

20—24 februari.

Debatter m. m.

	Sid.
Onsdagen den 24 februari.	
Indexnämndens befogenheter	7
Anslag under andra huvudtiteln:	
Domsområdet för Svea hovrätt m. m.	12
Tornedalens rättshjälpsanstalt	20
Fångvårdsstyrelsen	22
Omsättnings- och utskänkningsskatten å rusdrycker m. m.	35
Lika lön för män och kvinnor	81
Lön under extra helgdagar	82
Anslag till Svenska spannmålsaktiebolaget	84
Tillämpningen av lotteriförordningen	88
Interpellation av herr Bengtson ang. riktlinjer för rundradioverk- samheten	95

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 24 februari.

Utrikesutskottets utlåtande nr 1, ang. ratifikation av Förenta Natio- nernas konvention om kvinnans politiska rättigheter	7
Statsutskottets utlåtande nr 13, ang. utgifterna å driftbudgeten: För flera huvudtitlar gemensamma frågor	7
— nr 2, ang. utgifterna under andra huvudtiteln (justitiedeparte- mentet)	12

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 12, ang. utgifterna under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	34
— nr 24, ang. anslagen under statens allmänna fastighetsfond: utrikesdepartementet	34
— nr 25, ang. anslagen under försvarets fonder m. m.	34
— nr 26, ang. anslagen under statens allmänna fastighetsfond m. m.: handelsdepartementet	34
— nr 27, ang. anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten	34
Bevillningsutskottets betänkande nr 12, ang. omsättnings- och utskänkningsskatten å rusdrycker m. m.	35
— nr 13, ang. utövändet av statens tobaksmonopol	81
— nr 14, ang. ändring av 28 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt	81
Andra lagutskottets utlåtande nr 2, ang. lika lön för män och kvinnor	81
— nr 3, ang. lön under extra helgdagar	82
Tredje lagutskottets utlåtande nr 2, ang. ändring i vattenlagen	83
— nr 3, ang. upphävande av lagen om emeritlöner för vissa prästmän i missionens och diakoniens tjänst m. m.	83
Jordbruksutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifter å tilläggsstat II: lantushållning i allmänhet	84
— nr 4, ang. dispositionen av viss kronoegendom	88
— nr 5, ang. försäljning av vissa kronoegendomar m. m.	88
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, ang. tillämpningen av lotteriförordningen	88
— nr 2, ang. rätt för vissa studerande att åtnjuta rabatt å statens järnvägars busslinjer m. m.	94

Lördagen den 20 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Herr *Andersson, Elon*, anmälde, att han den 18 i denna månad åter infunnit sig vid riksdagen.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 70, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 75, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 73, med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående inrättande av en veterinärklinik i Hälsingborg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Bergvall* och fru *Gärde Widemar* väckta motionen, nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 404 av herrar *Aastrup* och *Spetz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.; samt

nr 405, av herr *Norling* m. fl., i samma ämne.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 75, angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.;

nr 76, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar, m. m.;

nr 77, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 80, med förslag till stat för försvarrets fastighetsfond för budgetåret 1954/55;

nr 81, angående överlåtelse av vissa, kronan tillhöriga fastigheter, m. m.;

nr 82, angående anslag för budgetåret 1954/55 till Utbildningskurser för sysselsättnings- och arbetsterapeuter;

nr 83, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering

m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 84, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 85, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 86, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 87, angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Vennngarn m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av Förenta Nationernas konvention om kvinnans politiska rättigheter;

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 under försvarets fonder m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om ändring av 28 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion angående lika lön för män och kvinnor; samt

nr 3, i anledning av väckt motion om lön under extra helgdagar;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen, dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av lagen den 28 juni 1935 (nr 455) om emeritlöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, med anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i propositionen angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 gjorda framställ-

ningar beträffande lantushållning i allmänhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av viss kronoegendom; samt

nr 5, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 1, över motioner angående tillämpningen av lotteriförordningen; samt

nr 2, över dels motion om rätt för vissa studerande att åtnjuta rabatt å statens järnvägars busslinjer och dels motioner om rätt för värnpliktiga och vissa studerande att utnyttja veckoslutsbiljetter på statens järnvägars busslinjer.

Anmäldes och bordlades följande av herr *Svärd* under sammanträdet till herr talmannen avlämnade, av honom och herr *Ewerlöf* undertecknade motioner:

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.; och

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.05.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 16, 17 och 20 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bilagda läkarintyg får undertecknad härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 22 februari till och med den 15 mars 1954.

Höjen, Sunne den 21 februari 1954.

Osc. Werner.

Att riksdagsman *Werner*, Höjen, på grund av sjukdom är sedan den 22/2 1954 intagen på kirurgiska kliniken å Karlstads Centrallasarett samt att han till följd av sin sjukdom beräknas vara

oförmögen till arbete minst till och med den 15/3 1954, intygas härmed.

Karlstad den 22/2 1954.

Ture Bygtner.

Leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 76, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 77, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 80, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1954/55;

nr 81, angående överlåtelse av vissa, kronan tillhöriga fastigheter, m. m.; samt nr 82, angående anslag för budgetåret 1954/55 till Utbildningskurser för syster- och arbetsterapeuter.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 83, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 84, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 85, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 86, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende eklestiasitikdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 87, angående fastställande av allmän plan för till- och ombyggnad av statens alkoholistanstalt å Venngarn m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Svärd* och *Ewerlöf* väckta motionen, nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare aktieteckning i Norrbottens järnverk aktiebolag, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Svärd*

och *Ewerlöf* väckta motionen, nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 2, 12, 13 och 24—27, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—14, andra lagutskottets utlåtanden nr 2 och 3, tredje lagutskottets utlåtanden nr 2 och 3, jordbruksutskottets utlåtanden nr 3—5 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 13 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde upptagas närmast före samma utskotts utlåtande nr 2.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogs och lades på bordet:

nr 88, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegod; och

nr 90, med förslag till lag om krigsförsäkring för sjömän m. fl., m. m.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om överföring å indragningsstat av förste kammarskrivaren vid riksbankens avdelningskontor i Norrköping Eric Wigart.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.05.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 24 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 88, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 22 april 1938 (nr 121) om hittegods; och

nr 90, med förslag till lag om krigsförsäkring för sjömän m. fl., m. m.

Föredrogs och lades till handlingarna den av bankutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan, att till utskottet inkommit framställning från fullmäktige i riksbanken om överföring å indragningsstat av förste kammarskrivaren vid riksbankens avdelningskontor i Norrköping Eric Wigart.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratifikation av Förenta Nationernas konvention om kvinnans politiska rättigheter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. indexnämndens befogenheter.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, utom annat, i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt motionerna I: 200 och II: 197 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna, vad utskottet anfört beträffande konsumentprisindex.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning att tilltron till indexberäkningarna sannolikt skulle ökas om indexnämnden i sin egenskap av expertnämnd erhåller beslutanderätt i principfrågor av i propositionen angiven innebörd. Förslaget synes på denna punkt kunna medföra en önskvärd förstärkning av nämndens auktoritet vid dess betydelsefulla arbete med att fortlöpande följa indexberäkningarna. Utskottet har för sin del intet att erinra mot vad i propositionen anförts i nämnda hänseende.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Andersson*, herrarna *Sundelin*, *Boman*, *Svensson* i Ljungkile och *Birke* samt fröken *Ager* ansett, att det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Beträffande förslaget att indexnämnden skulle erhålla beslutanderätt har utskottet icke kunnat undgå att hysa betänkligheter. Utskottet finner icke tillräckliga skäl föreligga att öka antalet beslutande instanser. Vidare synes — såsom ock framhålles i propositionen — tveksamhet kunna uppstå om vilka frågor som är av beskaffenhet att böra underställas nämnden. En viss dualism vid behandlingen av hithörande frågor synes utskottet kunna befaras. Enligt utskottets mening talar övervägande skäl för att indexnämnden erhåller allenast en rådgivande och kontrollerande funktion. I den mån erfarenheterna motiverar en omprövning av nämndens ställning i beslutshänseende kan denna fråga upptas till förnyat övervägande framdeles.»

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Under den punkt som berör konsumentprisindex finns det ju

Ang. indexnämndens befogenheter.

ingen kläm, varför riksdagen endast har att yttra sig över de resonemang som departementschefen för. Förändringarna beträffande indexnämnden — det rör ju för övrigt hela indexarbetet — gäller bl. a. metoderna för indexberäkningarna. Indexnämnden skulle få en delvis ändrad sammansättning och uppgift. Bland annat skulle beslutanderätten i principfrågor överföras från socialstyrelsen till nämnden. Det är mot denna sista propå — att nämnden skulle ges beslutande kompetens — som reservanterna opponerar sig.

Motiveringen för ändringen säges vara den, att tilltron till indexberäkningarna skulle ökas, om nämnden inte bara hade rådgivande och kontrollerande uppgift, som den nu har, utan även fick beslutanderätt. Nämnden skulle också samråda med socialstyrelsen och till Kungl. Maj:t anmäla, när de allmänna riktlinjerna för indexberäkningarna bör ändras. Ändringen att ge nämnden beslutanderätt i vissa frågor är, såvitt reservanterna kan se, inte bara onödig utan direkt olämplig. Detta har också framhållits av en rad myndigheter och organisationer som har yttrat sig över indexkommitténs förslag. Dit hör bland annat socialstyrelsen, Statstjänstemännens riksförbund och SACO. Sveriges köpmannaförbund uttalar sin stora betänksamhet, statskontoret ställer sig tveksamt, jordbruksnämnden har pekat på att nämnden kan komma att påverkas av intressesynpunkter. Departementschefen går emellertid på indexkommitténs förslag, som refereras med bland annat följande ord: »Utifrån synpunkten att i största möjliga utsträckning begränsa utrymmet för skönsmässiga avgöranden och med hänsyn till den betydelse, som i olika sammanhang tillmätas indexberäkningarna, har kommittén ansett det mest tillfredsställande att beslutanderätten i principfrågor överföres från socialstyrelsen till indexnämnden. På nämnden skall vidare ankomma att utöva kontroll över att indexberäkningarna verkställs i enlighet med riktlinjerna.» Särskilt den sista me-

ningen visar ett ganska förvånansvärt misstroende mot ett ämbetsverk.

Låt mig titta litet närmare på motiveringen och först ta upp skönsmässigheten! Det är självklart, att denna kommer att minskas, när de föreslagna förbättringarna kommer till stånd, och genom fortsatta förbättringar kommer väl skönsmässigheten att minskas ytterligare. Men någon sådan minskning kan näpeliggen ske genom att man tar bort beslutanderätten från socialstyrelsen och lägger den hos en nämnd. Socialstyrelsen framhåller för resten i sitt remissvar, att det hittills inte har varit några väsentliga meningsskiljaktigheter i det här hänseendet mellan nämnden och styrelsen. Därvidlag skulle alltså ingen praktisk förändring ske. En viss skönsmässighet beträffande förändringar i själva definitionen av index är naturligtvis omöjlig att undvika.

Vidare — det har också styrelsen framhållit — kan överförandet av beslutanderätten medföra svårigheter i fråga om ansvarsfördelningen mellan nämnden och socialstyrelsen, bland annat därför att gränsen mellan principfrågor och tillämpningsfrågor ofta är flytande. Styrelsen är emellertid positiv till förbättringar av vettigt slag som över huvud taget kan göras i detta sammanhang och kommer med en del positiva förslag i den riktningen. Jag skall dock inte här ta upp tiden med att gå in på dem.

Vad beträffar nämndens sammansättning blir den ju en blandning av expertnämnd och partsnämnd, vilket också har framhållits till exempel av Statstjänstemännens riksförbund. Stockholms handelskammare anser — under hänvisning just till den föreslagna ändringen av nämndens befogenheter — att det är mindre lämpligt att arbetsmarknadens parter får ett direkt inflytande över de för indexberäkningarna avgörande frågor, varom nämnden har att fatta beslut, och mot denna bakgrund anser handelskammaren att partsrepresentanterna inte borde ha rätt att deltaga i besluten. Frågan hur därmed skall förhål-

la sig tas dock, såvitt jag har kunnat finna, inte upp i propositionen. Som jag förut nämnde har också jordbruksnämnden pekats på risken för att indexnämnden kan komma att influeras av intresssynpunkter.

Över huvud taget tycker jag att hela organisationen när det gäller indexberäkningarna är tämligen rörig, om jag får använda det uttrycket. Statistiska centralbyrån skall insamla materialet, socialstyrelsen skall göra vissa undersökningar och kompletteringar och bearbeta materialet, indexnämnden skall ha beslutanderätt i vissa hänseenden och skall i övrigt vara kontrollerande och rådgivande, och slutligen skall Kungl. Maj:t fastställa indextalen. Reservanterna anser inte, att dessa frågor är av den särpräglade art, att det finns någon anledning att inskjuta ett beslutande organ mellan socialstyrelsen och Kungl. Maj:t. Vidare är det, såvitt jag förstår, en ur administrativ synpunkt ganska egendomlig anordning att en nämnd, som hittills har varit rådgivande och kontrollerande, nu under ordförandeskap av chefen för socialstyrelsen skall få beslutande befogenheter.

Man frågar sig hela tiden, när man läser igenom handlingarna, vad det egentligen är som ligger bakom. Finnes inte tilltro till socialstyrelsen, kan man flytta över arbetet med dessa frågor från socialstyrelsen till annat håll, t. ex. till statistiska centralbyrån. För övrigt säger statistiska centralbyrån i sitt utlåtande, att även om de administrativa problem, som sammanhänger med att ett organ insamlar statistikuppgifterna och ett annat organ bearbetar dem, kan lösas i samarbete mellan organen — centralbyrån och socialstyrelsen — vill centralbyrån erinra om dels att kommittén har fäst uppmärksamheten på frågan om att till byrån överflytta hela indexarbetet, dels att 1948 års statistikutredning i en promemoria den 17 december 1951 bland annat har framlagt förslag om en sådan överflyttning. Såvitt jag har kunnat finna, har inte heller den frågan diskuterats i propositionen. Reservanterna har inte velat fram-

Ang. indexnämndens befogenheter.

lägga direkt förslag om överflyttning. Vi föreställer oss, att frågan kanske behövs övervägas ytterligare. När jag nu ser att det statsråd som handlagt denna fråga är här, kanske man kan få preciserat, varför en sådan överflyttning inte har diskuterats i propositionen.

Summa summarum anser vi, att det är fördelaktigt med den förstärkning av nämndens sammansättning som har föreslagits, men vi anser inte tillräckliga skäl föreligga för att åt indexnämnden ge beslutanderätt. Vi menar inte, att tilltron till indexnämnden ökas på den vägen — man får säkert söka finna andra vägar att öka denna. Vidare är det, som jag nämnde, en ur administrativ synpunkt ganska egendomlig anordning, och eftersom vi anser det vara lämpligare att det slutliga ansvaret ligger hos ett ämbetsverk, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LEANDER (s):

Herr talman! Fröken Andersson undrade, huruvida det föreliggande förslaget skulle utgöra ett underkännande av socialstyrelsens kompetens att handha dessa ärenden. Det behöver naturligtvis inte vara så, men ingen av oss är väl frammande för den misstänksamhet och det missnöje med socialstyrelsens handhavande av levnadskostnadsberäkningarna och dyrortsgrupperingen som under årens lopp framförts i mer eller mindre vederhäftig kritik.

Kritikernas uppfattning, att dessa socialstyrelsens levnadskostnadsräkningar varit både skönsrättsliga och schablonartade, har väl inte heller varit helt grundlös. Behovet av en bättre anpassning till förändrade förhållanden och en omläggning av metoderna för levnadskostnadsberäkningar har gjort sig allt starkare känt och erkänt.

I samband med att departementschefen tillkallade sakkunniga till 1952 års indexkommitté anförde han, att den enligt Kungl. Maj:t i slutet av 1943 anvisade indexmetoden och den utformning denna metod erhållit av socialstyrelsen inte på tillfredsställande sätt kun-

Ang. indexnämndens befogenheter.

nat tillgodose såväl kraven på rimliga kortsiktiga prisjämförelser som kraven på att återge prisutvecklingen under längre perioder.

1952 års indexkommitté framlade i juli 1953 ett förslag, vilket utgjorde ett försök att med 1949 som basår med nya metoder ge en korrektare bild av levnadskostnaderna än som tidigare varit möjligt. Man föreslog också en mera expertbetonad nämnd, som i fortsättningen skulle handha dessa frågor. För närvarande består nämnden av sex ledamöter, enligt förslaget skulle den utökas till tio. Även om man kan säga, såsom fröken Andersson nyss, att dessa föreslagna ledamöter kan anses representera vissa gruppintressen, får man i alla fall utgå ifrån att expertisen enligt förslaget skulle bli övervägande och betydligt bättre än för närvarande. Samtliga de stora arbetsmarknadsorganisationerna skulle vara representerade i denna indexnämnd, men den skulle också innehålla representanter för såväl husmödrarna som Kooperativa förbundet och Köpmannaförbundet. Socialstyrelsens chef skulle bli självskriven ordförande i denna nya nämnd. Kontakten med socialstyrelsen skulle således även i fortsättningen komma att bibehållas.

Det är väl i syfte att begränsa utrymmet för skönsmässiga avgöranden som kommittén föreslår, att beslutanderätten i principfrågor överföres från socialstyrelsen till denna utökade, av experter sammansatta indexnämnd, och det är egentligen just om detta överförande av beslutandebefogenheten som striden står. I övriga punkter torde vi vara tämligen ense om utformandet av programmet för verksamheten.

Om kommitténs förslag att ge nämndens beslutandebefogenhet har meningarna varit delade, både inom remissinstanser och, som det synes av den till utlåtandet fogade reservationen, inom utskottet. Av de hörda remissinstanserna har bland annat Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation tillstyrkt utan några invändningar. Som fröken Andersson nyss relaterade, har

både statskontoret och jordbruksnämnden tillstyrkt — även om man inte varmt tillstyrkt, har man i varje fall inte ansett sig kunna avstyrka. Avstyrkande föreligger vad organisationerna beträffar från Statstjänstemännens riksförbund och Sveriges akademikers centralorganisation. Socialstyrelsen vill inte heller vara med om att överflytta beslutanderätten.

Departementschefen tillstyrker indexkommitténs förslag, och jag skall be att få här återge vad han säger i fråga om sin inställning till detsamma: »Vad angår indexnämndens ställning, vill jag förorda det av kommittén uppgjorda förslaget. Tilltron till indexberäkningarna skulle sannolikt ökas om en expertnämnd, huvudsakligen utsedd efter förslag från olika organisationer, förutom kontrollerande befogenheter ges beslutanderätt i principfrågor beträffande tillämpningen av för indexberäkningarna meddelade anvisningar. Det bör även ankomma på denna nämnd att samråda med socialstyrelsen och till Kungl. Maj:t änmåla i vilka fall de allmänna riktlinjerna för indexberäkningarna bör ändras.»

Utskottets majoritet delar denna kommitténs och departementschefens uppfattning, och vi har den uppfattningen att tilltron till indexberäkningarna sannolikt skulle öka, om indexnämnden i sin egenskap av expertnämnd erhåller beslutanderätt i principfrågor av i propositionen angivet innehåll. Förslaget synes på denna punkt, säger utskottet, kunna medföra en önskvärd förstärkning av nämndens auktoritet vid dess betydelsefulla arbete med att fortlöpande följa indexberäkningarna.

Som huvudmotiv för sin avvikande mening anför nu reservanterna att de icke finner tillräckliga skäl föreliggande att öka antalet beslutande instanser. Ja, det är klart att utskottets förslag medför en ökning av antalet beslutande instanser, men det är ju inte fråga om tillskapandet av något nytt ämbetsverk. Ett riksdagens bifall till reservationen skulle i hög grad minska den åsyftade förstärkningen av nämndens auktoritet, och medborgarnas förtroende skulle inte hel-

ler nämnvärt ökas, då risken för skönsuppskattningar vid besluten i stort sett skulle bli densamma som tidigare. Socialstyrelsen är icke expert på detta område på samma sätt som indexnämnden kan beräknas bli. Socialstyrelsen har ju så mycket annat att syssla med. Man kan inte begära att experter på barnavård och social hjälpverksamhet, nykterhetsväsendet och skolfrågor skall vara experter även i fråga om indexberäkningar och dyrortsproblem.

Levnadskostnadsindex har i våra dagar en dominerande betydelse inte bara för löntagarna, utan för samtliga medborgare. När nu chefen för just den avdelning inom socialstyrelsen som hittills har handlagt dessa ärenden, socialstyrelsens statistiska byrå, inom kommittén har biträtt förslaget om överförandet av beslutandebefogenheten till den nya nämnden, synes mig detta väga ganska tungt som ett utslag av sakkunskap. Man talar ju ofta om olika verks och myndigheters obenägenhet att avskaffa sig själva eller att avstå från några av sina befogenheter. Jag vill inte påstå att det är sådana synpunkter som ligger bakom socialstyrelsens inställning här, men det är ju klart att om vederbörande skulle anse förslaget vara föranlett av misstroende — fröken Andersson synes i detta fall vilja göra gällande något sådant — så är det givet att den spjärnar emot. Det klagas ofta och inte minst från det läger, som reservanterna tillhör, över byråkrati och bristande effektivitet inom statsförvaltningen. Mig synes att det i ett fall som detta skulle vara både byråkratiskt och mindre effektivt att samla sakkunskapen i en instans, men förlägga beslutanderätten till en annan, mindre sakkunnig. Indexnämnden blir ju heller inte suverän — fastställandet av indextalet skall ju som hittills ankomma på Kungl. Maj:t. Och följaktligen har väl både socialstyrelsen och Kungl. Maj:t möjlighet att bedöma, huruvida de av nämnden framlagda beräkningarna och förslagen kan godkännas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. indexnämndens befogenheter.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Jag förstår att kammarens ledamöter längtar efter att få diskutera den kära spriten, och jag skall därför fatta mig ganska kort.

Herr Leander slår egentligen in öppna dörrar i sitt anförande. Han säger t. ex. att ingen är främmande för att misstänksamhet mot indexberäkningarna har rätt. Men det återstår att bevisa att den misstänksamheten beror på att det är socialstyrelsen som har skött om dessa saker och haft beslutanderätten. Misstänksamheten beror väl i själva verket väsentligen på att metoderna inte har varit så lämpliga som de borde ha varit. Man säger att det förekommit skönmässighet. Självfallet kommer sådan skönmässighet alltid att förekomma i all statistik, möjligen med undantag av födelse- och dödsfallsstatistiken, där det ju är klara linjer. Kritiken hänför sig alltså i detta fall till metoderna, och på den punkten är man ju fullt ense: det behövs bättre expertis än för närvarande. Ja, gärna det. Men det var ju därför jag ställde frågan, varför man inte har tagit steget fullt ut och stannat för statistiska centralbyrån, som väl är vår främsta expert på detta område. Ty ju flera kockar desto sämre soppa — detta sagt utan tanke på överdirektören i statistiska centralbyrån.

Enligt min mening bör sådana här undersökningar vara fullständigt sakliga och icke inmängas med intresse- och partsrepresentanter av olika slag. Om man nu syftar till att öka tilltron till beräkningarna, måste jag verkligen fråga, om denna tilltro skulle bli mindre, om arbetet lades under statistiska centralbyrån än hos en nämnd vid sidan av. Sedan säger man, vilket också anföres i handlingarna, att nämndens auktoritet skulle ökas. Jag bryr mig för min del inte alls om nämndens auktoritet, utan vad det gäller är att öka tilltron till beräkningarna.

Vidare påstår man nu plötsligt att socialstyrelsen inte alls är expert på detta område. Där sitter, säger man, barnavårdssakkunniga o. s. v. Men, mina damer och herrar, kan man inte föra unge-

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

fär samma resonemang beträffande den verksamhet som bedrivs inom en hel rad verk? Alltid kan man väl utanför ett verk få fram experter som går utanpå de experter som gemenligen finnes inom verket. Skulle vi följa den linjen, riskerar vi att få en vacker flora av beslutande nämnder.

Man gör också ett mycket stort nummer av att socialstyrelsens representant i kommittén har förordat den föreslagna anordningen. Det är ganska egendomligt att denne representant nu plötsligt blivit så tillförlitlig. Det är ju han som har hållit i skaftet hittills när det gällt att få fram dessa indexberäkningar som man har så stor misstro mot. Varför har han nu plötsligt blivit så omdömesgill, att man inte kan finna hans make?

Herr Leander anförde slutligen att vi reservanter brukar klaga över byråkratien. Ja, det gör vi och vi kommer att fortsätta därmed. Men inte minskar man byråkratien genom att tillskapa den ena beslutande nämnden efter den andra. Man får väl inte ta en sådan där allmän kritik mot det irrationella i en hel del anordningar i samhället till intäkt för att föreslå precis vilka tokiga ändringar som helst.

Herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Tillåt mig att säga bara ett par ord!

Det har alltid framstått såsom ett önskemål att levnadskostnadsindex skall få det förtroende som är nödvändigt med den allt större betydelse som detta index numera har på samhällslivets olika områden.

Det är alldeles riktigt som fröken Andersson säger, att socialstyrelsen i sitt yttrande har avstyrkt att indexnämnden med den föreslagna nya sammansättningen skulle tillerkännas beslutanderätt i vissa avseenden. Jag påpekar dock att det här är fråga om en mycket begränsad beslutanderätt. Man bör vid frågans bedömande också beakta att arbetet med levnadskostnadsindex tidigare har utförts inom en avdelning av socialstyrelsen. Chefen för denna avdelning har suttit med i utredningen och varit över-

ens med utredningens övriga ledamöter om att indexnämnden bör få den nu föreslagna beslutanderätten. Jag utgår ifrån att socialstyrelsens representant har ansett goda skäl föreligga för en sådan åtgärd, innan han anslöt sig till utredningens förslag. Socialstyrelsens egen sakkunnige representant har alltså varit med om att förorda denna anordning. Man kan då enligt min mening inte betrakta det nu framlagda förslaget såsom ett tecken på misstroende mot socialstyrelsen. Det har i varje fall icke varit min mening att uttala något sådant misstroende. Min avsikt har utslutande varit att finna en form för att indexarbetet skall kunna utföras så att det kan leda fram till det mest tillförlitliga resultat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1954/55 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

hovrätternas personalförteckning öka antalet kontorsbiträden i Svea hovrätt från 14 till 17, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1954/55, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 6 104 200 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att till domsområdet för hovrätten för Nedre Norrland skulle överföras hälsinglandsdelen av Gävleborgs län.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sten* m. fl. (I: 138) och den andra inom andra kammaren av herr *Persson* i Norrby m. fl. (II: 207), hade hemställts, att riksdagen vid sin behandling av andra huvudtiteln i statsverkspropositionen måtte uttala sig emot omreglering av Svea hovrätts och hovrättens för Nedre Norrland domkretsar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i hovrätternas personalförteckning öka antalet kontorsbiträden i Svea hovrätt från 14 till 17;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1954/55;

c) till Hovrätterna: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 6 104 200 kronor;

II. att motionerna I: 138 och II: 207 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Näsgård*, *Erik Svedberg* och *Lindholm*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **ANDERSSON, ELON** (fp):

Herr talman! Statsrådet och chefen för justitiedepartementet föreslår här bl. a. en sådan omändring av hovrätternas domkretsar, att hälsinglandsområdet för Gävleborgs län skulle överföras till hovrätten för Nedre Norrland, medan Gästrikland alltjämt skulle bibehåll-

las inom Svea hovrätts domkretsområde. I en av några riksdagsledamöter från Gävleborgs län avgiven motion hemställs, att riksdagen måtte uttala sig emot en sådan omreglering av distrikten. Jag ber, herr talman, att få motivera denna hemställan.

Departementschefens förslag grundar sig på en utredning, däri utredningsmannen förordat en dylik omreglering, främst med hänsyn till den bättre arbetsfördelning mellan hovrätterna som därigenom skulle erhållas.

Enligt utredningsmannens mening skulle också Sundsvall ligga lämpligare till för de rättssökande än Stockholm, dit avståndet från domsagornas kansliorter är längre än till Sundsvall. Statsrådet har för sin del vänt på argumenteringen. Han åberopar i första hand den bättre belägenheten, vartill skulle komma den bättre arbetsfördelningen mellan hovrätterna.

I fråga om belägenheten är väl ostridigt avstånden från hälsingdomsagornas kansliorter i mil räknat kortare till Sundsvall än till Stockholm. Men, herr talman, detta är inte den enda mättningsregel, som bör iakttagas. Av vikt är också kommunikationernas utformning och lättillgänglighet. En kortare resa kan ofta tarva en längre restid, om den på grund av kommunikationernas utformning tvingar till en övernattnings, som vid den längre resan skulle vara onödig. Så är fallet beträffande de två inlandsdomsagorna i Hälsingland. Vidare bör man inte helt bortse från den omständigheten, att en längre bort belägen ort kan vara huvudort även i andra hänseenden än i fråga om rättsvården. I det här föreliggande fallet kan exempelvis en hovrättsresa till Stockholm ofta förenas med andra ärenden och angelägenheter, vilka icke kan uträttas i Sundsvall. Man bör inte förbise att Gävleborgs län i huvudsak har sina kommersiella och administrativa förbindelser söderut, helt naturligt, eftersom residensstaden ligger i södra delen av länet.

I fråga om lämpligheten ur belägenhetssynpunkt borde ju befolkningens egen uppfattning kunna ges vitsord. Det

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

är märkligt, att med ett par undantag från norra Hälsinglands domsagor och Hudiksvall har samtliga i häradsrätter och tingshusbyggnadsskyldiga ingående representanter för befolkningen uttalat sig mot en överflyttning. Samtliga häradsrättsordförande har också ställt sig avvisande. Det finns ett enda undantag. Det gäller rådhusrätten i Söderhamn. Den ökade bekvämlighet, som av statsrådet framhålls såsom det främsta motivet för en överflyttning, skattas således icke särskilt högt av dem, som i första hand skulle beröras därav.

Vad sedan angår den bättre arbetsfördelningen bör uppmärksammas den ändring av förhållandena, som har inträtt, sedan utredningsmannens promemoria framlades. Medan medeltalet mål per hovrättsledamot under perioden 1949—1951, varifrån utredningsmannens siffror härrör sig, var för Svea hovrätt 51,5 och för hovrätten för Nedre Norrland 38,8, så uppgår de enligt av utskottet redovisade uppgifter för år 1953 till 65,9 respektive 52,8. Hovrätten för Nedre Norrland har därmed nått en arbetskapacitet fullt jämförlig med de andra hovrätternas med undantag för den starkt arbetstyngda Svea hovrätt. Men dess arbetsbörda skulle enligt hovrättens eget bedömande endast obetydligt minska genom Hälsinglands utflyttning ur domkretsen. I propositionen räknar man med att antalet mål per hovrättsledamot i Svea hovrätt därmed skulle sjunka till 60,3, medan för Nedre Norrland beräknats en ökning till 57,9.

Statsrådet avvisar för tillfället kravet på en av överflyttningen föranledd arbetskraftsförstärkning inom hovrätten för Nedre Norrland. Det är emellertid alldeles uppenbart, att denna fråga mycket snabbt kommer att bli aktuell igen. Däremot kommer ingalunda nedgången i antalet mål vid Svea hovrätt att bli så stor, att den kan tänkas medföra någon minskning av arbetskrafterna där. Jag tillåter mig uttala min förvåning över att man från statsutskottets sida har låtit denna aspekt alldeles obeaktad gå förbi, att en överflyttning av detta slag ovillkorligen medför behov av ar-

betskraftsförstärkning vid den hovrätt, som får ett större antal mål, medan man ingalunda kan vänta sig en motsvarande arbetskraftsminskning vid den hovrätt som skulle befrias från ett relativt litet antal mål. Även det andra av de utav statsrådet framförda motiven för en överflyttning finner jag alltså för min del mycket svagt grundat.

Sammanlagt är de andra skälen för en omreglering icke så starka, att de kan motivera en förändring, som endast en av de berörda parterna, Nedre Norrlands hovrätt, anser önskvärd. Svea hovrätt önskar den inte och ej heller befolkningen i de berörda domsagorna. De administrativa länsmyndigheterna i de båda län, som det här närmast gäller, anser den också onödig.

Vilka skäl är det som talar mot en förändring? Ja, herr talman, jag kan återropa de yttranden som avgivits av de båda länsstyrelserna. Länsstyrelsen i Västernorrlands län framhåller olägenheten av att i judiciellt hänseende dela ett län. I vårt land är det en av ålder antagen princip, att största möjliga anpassning bör eftersträvas mellan rikets judiciella och administrativa indelning. I enlighet härmed undviker man också vid regleringen av domsagor att genombryta administrativa gränslinjer. Denna princip bör respekteras också vid reglering av hovrättsområdena. Vid ett tidigare tillfälle, då denna fråga diskuterats, har Svea hovrätt med mycket stor bestämdhet hävdat denna av ålder antagna princip såsom den riktiga. För länsstyrelsen i Gävleborgs län framstår det dessutom såsom i hög grad olämpligt att i ett så viktigt avseende som rättsvården skilja länets olika delar från varandra, där detta inte är absolut nödvändigt. För oss är det i stället ett starkt önskemål, att man så mycket som möjligt skall sammanhålla länet i en enhet.

Det är således, herr talman, här fråga om en åtgärd som länder till föga praktisk nytta, en åtgärd som av såväl befolkningen som de rättsvårdande och administrativa myndigheterna i de berörda orterna bedömes såsom olämplig, en åtgärd som bryter en gammal och så-

som betydelsefull ansedd tradition. Jag finner för min del, att starka skäl talar för att en dylik åtgärd under sådana förhållanden inte bör genomföras och att motionärernas hemställan, att riksdagen bör uttala sig mot den föreslagna omregleringen, därför har starkt fog för sig.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Sten (s)*, *Jon Jonsson (s)*, *Saudler (s)* och *Näsgård (bf)*.

Herr **SVEDBERG, ERIK (s)**:

Herr talman! På denna punkt i andra huvudtiteln av årets statsverksproposition anmäles, såsom herr Elon Andersson redogjort för, en indelningsändring beträffande hovrätternas domsområden, innebärande att från Svea hovrätts domsområde skulle till hovrätten för Nedre Norrland i Sundsvall överföras hälsinglandsdelen av Gävleborgs län. Den föreliggande motionen syftar till att riksdagen skulle yttra sig mot denna anmälda indelningsändring.

Då denna fråga var före i statsutskottets tredje avdelning, sökte jag för min ringa del intressera avdelningen för en skrivning, som skulle ha rekommenderat en indelningsändring innebärande att till hovrätten för Nedre Norrland skulle överföras blott en del av Hälsingland, då närmast kommunerna i norra Hälsingland och Hudiksvalls stad, alltså det område som är lagt under Norra Hälsinglands domsaga. Jag anser att en hel del skäl talar för just en sådan lösning.

Herr Elon Andersson har redogjort för de motiv, som åberopas för att hela Hälsingland skall föras till hovrätten för Nedre Norrland, och framhållit att dessa motiv inte är särskilt hållbara. När det gäller omfördelning av arbetsuppgifterna grundar sig utredningsmannens statistik på antalet mål vid hovrätterna under åren 1949—1951, men under åren 1952 och 1953 har dock en hel del hänt. Flera mål har kommit före vid hovrätterna, så att hovrätten för Nedre Norrland nu har ungefär samma antal per ledamot som övriga hovrätter i ri-

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

ket, med undantag för Svea hovrätt. Svea hovrätt hör å andra sidan till de instanser, som funnit denna indelningsändring onödig, och det visar att arbetsbördan inte tycks vara något särskilt stort problem ur denna hovrätts synpunkt.

Som ett andra motiv åberopas, att det skulle vara fördelaktigare för hälsingarna att komma upp till Sundsvall än ner till Stockholm. Inom tredje avdelningen granskades den frågan mycket noga, och det visade sig för stora delar av Hälsingland vara bättre kommunikationer till Stockholm än till Sundsvall; detta gällde i första hand det stora bollnäsområdet.

Utskottet har i sin skrivelse framhållit, att man inte bör övervärdera just den synpunkten att hovrätten skall ligga tjänligt till. Däremot har departementschefen sagt, att det är nödvändigt att allmänheten har goda förbindelser till hovrättens förläggningssort. Jag kan inte förstå annat än att utskottet med sin skrivning har underminerat en av de mest bärande motiveringarna för den anmälda indelningsändringen.

Herr Elon Andersson nämnde den omröstning, som företagits bland nämndemännen och tingshusbyggnadsskyldige i domsagorna, och det är väl att märka att endast inom Hälsinglands norra domsaga kunde förmärkas något intresse för den i propositionen anmälda indelningsändringen. När nu rättsexpertisen och de övriga instanser, som yttrat sig, gett uttryck åt skilda meningar, kunde det ha varit allt skäl att ta hänsyn till uppfattningen bland de folkvalda representanterna inom domsagorna.

Detta är ju inte någon politisk fråga, knappast heller någon stor fråga, men den har ändå en viss betydelse för befolkningen i den provins det här gäller. Det är klart att man från Stockholm kanske inte alla gånger anser sig böra ta hänsyn till dylika synpunkter, men hos de ärade ledamöterna av statsutskottets tredje avdelning hade man möjligen kunnat vänta sig en annan inställning, eftersom dessa ärade ledamöter dock är stockholmare bara en halv vecka i ta-

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

Jag har, herr talman, inte något yrkande, men jag har ändå, eftersom jag reserverat mig mot utskottets utlåtande, velat redovisa min syn på denna fråga. När jag ser att justitieministern är närvarande, kanske det inte heller är förmelet att jag ber att få framställa en fråga.

Jag skulle vilja fråga justitieministern, om över huvud taget vid detta ärendes beredning inom departementet eller i övrigt det spörsmålet har diskuterats, huruvida det inte kunde vara lämpligt att till sundsvallshovrätten överföra endast en mindre del av landskapet Hälsingland och om justitieministern för sin del anser en dylik lösning vara både teoretiskt och praktiskt möjlig.

Herr KARLSSON, GUSTAF (s):

Herr talman! Arbetsbelastningen vid Svea hovrätt har föranlett hovrätten att begära en väsentlig förstärkning med 5 extra ledamöter, 2 extra viceordförandearvodet och 1 kansliskrivare till en sammanlagd kostnad per år av 131 000 kronor. Departementschefen har gått med på en arbetskraftsförstärkning på de allmänna avdelningarna i Svea hovrätt för en kostnad av omkring 60 000 kronor per år.

I samband med redovisningen av dessa krav har departementschefen tagit upp frågan, hur man skall kunna klara denna arbetsbelastning. Han har därvid anmält denna möjlighet att ändra domkretsarna för hovrätterna, så att av Gävleborgs län Hälsingland skulle överföras till hovrätten för Nedre Norrland. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att departementschefen inte har begärt riksdagens yttrande i denna fråga utan endast gjort en anmälan. Detta är alltså endast en redovisningssak, ty enligt författningarna ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma domkretsindelningen.

Nu vet jag inte, hur pass lyhörd vår justitieminister är för vad riksdagen vill. Om riksdagen — såsom också motionärerna förordat — råder Kungl. Maj:t att icke ändra domkretsarna, kan det i vart fall vara tänkbart att Kungl. Maj:t

tar frågan under omprövning. Inom utskottet har vi emellertid frågat oss, om det kan vara rimligt att ge ett sådant råd.

De fördelar ur statens synpunkt, som ligger i en ändring av domkretsindelningen, är för statsutskottet ekonomiskt sett uppenbara. Det blir möjligt att genom denna omreglering av domkretsarna lätta arbetsbördan i Svea hovrätt utan att öka arbetsbördan för hovrätten för Nedre Norrland på ett sådant sätt att man åstadkommer en snedvridning.

Herr Elon Andersson har åberopat att under senare år en utjämning ägt rum, så att arbetsbördan för hovrätten i Nedre Norrland är praktiskt taget lika stor som för de andra hovrätterna. Jag vill dock påpeka att arbetsbördan i hovrätten för Nedre Norrland är väsentligt mindre än arbetsbördan i Svea hovrätt. Förra året var det 13 mål per ledamot mindre vid hovrätten för Nedre Norrland, och denna hovrätt kan säkerligen tåla en arbetsbelastning utan en alltför stor förstärkning av arbetskrafterna.

Det är statsutskottets bestämda mening att riksdagen i detta fall inte bör göra sig till tolk för någon opinionsyttring, ty någonting annat är det inte. Det är en opinionsyttring som motionärerna här begär och som herr Elon Andersson också förordar. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten på att gävleborgarna i statsutskottet inte vågat sig på annat än att reservera sig blankt, som det heter på riksdagsspråket. De har inte gått fram med några särskilda yrkanden. De har tydligen såsom ledamöter av statsutskottet inte ansett sig kunna helt frångå de ekonomiska konsekvenserna för staten, och det har väl också varit dessa ledamöter i tankarna, att de förändringar, som det blir fråga om i Gävleborgs län på grund av den ändrade domkretsindelningen, inte kommer att medföra några alltför stora svårigheter.

Hovrätten kommer ju att hålla sammanträden utom sin stationsort såsom tidigare skett. Man kommer att hålla sammanträden exempelvis i Bollnäs och även i andra domsagor, där det kan vara

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

behöfligt. Och det är väl dess bättre ändå på det sättet att det är ett mycket litet antal människor, som är direkt berörda av förhandlingarna i hovrätterna. Dessa sker ju mestadels, trots den muntliga proceduren, genom advokater.

Utskottet har således kommit till den uppfattningen, att dessa olägenheter inte är av den art, att de bör föranleda en sådan opinionsyttring som motionärerna har yrkat på. Utskottet har även funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag också på anslagspunkten.

Med dessa ord hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **ANDERSON, IWAR** (s):

Herr talman! Eftersom motionärerna även åberopar traditionella skäl, skall jag be att få göra några korta reflexioner.

Låt mig fråga: Hur har man förfarit när det gäller häradsrätterna? Jo, utredningsmännen har flyttat städer och kommunala enheter som pjäser på ett schackbräde. Det finns t. o. m. exempel på hur befolkningen i en stad med över 10 000 invånare har tvingats att fara till en annan stad för att få rätt enkla rättsproblem lösta. Jag vill även erinra om att en hel del städer — självfallet småstäder — tvingas att betala inlösen i tingshus, trots det att de har mycket förnämliga rådhus, där rättvisa har skiptats under flera århundraden. Stryk därför, herrar motionärer, ett tjockt och brett streck över denna del i er motivering, där ni åberopar traditionella skäl! Så har riksdagen, för övrigt med herrar motionärers benägna medverkan, gjort i många, många fall tidigare.

Jag ber vidare, herr talman, att få understryka vad utskottet säger i sin motivering, nämligen att det är ett ringa antal mål från Hälsingland som går till hovrätten — och detta är ju glädjande i och för sig. Jag kan därav dra den slutsatsen, att hälsingebudet inte skall svala alltför mycket, om vi följer utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Utöver vad utskottets representanter här anfört till stöd för utskottets förslag skall jag be att få framföra några synpunkter.

Först och främst vill jag svara på den direkta fråga, som riktats till mig, nämligen om vi under departementets arbete med denna organisationsfråga också har övervägt att till hovrätten i Sundsvall flytta över en mindre del av Gävleborgs län än som nu föreslagits, d. v. s. hälsinglandsdelen. Härpå vill jag svara, att det nog närmast tvärtom förhåller sig så, att vi haft att välja mellan de två förslag som utredningsmannen har framlagt, nämligen det som nu föreslagits i propositionen och som utskottet har tillstyrkt, och alternativet att till hovrätten för Nedre Norrland överföra hela länet. Jag är inte säker på att länets talesmän med dess hövding i spetsen skulle ha tyckt bättre om det sista förslaget.

I själva saken har särskilt herr Elon Andersson fäst stort avseende vid den folkopinion, som kommit till uttryck genom att man frågat nämndemännen i domsagorna och tingshusbyggnadsskyldiges styrelser. Jag vill i denna del erinra om att dessa ju inte i den egenskap det här gäller är riktigt representativa; de skall ju sitta kvar i sina domsagor på platsen och döma som förut. Vilka är det då, som har ett omedelbart praktiskt intresse av var hovrätten är belägen? Det kan ju först och främst vara allmänheten, men det är mycket sällan i en människas liv — för de flesta aldrig — som det händer att vederbörande i någon egenskap har att inställa sig inför en hovrätt. Och då vidare både den ena och andra hovrätten i stor utsträckning håller ting ute på olika platser, tror jag att det för allmänheten spelar en synnerligen liten roll, var hovrätten i detta fall är belägen. Men det har verkligen praktisk betydelse för åklagarna och advokaterna, som har till sitt yrke att ständigt inställa sig inför hovrätten, och företrädarna för dessa båda yrkesgrupper har tillstyrkt det i propositionen framlagda förslaget.

Till grund för den ståndpunkt Kungl.

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

Maj:t och utskottet tagit ligger framför allt praktiska och organisatoriska överväganden. Utöver vad som tidigare sagts härvidlag vill jag framhålla, att Svea hovrätt är en alltför stor organisation, medan landsortshovrätterna, framför allt de båda norrländska, är synnerligen små enheter. Svea hovrätt är lika stor som tre landsortshovrätter tillhopa, och finns det möjligheter att genom praktiska åtgärder förminska denna organisation, bör de utnyttjas ur administrativ synpunkt. De båda norrländska hovrätterna är de minsta. De arbetar bara på två avdelningar, vilket inga andra hovrätter gör, och allt som kan göras — om det i övrigt är lämpligt — för att förstärka dessa organisationer, är praktiskt ur administrativt och organisatorisk synpunkt.

Härtill kommer, att just hovrätten i Sundsvall, som det nu är fråga om, ständigt har legat i botten på statistiken i det avseendet, att ledamöterna där nästan alltid haft mindre att göra än i de andra hovrätterna.

Herr Elon Andersson har framhållit, att antalet mål, alltså arbetsbördan per ledamot, på det sista året har stigit. Det är riktigt, men antalet har stigit i alla hovrätter — över huvud taget har alla domstolar under de sista åren fått en ökad arbetsbörda. Fortfarande har de båda norrländska hovrätterna det minsta antalet mål per ledamot, och om man jämför dem inbördes, har hovrätten för Övre Norrland så oerhörda avstånd vid sina tingsresor, att ledamöterna inte hinner med samma antal mål som de andra. Den hovrätt, som det alltså i första hand gäller att förse med mera arbete ur rent organisatoriska synpunkter, är just hovrätten i Sundsvall. Jag tror på dessa skäl och på dem, som utskottet i övrigt anfört, att det förslag, som här föreligger, innebär en rationell och praktisk organisationsförändring.

Herr ANDERSSON, ELON (fp):

Herr talman!

Jag är inte övertygad om att riksdagen helt uppskattar den blygsamhet från

statsutskottets sida som dess talesman har givit uttryck åt och som skulle innebära att statsutskottet inte anser det nödvändigt eller ens lämpligt att i ett fall, där en riksdagens opinionsyttring inte var alldeles nödvändig, också avstå från att ge en sådan, även om Kungl. Maj:t genom sin proposition givit riksdagen tillfälle därtill. Det är möjligt att denna blygsamhet uppskattas av Kungl. Maj:t, men jag tror inte att den uppskattas av riksdagen, och eftersom man här talat om traditioner, tror jag att jag vågar säga att den inte är traditionell i fråga om riksdagens statsutskott. Det egendomliga är emellertid att statsutskottet, trots denna blygsamhet, verkligen avgivit en opinionsyttring, när det säger att utskottet funnit sig böra godtaga vad departementschefen härutinnan anfört. Det är, såvitt jag förstår, också en opinionsyttring, som utskottets talesman innerst inne kunde finna vara ganska opåkallad.

Beträffande de ekonomiska konsekvenserna är herr Gustaf Karlsson i Munkedal och jag fortfarande något oense. I propositionen har man utfört en beräkning av det antal mål, som under 1953 skulle kunna ankomma på varje ledamot i de olika hovrätterna. Utskottets siffror i utlåtandet är färskare och bestämdare. Beräkningen i propositionen grundar sig på vad som förekommit under de första tio månaderna av 1953 och därav dragna slutledningar. Jag håller mig till den eftersom någon motsvarande exakt uppgift icke förefinnes, och jag konstaterar då, herr talman — det finns återgivet i propositionen — att under nuvarande domkretsindelning antalet mål per hovrättsledamot för 1953 i Svea hovrätt beräknas till 62,3 men i hovrätten för Nedre Norrland till 49. Om indelningsändringen skulle ha vidtagits, skulle antalet mål per hovrättsledamot i Svea hovrätt ha sjunkit från 62,3 till 60,3, sålunda med 2 %, men för hovrätten för Nedre Norrland skulle antalet ha ökat från 49 till 57,9. Ökningen per ledamot för hovrätten för Nedre Norrland är sålunda avsevärt mycket större än minskningen per ledamot i Svea hov-

Ang. domsområdet för Svea hovrätt m. m.

rätt, och jag dristar mig fortfarande, herr talman, påstå, att minskningen i arbetsbelastningen för Svea hovrätt med ungefär 2 % icke är så stor, att den kan föranleda någon arbetskraftsminskning, medan däremot ökningen av antalet mål per ledamot i hovrätten för Nedre Norrland, som belöper sig till nära 9 procent, förr eller senare — antagligen förr — nödvändiggör en arbetskraftsförstärkning i hovrätten. Det är en ekonomisk synpunkt som det faktiskt förvånar mig att statsutskottet ägnat så liten uppmärksamhet.

Herr Iwar Anderson varnade för att fästa alltför stort avseende vid traditionen. Om den saken skall han och jag inte diskutera. Han påpekade vidare att antalet hovrättsfall från Hälsingland är så ringa, att det praktiskt taget inte betyder någonting vart Hälsingland hör, och det kan ju vara riktigt. I varje fall utgör detta ringa antal hovrättsmål från Hälsingland ett ytterligare stöd för min argumentation, att Hälsinglands överflyttning från Svea hovrätt, med hänsyn till det ytterst ringa procenttal av hovrättens arbetsbörda det gäller, inte kommer att medföra någon egentlig lättnad för Svea hovrätt.

Herr Iwar Anderson trodde inte att hälsingebloodet skulle svalla alltför mycket, om riksdagen följer Kungl. Maj:t. Herr Iwar Anderson skall inte vara så säker. Att det fortfarande är ett så ringa antal hovrättsmål från Hälsingland kan betyda, att hälsingarna alljämt tar rätten i egna händer, och då skall herr Iwar Anderson inte vara för säker i fråga om hälsingebloodets svallning.

Statsrådets argumentation har inte givit mig något starkare intryck — förlåt mig herr statsråd! Jag anser den fortfarande mycket svagt grundad, och den omständigheten, att statsrådet fäst så ringa vikt vid den mening som den meniga allmogen i Hälsingland har i denna sak, kan inte förmå mig att ändra den uppfattningen, att den meningen är mera värd än den som ett fåtal advokater och åklagare givit uttryck åt. Det är ju till sist inte de utan den hjälpsökande allmänheten som betalar kostnaderna.

Herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag vill bara som replik till herr Elon Andersson säga, att jag å min sida inte heller blivit övertygad av hans argumentation, och om hälsingebloodet skulle svalla över, så tycker jag det vore lämpligt, i fall resultatet komme att bedömas av en norrländsk hovrätt.

Herr ANDERSON, IWAR (s):

Herr talman! När herr Elon Andersson nämnde det ringa antalet mål från Hälsingland till hovrätten, tog han det som ett argument för att frågan inte har så stor räckvidd för arbetsfördelningen mellan hovrätterna. Detta ger mig anledning att instämma med gävleborgaren herr Svedberg, när han betonade att detta inte var någon särskilt stor fråga.

Beträffande jämförelserna i övrigt nämnde jag bara traditionen. Men, herrar motionärer, jag försökte leda in tanken på hur man förfar vid underrätterna inom landsorten i övrigt. Nu medger jag gärna att det finns en skillnad, och den skillnaden består däri, att vid häradsrätterna rör det sig om tusentals fall, men här rör det sig på sin höjd om åttio eller möjligen inemot hundra fall, som går till hovrätten.

Beträffande hälsingebloodet så hoppas jag i varje fall, att det inte kommer att svalla så att vi får besvär med följderna — vare sig vid Svea hovrätt eller vid hovrätten för Nedre Norrland.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 16—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26.***Anslag till Tornedalens rättshjälpsanstalt.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Tornedalens rättshjälpsanstalt för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 47 500 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Grym* och *Åman* (I: 57) och den andra inom andra kammaren av herr *Jausson* i Kalix m. fl. (II: 94), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de vid Tornedalens rättshjälpsanstalt arvodesanställda befattningshavarna — en föreståndare med arvode enligt 33 löneklassen och ett biträde med arvode enligt 17 löneklassen — skulle uppföras å ordinarie stat med föreståndaren i 37 lönegraden och kanslisten i 19 lönegraden.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Utskottet är icke berett att taga ställning till yrkandet i motionerna I: 57 och II: 94 utan tillgång till utredning rörande frågan, om icke tiden nu är inne att giva den hittills provisoriskt organiserade Tornedalens rättshjälpsanstalt en mera bestående karaktär. Då det synes böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om en dylik utredning och att i första hand överväga, vilka åtgärder i avseende å personalens anställningsvillkor som kan finnas påkallade av utredningens resultat, anser sig utskottet icke böra förorda bifall till motionerna.

Under åberopande härav och då utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts anslagsberäkning hemställer utskottet, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 57 och II: 94 till Tornedalens rättshjälpsanstalt för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 47 500 kronor.»

Herr GRYM (s):

Herr talman! jag skall fatta mig kort — jag förstår ganska väl, att kammarens ledamöter och läktarpubliken helst vill

börja lyssna på spritdebatten. Men då vi har väckt motioner på denna punkt beträffande anställningsförhållandena för de arvodesanställda vid rättshjälpsanstalten, ber jag att få säga ett par ord.

Våra motioner går i stort sett ut på att dessa befattningshavare skulle bli lönegradsplacerade. Det gäller två personer: föreståndaren och kanslisten. Statsutskottet har i sin skrivning framhållit, att det inte är berett att taga ställning till frågan nu, innan en närmare utredning kommit till stånd, och så förutsätter statsutskottet att denna utredning bör föranstaltas av Kungl. Maj:t. Utskottet avstyrker alltså bifall till våra motioner.

Frågan om den berörda personalens anställningsförhållanden är inte alls ny. Den har återkommit under flera års tid, och även i årets anslagsäskanden har styrelsen för rättshjälpsanstalten hemställt om att dessa två befattningshavare skulle bli lönegradsplacerade. Anstalten är för närvarande en provisorisk organisation, men meningen är väl att den skall få en fastare form. Verksamheten har pågått i flera års tid, och åtminstone såvitt en lekman kan bedöma bör man nu ha fått så pass stor erfarenhet av verksamheten, att denna utan vidare kan anses fylla ett verkligt behov. Jag kan aldrig tänka mig att herr justitieministern, som är en stor vän av Tornedalsbygden, skulle ha för avsikt att avlägsna denna anstalt eller ändra den till något annat än den är för närvarande.

Denna rättshjälpsanstalt har en mycket viktig uppgift att fylla. Det gäller en bygd som är tvåspråkig; en stor del av befolkningen talar ju finska språket; det är i stor omfattning deras modersmål. Verksamhetsområdet omfattar hela Torneå domsaga och Kalix domsaga utom Råneå socken. Jag känner inte precis antalet invånare, men jag skulle tro att det finns mellan 50 000 och 60 000 människor inom detta område.

Det viktiga är att föreståndaren och kanslisten behärskar även finska språket. Kan de inte det, så kan inte anstalten fylla sin uppgift, och statsrådet Zetterberg har själv i propositionen n: 268 av år 1947 starkt understrukit vikten av

Anslag till Tornedalens rättshjälpsanstalt.

att anstaltens personal är hemmastadd i finska språket. Det är inte alls omöjligt, att den nuvarande föreståndaren, som är född i Haparanda och kan det finska språket såväl i tal som skrift, övergår till privat tjänst, precis som den förutvarande innehavaren gjorde. Om jag inte missminner mig var förutvarande innehavaren i tjänst vid rättshjälpsanstalten ett par tre år, men just på grund av hans kunnighet i finska språket ville Munksundsbolaget anställa honom, varför han övergick till privat tjänst. Givetvis fick han fullt tillfredsställande löneförmåner. Det är fara värt att det kan gå på samma sätt med den nuvarande anstaltsföreståndaren.

En annan sak som också måste tas i beaktande i detta fall är att anstaltsföreståndaren i många fall förordnas till rättegångsombud. Föreståndaren får inte själv tillgodogöra sig arvodet härför, utan detta går till statsverket.

Herr talman, jag känner till denna verksamhet utomordentligt väl. Den uppskattas, som jag har sagt, av den stora allmänheten. Såvitt jag vet är det en duktig personal, som för närvarande sköter om denna anstalt. Jag har åtminstone inte hört något klagomål. Och vi människor är ju så beskaffade, att finns det anledning till klagan, så nog klagar man!

Jag tycker för min del och andra med mig, att det är på tiden att denna personal får en mera tryggad anställning än vad den har för närvarande. Jag vill inte pressa herr statsrådets tålmod, men jag skulle vilja framställa en fråga till herr statsrådet: »När anser statsrådet att tiden är mogen för att denna personal skulle få en mera tryggad ställning än vad den har för närvarande?»

Jag skall, herr talman, vänta tills herr statsrådet har svarat — om han nu gör det — och därefter kommer jag möjligen att ställa ett yrkande. Tills vidare har jag intet yrkande.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Det är riktigt, som herr Grym sade, att jag har anledning att sätta stort värde på den verksamhet som

bedrivs vid Tornedalens rättshjälpsanstalt. Det beredde mig en särskild glädje att kunna medverka vid dess tillkomst just därför att förhållandena uppe i Tornedalen är sådana som den ärade representanten för denna bygd berättade, nämligen att många av våra medborgare där har finskan till modersmål. Det är enligt min tanke ett självklart krav från deras sida att de skall kunna få hjälp i sina rättsliga angelägenheter av en utbildad personal som de kan tala med på sitt eget språk. Det är för den skull denna anstalt har kommit till. Den skiljer sig också från alla andra rättshjälpsanstalter i riket därigenom att det är staten som driver den. Detta undantag är betingat just av de förhållanden, som herr Grym har berört. De andra rättshjälpsanstalterna drives som bekant av landstingen.

Just nu pågår det, enligt vad jag har hört, förhandlingar mellan landstingen och företrädare för rättshjälpsanstalternas personal om löneförhållanden och anställningsvillkor. Det är därför jag har väntat med att ta ställning till den fråga som här föreligger. Jag har trott att det var riktigt att avvakta och se vad resultatet blir för de anställda vid alla andra rättshjälpsanstalter i riket och därefter undersöka om man där kunde få några jämförelser. När detta, som jag tror, snart skall bli klart hoppas jag att kunna återkomma till denna särpräglade och betydelsefulla utpost för svensk rättsvård i Tornedalen.

Herr **LUNDGREN** (h):

Herr talman! Jag kan i allo instämma med herr Grym i det anförande han nyss höll, men jag tillåter mig att framhålla ytterligare några synpunkter. Herr Grym betonade de svårigheter, som föreligger för befolkningen på grund av tvåspråkigheten. Finskan är ju modersmål för huvuddelen av befolkningen i Tornedalen, och detta gör att denna befolkning bör ha tillgång till advokathjälp, som behärskar finska språket. Nu finns det ju mycket få advokater där uppe, som gör detta, och därför spelar denna

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

rättshjälpsanstalt en mycket stor roll för befolkningen i dessa trakter.

Enligt vad jag har erfarit från domare som tjänstgör där uppe, både i häradsrätterna och hovrätten, ser man med en viss oro på utvecklingen. Man är rädd, som herr Grym nämnde, att bli av med den tjänsteman som för närvarande är anställd som föreståndare för anstalten och som har fullgjort sina uppgifter på ett utomordentligt sätt. Man är rädd att bli av med honom, därför att han inte är anställd på ordinarie stat, alltså inte har rätt till pension och andra sociala förmåner. Under sådana omständigheter är det så vitt jag förstår utomordentligt viktigt, att anstaltens personal så snart som möjligt beredes den tryggare anställning som är förenad med ordinariekapet.

Herr statsrådet var inne på en sak som jag också vill erinra om. Detta är den enda anstalten i sitt slag, och därför kan ett beslut knappast bli prejudicerande i fråga om lönesättningen för andra befattningshavare. För övrigt är det ju, herr talman, som jag har framhållit många gånger, nödvändigt att för kvalificerade befattningshavare ha något högre lön vid placering i denna avlägset liggande landsdel, där förhållandena gör det betydligt dyrare och besvärligare ur många synpunkter att leva.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den motion som är väckt av herr Grym.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag är i stort sett nöjd med det svar som herr statsrådet har lämnat på min fråga. Jag skulle tro att det verkar lugnande för personalen att herr statsrådet avgav denna deklaration, och jag hoppas också att personalen — föreståndaren och kanslisten, framför allt föreståndaren — inte övergår till någon annan tjänst och lämnar den bygd där de så väl behövs utan stannar på sina poster och väntar till dess denna lönefråga blir ordnad. Vi hoppas att den blir det inom en snar framtid.

Nu ställde herr Lundgren ett yrkande om bifall till den motion som jag har väckt. Jag hade faktiskt inte tänkt göra det efter herr statsrådets svar på min fråga, men det är uppenbart att jag nu ansluter mig till det yrkande som herr Lundgren här har framställt.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten endast yrkats, av herr *Lundgren*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt herr Lundgrens yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

I denna punkt hade utskottet, med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag eller mot de av departementschefen gjorda anslagsberäkningarna, hemställt, att riksdagen måtte

a) fastställa under punkten införd avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1954/55;

b) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 962 600 kronor.

Herr GÖRANSSON (fp):

Herr talman! När riksdagen nu skall behandla statsutskottets utlåtande angående anslag till fångvården vill jag begagna tillfället att belysa några frågor, som enligt min mening är av väsentlig betydelse för fångvårdsstyrelsens och fångvårdens arbetsförhållanden. Jag vill alltså tala om personalens situation och andra frågor, som naturligen rullas upp i samband därmed.

Anslag till fängvårdsstyrelsen.

Jag begynner med en arbetsuppgift som fängvårdsstyrelsen fick sig ålagd 1946, nämligen att verkställa straffrättsberäkningar, vilka förut hade utförts av länsstyrelserna. Det tillskapades en särskild sektion, ledd av en förste byråsekreterare som med hjälp av en amanuens och ett par skrivbiträden skulle besluta, på grundval av inkomna domar, nöjdförklaringar och andra akter, när ett straff skulle börja och sluta. Utvecklingen när det gäller straffrättsberäkningen har liksom utvecklingen över huvud taget av fängvårdens arbete gått i den riktningen att arbetsbördan har ökat enormt. Jag kommer tillbaka till detta sedan, men vill här redan nu poängtera, att antalet ärenden som behandlas på sektionen för straffrättsberäkning ökat från 1950 till 1953 med 79 procent. Den saken lämnar jag dock för ögonblicket åsido för att i stället uppehålla mig vid en annan företeelse, nämligen ökningen av antalet komplicerade ärenden.

Ärendena har under de sista åren blivit alltmera svårösta, beroende på att vi har fått ny lagstiftning på åtskilliga områden av straffsystemet. Vi har fått en ny verkställighetslag 1946 och därför fick vi en ny lag om villkorlig frigivning. Allt detta komplicerar situationen. Ett stort antal ärenden rör en så invecklad sak som att domstol har att på en gång dels döma till straff för ett återfallsbrott, dels förklara en straffåterstod från ett tidigare straff förverkat och dels döma till ett gemensamt straff för ett brott som har nyupptäckts.

Att gå in i detaljer i denna svåra materia skulle vara en oartighet mot kammaren. Jag måste följaktligen försöka att mera summariskt ange vad det gäller. I början var den stora frågan den, huruvida en dömd fick från det gemensamma straffet avdraga den verkställighetstid som avsåg ett reststraff från ett föregående straff. Fängvårdsstyrelsen tolkade bestämmelserna så, att avdrag icke fick ske. Efter några år blev denna situation prövad av regeringsrätten till följd av besvär som anförts av en intagen. Regeringsrättens flesta ledamöter

förklarade i maj 1951 att de inte fann skäl att göra ändring i fängvårdsstyrelsens resolution, d. v. s. i fängvårdsstyrelsens beräkningssätt, men två regeringsråd var av skiljaktig mening.

Efter fyra månader kom ett liknande fall under regeringsrättens prövning. Det avgjordes av regeringsrätten i plenum, d. v. s. med alla regeringsråd närvarande, såsom fallet plägar vara när regeringsrätten avser att ändra en tidigare intagen ståndpunkt. Denna gång, i september 1951, förklarade regeringsrätten, att från det gemensamma straffet fick avdragas den tid som belöpte sig på straffåterstoden. Denna nya ståndpunkt innebar att fängvårdsstyrelsen fick frångå sin förutvarande praxis och i stället övergå till den praxis som hade fastställts genom regeringsrättens senaste utslag.

Att vid dessa två prövningar av regeringsrätten olika meningar yppats inom rätten kan till en början anföras som bevis för mitt påstående att vi här rör oss med ett mycket svårtolkat material. Detta vållar vederbörande tjänsteman, alltså förste byråsekreteraren, ett enormt arbete. Den nya rättspraxis som har inletts genom regeringsrättens senaste utslag kan vidare ge överraskande resultat. Strafftiden för en mera belastad lagöverträdare kan i vissa fall bli kortare än för en mindre belastad sådan. Jag skall här anföra ett exempel — jag måste göra det för att kammarens ledamöter skall få en uppfattning om vad det rör sig om.

Om en person har dömts till ett straff på tre år så blir han obligatoriskt frigiven efter två år och sex månader. Han har då kvar ett reststraff på sex månader. Om han efter frigivningen återfaller i brott och för detta dömes till t. ex. sex månaders straffarbete, förklarar domstolen i regel att reststraffet också skall vara förverkat; han får då ett straff på sex månader plus sex månader, alltså ett år. Nu inträffar det inte sällan att medan han avtjänar straff nr 2, d. v. s. straffet på ett år, upptäcks det, att han innan han dömdes till straff nr 1 hade begått ett brott, som emellertid inte var

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

känt vid den första lagföringen och för vilket han alltså inte blev dömd den gången. Om han nu blir åtalad för detta brott och befunnen skyldig, skall domstolen undanröja den tidigare domen på tre år och döma till gemensamt straff. Om vi nu tänker oss att det äldre, nyupptäckta brottet är tämligen ringa, exempelvis ett snatteri, tycker kanske domstolen att det räcker med ett tillägg av tre månader, och han får alltså ett gemensamt straff på tre år och tre månader. Detta straff skall verkställas i anslutning till straffet nr 2. Jag skall inte trötta kammaren med flera detaljer. Jag skall bara tala om att resultatet blir följande: straffet nr 2 kan bli kortare när man kommer på vederbörande med ett äldre, förut upptäckt, tämligen ringa brott. Han slipper nämligen då i det nu beskrivna fallet ut efter sju och en halv månader. Om han förut icke är belastad med ett sådant, icke upptäckt ringa brott får han sitta två och en halv månader längre.

Lagen kan också verka i rakt motsatt riktning. I rättspraxis finns fastslagen en förmån för den dömda att från ett gemensamt straff avräkna en förut förverkad straffåterstod. Detta kan under vissa omständigheter bli en nackdel. Om skillnaden mellan det nya straffet och det som skall avräknas är mindre än sex månader, får han sitta längre än om han inte fått avräkna straffåterstoden.

Jag kan på detta stadium säga kammaren, att det är förenat med nästan ööverbanneliga svårigheter att klargöra dessa förhållanden för de människor som närmast är intresserade av dem, nämligen de som drabbas av frihetsberövandet.

Frågan om tillämpningen av lagbestämmelserna om strafftidberäkning har varit föremål för prövning också inför domstol. På föranstaltande av justitiombudsmannen väcktes för några år sedan åtal mot tre tjänstemän i fångvårdsstyrelsen, vilka efter varandra hade handlagt ärenden om strafftidberäkning och därvid enligt JO:s mening förfarit felaktigt. Det började med att en av tjänstemännen åtalades inför Svea hovrätt.

Vad som lades honom till last var att han vid en strafftidberäkning år 1948 tillämpat 4 kap. 6 § strafflagen i dess äldre lydelse och icke i den nya lydelse detta lagrum fick från den 1 juli 1946. Svea hovrätt yttrade i dom den 17 maj 1951, att tjänstemannen hade handlat i strid med gällande bestämmelser. Av vissa skäl fann hovrätten emellertid omständigheterna vara synnerligen mildrande, och tjänstemannen dömdes för den skull för tjänstefel till endast fem dagsböter à 10 kronor, d. v. s. 50 kronor. Men skadeståndet blev betydligt kännbarare. Fången hade enligt hovrättens utslag i stället för att frigivas den 15 juni 1949 blivit kvarhållen å fångvårdsanstalt till den 28 juni 1949, alltså 13 dagar för länge. Han yrkade ersättning för psykiskt lidande och förlorad arbetsinkomst, och han blev av domstolen tillerkänd vad han yrkat; tjänstemannen ålades att i skadestånd till fången utge 700 kronor.

Nu fullföljde tjänstemannen talan mot hovrättens dom. Fångvårdsstyrelsen avgav yttrande till Högsta domstolen i målet, ett yttrande som helt och hållet författats av den förste byråsekreterare som är chef för strafftidberäkningen; han torde vara en av de få specialisterna på dessa ärenden.

När ärendet behandlades i Högsta domstolen hemställde den revisionssekreterare, som föredrog målet, att Högsta domstolen måtte fastställa hovrättens dom. Men genom utslag i januari 1952 lämnade Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom, den mot den åtalade tjänstemannen förda talan om ansvar och skadestånd utan bifall. En ledamot var skiljaktig och ville fastställa hovrättens domslut. Jag kan nämna att enbart själva domen omfattar i Nytt juridiskt arkiv fyra fintryckta sidor.

Efter denna dom inhiherades åtalen mot de två andra tjänstemännen.

Det lär icke vara svårt att förstå att en tjänst, vars utövande kan medföra risk för innehavaren att, även om han iakttar den största samvetsgrannhet, bli utsatt för stora skadeståndsanspråk, inte ter sig särskilt lockande. Tjänsten är

Anslag till fängvårdsstyrelsen.

uppförd i 29:e lönegraden. Fängvårdsstyrelsen har föreslagit att tjänsten skulle placeras i byrådirektörs tjänstegrad med hänsyn till det ansvar som åvilar innehavaren, ett yrkande som liksom alla andra sådana yrkanden under de senaste åren inte har vunnit gehör.

Jag skall ytterligare anföra några exempel; denna gång gäller det nådebesluten.

En person som avtjänar 1 års straffarbete begär hos Kungl. Maj:t att av nåd få straffet avkortat. Ansökan kanske beviljas i den formen att Kungl. Maj:t av nåd förordnar att han skall frigivas, när han avtjänat 5 månader, med anstånd — enligt lagen om villkorlig dom — med verkställandet av det ådömda straffet till den del det icke avtjänats. Efter frigivningen blir han dömd för nytt brott till låt oss säga 6 månaders straffarbete; samtidigt förklarar domstolen anståndet enligt lagen om villkorlig dom förverkat. då uppkommer frågan: Hur mycket är förverkat? Har man bara med de 5 återstående månaderna att göra, eller medför förverkandeförklaringen att hela det ådömda straffet — 1 år — förekommer till verkställighet med avräkning av de 5 månader som avtjänats? Hur underligt det låter är det den senare tolkningen som är den gynnsammare. Den intagne blir med denna tolkning fri 25 dagar tidigare än om man tolkar lagen på det andra sättet.

Ännu krångligare blir bedömningen när nådebeslutet, såsom under de två senaste åren ofta skett, innebär att en man som dömts till exempelvis 1 års straffarbete men ännu icke börjat avtjänandet — han är alltså på fri fot — av nåd får straffet bestämt till dels 8 månaders straffarbete, som han har att undergå, dels 4 månader, varmed verkställigheten skall anstå enligt lagen om villkorlig dom. I det läge som här uppstår gäller det först att avgöra, huruvida beslutet skall tolkas så, att han skall ha obligatorisk villkorlig frigivning efter avtjänandet av 5/6 av straffet. Fängvårdsstyrelsen har kommit fram till den tolkningen att nådebeslutet innebär, att

han skall ha obligatorisk villkorlig frigivning.

När denne man kommer ut efter 6 månader och 20 dagar har han två anstånd över sig, ett anstånd på 1 månad 10 dagar enligt lagen om villkorlig frigivning och ett anstånd enligt lagen om villkorlig dom. Vad det sistnämnda anståndet avser kan emellertid vara föremål för olika meningar. Vi har i analogi med vad som gäller beträffande sådana villkorliga domar, som domstol har rätt att meddela, valt den för den dömda gynnsammaste tolkningen. Detta innebär att fängvårdsstyrelsen, oberoende av hur nådebeslutet i denna del är formulerat, betraktar anståndet enligt lagen om villkorlig dom såsom avseende hela det ådömda straffet till den del det icke avtjänats.

Något prejudikat finns inte, eftersom ännu ingen har överklagat.

Innan jag lämnar detta fall, tillåter jag mig göra några reflexioner beträffande den typ av strafflindring eller straffeterskänkande som börjat praktiseras nådevägen under de två senaste åren och som jag har berört i det sista exemplet.

För att förtydliga vad det här gäller kan jag anföra ett ganska färskt fall. Stockholms rådhusrätt dömd i oktober i fjol en person — jag kan kalla honom X — till straffarbete i 1 år och 4 månader. X som inte var häktad anhöll att Kungl. Maj:t måtte av nåd förordna om villkorlig dom. Ärendet föredrogs i konselj i december 1953, och Kungl. Maj:ts beslut var av följande lydelse: »Kungl. Maj:t vill av nåd bestämma det X ådömda straffet till *dels* straffarbete 8 månader, vilket straff X har att undergå, *dels ock* straffarbete 8 månader, beträffande vilket sistnämnda straff verkställigheten skall anstå i enlighet med lagen om villkorlig dom med en provotid av tre år.»

Det finns skäl att ställa sig kritisk mot nådebeslut av denna typ. Man kan fråga vad villkorlig dom i själva verket innebär. Första lagutskottet förklarade år 1939 i sitt utlåtande om det nya förslaget till villkorlig dom, att villkorlig dom är *en skyddsåtgärd utan frihetsbe-*

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

rövande. Med den villkorliga domen avser man att skona den villkorligt dömda från fängelse och de skadeverkningar som följer av en fängelsevistelse: bekantskapen med andra lagöverträdare, förlusten av anställning, skilsmässa från familjen, skandalen att ha suttit inne o. s. v. Bland annat av denna anledning finns i 2 § lagen om villkorlig dom inskrivet ett förbud att meddela villkorlig dom, om den tilltalade samtidigt dömes ovillkorligt till straffarbete eller fängelse.

Jag måste rikta bestämda erinringar mot att man nu nådevägen inför en kombination av två straffreaktioner, som under förarbetena till den nuvarande lagen om villkorlig dom ansågs så olämplig att man införde förbud mot dess användande.

Jag återgår härefter till straffrättsberäkningen. Självfallet måste det i ett straffsystem som arbetar med kombinationer, t. ex. kombinationer av gemensamma straff, förverkandebeslut och avräkningar, inträffa att straffrättsberäkningen emellanåt bjuder på fall av synnerligen invecklad beskaffenhet. Därifrån är steget dock långt till det nuvarande tillståndet, kännetecknat av att lagen med nuvarande rättspraxis leder till resultat, som ter sig slumpartade och som ibland är mycket svåra eller omöjliga att förklara för de intagna.

I fångvårdsstyrelsens handläggning av dessa ärenden har i åtskilliga fall iakttagits att personer, som dömts till tidsbestämt frihetsstraff, i samband med domen fått en oriktig uppfattning om vad domen egentligen innebär. De har t. ex. räknat med villkorlig frigivning, ehuru det sedan visat sig att begränsningsreglerna i lagen lägger hinder i vägen. I åtskilliga fall har den dömda när han kommit till anstalten uppgivit, att han grundat sitt missförstånd om domens innebörd på upplysningar som han erhållit vid domstolen efter domens meddelande. Detta har i enstaka fall styrkts genom intyg, fogade till nådeansökningar. I dessa nådeansökningar har alltså de dömda hänvisat till sina missuppfattningar av nämnda slag.

Sådana missförstånd måste med alla medel hållas borta, liksom det inte får förekomma, vilket emellertid nu sker ibland, att en häktad förklarar sig nöjd med straffet utan att han fattar vad domen innebär. Han förklarar sig villig att undergå det straff, vilket angivits i en dom, som han inte begriper, som fängelseledningen i många fall inte begriper och som hans juridiska biträde väl faktiskt inte heller har tid att sätta sig in i.

Så länge tidsbestämda straff bildar stommen i det straffrättsliga reaktionssystemet måste det krävas, att när domen faller största möjliga klarhet råder om vad domen innebär, d. v. s. hur långt ett ådömt frihetsstraff verkligen kommer att bli. Den dömda bör kunna få besked därom av den domstol som har dömt honom. Ett straffsystem, i vilket de ordinära frihetsstraffen är tidsbestämda men — som nu — på ett obestämt och oberäkneligt sätt, kan icke accepteras. En revision av de regler som här gäller är trängande nödvändig. Efter vilka linjer en lösning skall sökas är en svårbedömd fråga, men troligen kan man i vissa delar få vägledning från t. ex. Danmark.

Väsentligt är dock, att revisionsarbetet sättes i gång. Fångvårdsstyrelsen framhöll detta i sina petita i föl, men ännu har ingenting åtgjorts. Med anledning härav tillåter jag mig i denna församling framhålla, att förarbetena på en revision av dessa bestämmelser ter sig betydligt angelägnare än åtskilligt av det utredningsarbete som bedrivs på andra områden av fångvården, ty här gäller det i eminent grad frågan om rättssäkerheten.

Om man kan ge de nuvarande svårtolkade bestämmelserna en utformning, som klarare än förut anger hur straffrättsberäkningen skall utföras, kommer därigenom en hel del improduktivt arbete att inbesparas. Men en revision av de straffrättsliga reglerna är ett arbete på lång sikt, och intill dess detta revisionsarbete är i hamn, måste vi ha tillräckligt med personal för den år från år växande arbetsbördan.

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

Jag övergår nu till styrelsens personalfrågor i allmänhet. Jag har nämnt att vi på straffidsberäkningen, för att börja med den, har fått en ständigt ökad arbetsbörda, dels genom att totala antalet resolutioner ökat, och dels genom att ärendena blivit av mer och mer komplicerad beskaffenhet. Ökningen av antalet resolutioner sammanhänger med den ökning av fångantalet, som pågått från 1948/49 fram till nu och som alltjämt pågår. Inom avdelningen för straffidsberäkning har totala antalet resolutioner ökat med 79 procent, antalet komplicerade med 66 procent. Vi har vid upprepad tillfälligen begärt en förstärkning på den avdelningen men fått nej. En enda byråsekreterare, biträdd av en amanuens, skall alltså klara upp den arbetsbörda som fyller hans rum med hekatomber av papper. Han skall dessutom stå redo att svara domstolar som ringer och frågar hur man skall tolka vissa straffåterstoder och vissa utslag. Han skall stå redo att svara, när de intagna skriver och säger att de tycker deras straffidsberäkning är på tok. Och med den humana inställning, som han har mot människor som är berövade sin frihet, har han i mångfaldiga fall skickat koncept eller anvisningar för den intagne, om denne vill anföra besvär eller söka nåd.

För att därefter gå till straffregistret har arbetsbördan där ökat med 50 procent. Framställningar om förstärkning av personalen har föranlett idel avslag.

Förhållandet är detsamma över hela linjen. Ökningen av styrelsens arbetsbörda kan i sin helhet uppskattas till 40 eller 50 procent av vad vi hade 1948/49, alltså vid den tid när den nuvarande personalorganisationen utformades. Den är utformad för 2 000 fångar och vi har nu 3 100. De ökade medel till personalförstärkning som vi fått under dessa år är allt som allt 6 000 kronor!

När medborgarskapsärendena ökar i justitiedepartementet, så att man har en balans på 2 800 fall, så hemställer man om anslag på tilläggsstat för innevarande budgetår och anslag för nästa budgetår, motsvarande tre heltidsföredragande och fyra skrivbiträden.

När justitiekanslersämbetet 1948 hade fått sin nya organisation, befanns det snart att organisationen var för trång och att arbetsbördan hade blivit mycket betungande. Som exempel anfördes, att antalet obesvarade remisser uppgick till 100. Vidare klagade man över betydande dröjsmål med ärendenas avgörande, vilket enligt ämbetet medförde allvarliga olägenheter t. ex. i fråga om åtal mot tjänstemän. Man var vidare tvungen att eftersätta inspektionsverksamheten och tillsynen å kronans rättgångar. Departementschefen förklarade i 1950 års statsverksproposition att personalen var alltför snävt tilltagen, och det blev också förstärkning. Beträffande fångvården och fångvårdsstyrelsen förhåller det sig helt annorlunda. Utom de 6 000 kronor, som jag nyss talat om, har alla våra förslag tillbakavisats. Ibland står det: »Fångvårdsstyrelsens förslag innebär en upprepning av förslaget från i fjol och kan inte bifallas.» I 1952 års statsverksproposition anfördes som skäl för avslag att man förberedde en uppdelning av fångvårdsanstalterna på räjonger, vilket kunde komma att minska styrelsens arbete. I 1953 års fångvårdsproposition meddelades att det förelåg ett betänkande om indelning av anstalterna i räjonger, varför man måste avslå fångvårdsstyrelsens krav på förstärkning av personalen. I årets statsverksproposition anmäles att räjongindelningen nu skall genomföras och i detta läge anser sig departementschefen icke kunna till någon del tillstyrka styrelsens förslag om utökning av personalen, utan man hoppas i stället kunna göra viss reducering.

Jag skall be att efter föredöme från justitiekanslersämbetet få redovisa något av fångvårdsstyrelsens försummelser och eftersläpningar.

Den fortlöpande granskningen av anstalternas tjänstgöringsplaner kan icke ske i på långt när avsedd omfattning.

Ombudsmannaärendena, innefattande disciplinärärenden beträffande personalen, eftersläpar.

Ökningen på fem år av fångantalet från omkring 2 000 till omkring 3 000

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

har vållat arbetsbrist på anstalterna. Den bristen kan övervinnas med mer personal. Vi begärde när krisen var som svårast att få tre amanuenser för att kunna träda i förbindelse med olika statsförvaltningar som, om man får kontakt med dem, skulle kunna förse oss med arbete. Men det blev avslag.

Avdelningarna på sociala byrån har varit utsatta för en omänsklig press. Jag har nämnt straffregistret och straffrättsberäkningen. Jag vill också peka på husrusom kriminalvården i frihet egentligen lämnats åt sig själv, därför att förste byråsekreteraren på straffrättsberäkningen, som även har sig anförtrodd uppgiften att centralt leda denna verksamhet, inte får tid över. Straffrättsberäkningen tar all must ur honom.

Antalet obesvarade remisser är 15, därav en från Stockholms stad om Långholmen, till vilken fråga jag senare skall återkomma. En annan av remisserna är från riksdagens beredningsutskott.

Jag kommer så till årsberättelsen. Den har icke kunnat avgivas för de senaste sex åren därför att vi inte har folk som kan ägna sig åt uppgiften. En stor del av årsberättelsen upprättas på centrala fångregistret. Detta register har blivit synnerligen ansträngt till följd av fångantalets stegring, men vi har ändå kunnat hålla det à jour. Av statsverkspropositionen, inrikesdepartementet, framgår att kriminaltekniska anstalten ligger med 25 000 personuppgifter som ännu inte kunnat registreras. De uppgifter som vissa myndigheter tidigare kunnat få från kriminaltekniska anstalten söker man nu i stor utsträckning få från oss. Vi får förfrågningar från polisen, mantalsverket, inrättningsverket och andra myndigheter. Vi söker också besvara dem i den mån vi enligt sekretesslagens bestämmelser kan lämna ut uppgifter, men arbetskraften räcker inte på långt när till för att vi skulle kunna stå till tjänst i den omfattning som behövs, när register utanför fångvårdsstyrelsen blivit funktionsodugliga.

Vidare vill jag nämna att styrelsens verksläkare vid två olika tillfällen skrivit till fångvårdsstyrelsen och sagt ifrån att

vi icke får köra på det sätt som vi gör med vår personal. Det har förekommit flera fall av hjärtattacker, magsår, neuroser och allmän överansträngning. Även detta har vi anmält till Kungl. Maj:t men utan effekt.

Den statistik som vi skall uppgöra över klientelet har nu krympt till ett minimum och upptar endast tre à fyra sidor i Statistisk årsbok.

Till jämförelse kan nämnas de möjligheter att arbeta som beredes kommittéer eller sakkunniga som tillkallats för att syssla med fångvårdsfrågor. Det finns en sakkunnig för fångvårdsfrågor i departementet och en kommitté för organisatoriska frågor. Det finns även flera andra kommittéutredningar rörande dessa ämnen. Att döma av det tryck som publicerats har dessa sakkunniga och kommittéer haft rätt obegränsade ekonomiska resurser för undersökningar av olika slag. Man har gjort klientelundersökningar. I den mån dessa undersökningar har utförts av läkare och fackpsykologer, har pengarna utan tvivel varit väl använda. Men om vad som gjorts av andra än fackutbildad personal kan man icke fälla samma omdöme. Fångvårdsstyrelsens situation är en helt annan. Vi är så gott som helt urständssatta att göra statistiska sammanställningar annat än i mycket beskuren omfattning. I vissa fall har det varit nödvändigt att gå utanför den trånga ramen, exempelvis när det gällt att belysa vissa frågor om återfall, där det i den offentliga diskussionen lämnats uppgifter, som inte varit rättvisande. Den statistik, som då har upprättats, har i stor omfattning tillkommit genom personalens frivilliga och obetalda insatser.

Frågan har emellertid vidare aspekter än dessa. Jag har — och det är nog flera som gjort det — under de senaste åren ställt mig frågan om hur tendenserna går i det svenska statsregementet. Finns det en tendens att beskära de ordinarie ämbetsverkens arbetskaper. t. ex. genom att anslagen göres otillräckliga, och i stället låta sakkunniga inom departementen övertaga vissa uppgifter, som naturligen borde åvila ämbetsver-

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

ken? Jag vill inte nu i annan mån besvara den frågan än att jag ger uttryck åt den uppfattningen, att åtskilligt av vad som tidigare var självklart, när det gällde förhållandet mellan departement och ämbetsverk, numera befinner sig i någon sorts halvdager. Det kan bero på att i departementsarbetet nu ryckt in unga krafter utan tillräcklig kännedom om våra förvaltningsmässiga principer och våra förvaltningsmässiga traditioner. Det finns nog bland dessa de som inbillar sig att ämbetsverken är eller borde vara skyldiga att följa anvisningar från ett departement, även om dessa anvisningar meddelas i annan form än som konseljbeslut.

Mot antagandet att en utveckling skulle vara i gång i denna riktning och skulle eftersträvas av dem som har makten talar den omständigheten, att statsministern i ett yttrande i riksdagen i fjol förklarade, att »vi» — därmed avsågs tydligen regeringen — ansåg det värdefullt att ämbetsvärlden och tjänstemannakåren var självständig och att regeringen sökte slå vakt om denna princip. Till detta uttalande, vid vilket jag fäster stor vikt, är bara att säga att en vakthållning kring denna princip i dagens läge torde kräva skarpt vaksamhet från departementscheferna i vad angår det egna departementet och från regeringschefen i vad det gäller förhållandena i stort.

Det ökade fångantalet har ställt fångvårdsstyrelsen och fångvården i en utomordentligt pressande situation. Plats-tillgången är otillräcklig. De intagna lider under trångboddhetens press, och trångboddhet skapar i regel, både inom fångelserna och utanför, neuroser. Vi har tillåtit oss säga i olika yttranden till Kungl. Maj:t, att vissa av de reformer, som förts fram och som håller på att genomföras, hade kunnat anstå och att man i stället bort ta upp till lösning den mest angelägna av alla frågor, nämligen hur man skall skaffa platser till det ökande klientelet. Jag kan nämna att denna fråga i en särskild utredning lösts på ett rätt överraskande sätt. Vi räknade med att vi hade 2 300 platser. Men genom att inventera allt tillgängligt

rumsbestånd ute på fångelserna, även undermåliga utrymmen, kom utredningen fram till att på åtta anstalter, där vi räknat med tillhoppa 485 platser, egentligen fanns 686 platser. På det sättet har man ökat platsbeståndet med 41 procent. Samma sak har skett beträffande Långholmen. Vi ville hålla Långholmen nere vid 325 à 350 platser — vilket ändå är för mycket. När antalet stegrades till 500 betecknade vi det som någonting otillbörligt. Fångvårdsutredningen konstaterade emellertid efter en inventering att det fanns strängt taget 609 platser. Då hade man tagit med 148 fönsterlösa sovboxar, som redan år 1932 hade utdömts av landshövding Hagströmer och betecknats såsom en skamfläck för fångvården.

Vidare förklarade man i fångvårdsutredningens betänkande att Långholmen sannolikt skulle bestå för avsevärd tid framåt, vilket gjorde att vi 1952 på hösten påminde Kungl. Maj:t om att det fanns ett avtal mellan Kungl. Maj:t och Stockholms stad, som innebar att Långholmen skulle av kronan frånträdas den 1 januari 1955, såvitt inte alldeles särskilda omständigheter kunde dispensera från avtalet. Det avtalet träffades år 1948. Det var överståthållare Nothin som var ordförande; generaldirektör Leo i byggnadsstyrelsen var ledamot. Dessa båda herrar hade vänligheten att vid flera tillfällen låta fångvårdsstyrelsen överlägga med dem om denna angelägenhet, och man kom fram till, att Stockholms stad förklarade sig villig att medverka till att tomt för ett nytt fängelse anskaffades i Stockholms närhet. När avtalet träffats år 1948 satte vi i gång förhandlingar med Stockholms stad. Dessa förhandlingar ledde så småningom och efter många diskussioner till att finansborgarrådet Z. Höglund — som aldrig gjort någon hemlighet av sin önskan att spränga Peter Pauls-fästningen på Långholmen i luften — visade ett utomordentligt tillmötesgående och gav oss ett preliminärt erbjudande om två tomter på Skrubba. Vi besiktigade dem och trädde också preliminärt i kontakt med Nacka kommun för att eventuellt höra

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

om vattenförsörjningen för den nya anstalten kunde på något sätt ordnas genom anslutning till kommunens vattenledning. Men i april 1950 kom från departementet till fångvårdsstyrelsen ett meddelande, att vi skulle avbryta förhandlingarna med Stockholms stad; de skulle övertagas av departementet självt.

Efter vad jag förstår har ärendet sedan sovit i justitiedepartementet från april 1950 till december 1953, då Stockholms stad frågade hur långt ärendet avancerat. Enligt avtalet skall alltså Stockholms stad tillträda Långholmen om 10 månader. Men Långholmen är kvar. Långholmen är överbelagt, och det finns ingenting annat gjort än vad jag nu nämnt.

För mig är det oförklarligt, varför inte våra förhandlingar med Stockholms stad, som började under gynnsamma auspicer, kunde få fortsätta. Även om man inte då omedelbart hade pengar för att bygga en ny anstalt, hade man i alla fall i lugn och ro kunnat utreda denna svåra fråga, som kommer att dra massor av pengar. Vi hade varit i ett betydligt bättre läge i dag, om förhandlingarna fått fortsätta.

Nu står vi där vi står, och nu dröjer det antagligen rätt länge, såvida inte det hela skall gå i hastighetens och hafsets tecken, innan man kan vänta sig att få nya slutna anstalter. Under tiden sitter vi alltså i detta land, som har det lägst registrerade fångantalet i hela världen i förhållande till befolkningens storlek, med undermåliga fängelser och hela den plan för straffverkställigheten, som noga genomtänkt och grundligt diskuterad framlades för riksdagen år 1945 och trädde i kraft den 1 juli 1946, håller på att vittra sönder. Beträffande denna plans framtid misströstar jag av många anledningar. Här har kommit in en hel del främmande tankegångar och element, som liksom går på tvären emot vad vi den gången tänkte och trodde. Men vi kan naturligtvis, och det vill jag deklarera inför denna kammare, avhjälpa en del av eländet, i fall regeringen är villig att satsa pengar på kriminalvård i

frihet och på startandet av flera öppna kolonier.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag kan inte gå in på alla de frågor, som herr Göransson här berört, ehuru det skulle vara ganska mycket att säga i flera hänseenden. Jag kan emellertid inte underlåta att göra några anmärkningar på ett par punkter, där jag finner det särskilt angeläget att rätta till vad herr Göransson anförde.

Herr Göranssons första och långa avsnitt av anförandet handlade om svårigheterna i fråga om straffrättsberäkningen. Han talade om hur komplicerade och besvärliga bestämmelserna i det avseendet är. Vad han därvidlag sade har väl föranletts av ett speciellt fall, som är under utredning hos justitiekanslern, och jag anser mig därför inte nu böra göra några kommentarer beträffande detta fall.

Vad angår den teoretiska frågan om straffrättsberäkningen är det riktigt, att bestämmelserna vållar stora svårigheter i de fall — vilka dock är ganska få — då det är fråga om sammanläggning av flera olika straff. Redan när jag läste juridik vid universitetet minns jag att det var en av de besvärligaste sakerna man kunde få fråga på, hur det skulle gå, när olika straff lades tillhopa. Det har sedan länge tillbaka varit en sådan teoretisk svårighet därför att lagreglerna varit mycket krångliga. För några år sedan — jag tror det var år 1937 — lade en särskild sakkunnigutredning fram förslag till nya regler om sammanläggning av straff. Det är dessa regler som nu gäller och som har vållat de svårigheter, som herr Göransson talat så länge om. Jag tror ju, att det skulle vara möjligt att med ett radikalt grepp göra bestämmelserna ännu enklare än de sakkunniga på sin tid gjorde, och vi har inom departementet gjort undersökningar härom. Den saken är alltså ingen nyhet för oss. Att en formlig sakkunnigutredning ännu inte kommit till stånd har

berott på att den framstående vetenskaplige expert, med vilken vi har samrått, har förklarat sig inte ha tid förrän antagligen till hösten att taga itu med den här tillkrånglade materian.

Herr Göransson uttalade sig i kraftiga ordalag också om olämpligheten av att kombinera frihetsstraff och villkorlig dom. Det har hänt i några fall, vilka särskilt gällt unga människor som suttit på straffanstalt eller som blivit dömda till straff, att det i nådeväg på min föredragning har medgivits *inte* en fullständig befrielse från straff, utan skyldighet att undergå en kortare strafftid med en därpå följande lång övervakningstid. Vederbörande har alltså fått en villkorlig dom med övervakning under tre år, varvid föreskrifter har meddelats om vad han skall iakttaga i fråga om bostad, arbetsanställning, eventuell alkoholistvård och annat som behövs för att hjälpa honom.

Det förvånar mig mycket att herr Göransson, som själv är ledamot av strafflagberedningen, tyckte att detta var en olämplig form för samhällelig reaktion. Jag har faktiskt fått uppslaget till detta från strafflagberedningen, som just överväger olika slags kombinationer för att bättre komma till rätta med brottsligheten och mera rationellt omhändertaga de människor det gäller. Jag tror för min del i motsats till herr Göransson, att det är en framtidsmusik inom kriminalvården att i olika hänseenden kombinera flera skilda reaktioner, exempelvis ett frihetsstraff i förening med noggrant reglerade skyldigheter att göra avbetalningar till den skadelidande.

Andra kombinationer kan också tänkas, och en av dem är just den jag nyss nämnde, som jag för min del tror kan innebära en stor vinning. För en ung människa är det naturligtvis i regel bäst, om möjlighet finns att föra honom till rätta utan att han kommer i fängelse och därmed råkar i beröring med dåliga element. Men det finns fall, där samhället måste visa stränghet, visa att det ligger allvar bakom. Är det emellertid nödvändigt att man i sådana fall väljer antingen det ena eller det andra och låter

Anslag till fängvårdsstyrelsen.

vederbörande — om en kraftig reaktion är ofrånkomlig — sitta mycket lång tid i fängelse och sedan endast obetydligt tar hand om honom? För en ung människa är fängelsevistelsen ofta någonting rent destruktivt. Jag undrar om inte i vissa fall det bästa både ur samhällsskyddets synpunkt och med tanke på önskvärldheten att förbättra en ung brottsling skulle vara att först genom ett kortare frihetsstraff inpränta allvaret i samhällsreaktionen och sedan genom en flerårig övervakning med noggranna föreskrifter söka föra vederbörande till rätta. Jag tror för min del att denna och andra kombinationer av straff hör till de mera lovande reformtankarna. Det finns enligt min mening all anledning att, om fallen passar, använda de möjligheter nådeinstitutet ger att försöksvis föra dessa nya tankar ut i det praktiska livet.

Vad frågan om Långholmen beträffar, är också ganska mycket att tillägga; jag skall inte gå in på alla detaljer, men får kanske ändå göra några anmärkningar. Alla önskar väl — och inte minst har jag anledning att göra det — att man så snart som möjligt kunde få bort Långholmen och i stället ta nya, moderna anstalter i bruk; det måste röra sig om flera olika anstalter, ty Långholmen är ju den ojämförligt största av våra fängvårdsanstalter med en mycket stor kapacitet. När nu, såsom herr Göransson nämnde, fångantalet plötsligt ökat med 50 procent, från 2 000 till 3 000, är det dock klart att det blivit ännu svårare än tidigare att göra sig av med den anstalt, som har den största kapaciteten.

Men härtill kommer en annan omständighet. År 1950 antog riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag en stor plan för en fullständig omorganisation av hela fängvårdsväsendet, och den planen är nu på god väg att successivt förverkligas. I enlighet med riksdagens beslut har vi inriktat oss på att i första hand skaffa nya och ändamålsenliga anstalter för det yngsta fängelseklientelet, för ungdomsvårdsvångarna; jag behöver inte närmare utveckla skälen till att detta är angelägnast. Men i och med att man får

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

en ny, stor anläggning för dem, såsom i år kommer att ske, kan vanliga fångelser, där ungdomarna sedan länge tyvärr måst förvaras, friställas för att ta emot vanligt fångklientel. Indirekt lättas därigenom beläggningen både på Långholmen och på andra anstalter. Men dessutom måste naturligtvis direkta åtgärder vidtagas för att så snart som möjligt ersätta Långholmen med nya anstalter, och underhandlingar härom pågår just nu.

Herr Göransson nämnde också fångvårdsstyrelsens krav på personalförstärkning. Det framgår både av andra huvudtiteln och av utskottets utlåtande, att just nu sker en decentralisering av ärenden från fångvårdsstyrelsen till lokala instanser. Från fångvårdsstyrelsen skall till centralanstalternas styresmän decentraliseras beslutanderätten i frågor om placering, förflyttning och i vissa fall behandling. Vidare skall från styrelsen till anstaltsgrupperna decentraliseras det kamerala arbetet och vissa uppgifter som tillhör fångvårdens arbetsdrift.

Med en sådan vittgående decentralisering kan man kanske hoppas, att det t. o. m. skulle kunna tänkas någon minskning av fångvårdsstyrelsens personal — vilket jag ännu inte vet. I varje fall är det uppenbart, att styrelsens nuvarande personal måste få betydligt större möjligheter än tidigare att fullgöra sina uppgifter. En särskild organisationsavdelning, som finns för fångvårdens omorganisation, skall granska dessa frågor. Det är väl ändå i detta läge uteslutet, att man, innan det finns några erfarenheter av denna vittgående decentralisering, utökar fångvårdsstyrelsens personal.

Jag vill på denna punkt tillägga, att denna decentralisering i viss mån kommer att ske successivt, men den är så nära förestående, att cheferna för de nya centralanstalter, på vilka de decentraliserade ärendena skall läggas, redan är utsedda. Det är avsett att den nya organisationen i allt väsentligt skall träda i tillämpning redan omkring den 1 april.

Slutligen vill jag nämna några ord i anledning av vad herr Göransson sade

— i väl allmänna och litet insinuanta ordalag — om en tendens i statsförvaltningen att övergå från handläggning i ämbetsverk till behandling i departement. Vad han syftar på är det förhållandet, att vi nu — såsom framgår av vad jag tidigare sagt — står inför en fullständig reformering av hela fångvården, en nybyggnad av anstaltsbeståndet och en omläggning av hela verksamheten. Detta arbete är redan sedan några år i full gång och kommer att fortsätta under lång tid framåt. För den stora reformens successiva genomförande har jag ansett det nödvändigt att tillkalla särskilda organ — det är uppenbart att fångvårdsstyrelsen inte gått i land med dessa uppgifter. Flera kommittéer och en särskild byrå inom departementet har sålunda sysslat med denna stora omorganisation, och jag får på det bestämdaste bestrida, att detta skulle innebära något avsteg från den princip, som även jag håller styvt på, nämligen att de svenska ämbetsverken i den vanliga löpande förvaltningen bör handla självständigt.

Herr GÖRANSSON (fp):

Herr talman! Med anledning av vad statsrådet sade i slutet av sitt anförande vill jag säga, att det bereder mig en viss tillfredsställelse att denna deklARATION gjorts — men den tar inte bort mina farhågor. Jag tror inte att det är en synvilla, när jag spårar tendenser i det nutida förvaltningsväsendet som förefaller mig principiellt mycket äventyrliga. Men jag är ändå tacksam för deklARATIONEN.

Påståendet att fångvården för närvarande står inför en fullständig reformering med nybyggnader och omläggning av hela verksamheten är i varje fall för mig rätt överraskande, ty det starkaste intryck jag har av fångvården för närvarande är stagnation. Att man vidtar vissa tekniska åtgärder för att, som det heter, genomföra en decentralisering till anstalterna från fångvårdsstyrelsen och därigenom minska fångvårdsstyrelsens arbetsbörda är inte något så oerhört genomgripande. Vi vet ännu inte vilka

återverkningar det får på fångvårdsstyrelsens arbetsbörda. Vilka delegationer, som skall komma i fråga, och vilka beslut, som skall fattas av fångvårdsstyrelsen, håller för närvarande på att utredas av organisationskommittén, och vi har ännu inte sett resultatet av kommitténs arbete.

Vad Långholmen beträffar konstaterar jag, att justitieministern är av den mening att Långholmen skall bort. Det betyder väl att justitieministern icke delar fångvårdsutredningens uppfattning 1952 att fängelset skulle bestå under avsevärd tid; i denna utredning nämndes inte ett ord om att Långholmen skulle bort. Men jag kan inte förstå att den omständigheten att man 1950 uppgjorde en plan att bygga Roxtuna nödvändigtvis skulle medföra att förhandlingarna om ersättningsbyggen för Långholmen skulle upphöra. Roxtuna är en sak och Långholmen en annan; i fråga om Långholmen kunde förhandlingarna ha pågått i lugn och ro, vilket varit till gagn för hela fångvården.

Vad sedan gäller den s. k. långtidsplanen, som enligt justitieministern nu skulle stå infört sitt förverkligande, har endast Roxtunaanstalten blivit färdig efter att ha varit under byggnad i tre år. Roxtuna ger oss 65 nya platser. Om vi skall gå på i samma takt, hinner de flesta av oss bli pensionerade, innan vi får ett nytt anstaltsbestånd. Jag har sagt tidigare och jag säger det nu, att jag tror att det varit ett missgrepp att man gick ifrån den plan som framlades av strafflagberedningen 1945 och övergav den tankegång som var vägledande under reformarbetet, nämligen att man först skulle få till stånd nya anstalter för vanligt fångförvar — för att se vilka fångar som därigenom kunde föras tillbaka till hyggligt liv — och sådan gripa sig an med de speciella anstalterna för förvarade och internerade. Nu har man gått i precis motsatt riktning.

Det nådebeslut som jag läste upp här avser en man som tidigare icke varit dömd eller varit i fängelse. Om man tycker att det är synd att han skall sitta i fängelse så lång tid som ett år fyra må-

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

nader — i realiteten blir det med villkorlig frigivning omkring ett år en månad — men ändå menar att han skall få känna på ett frihetsberövande under någon tid — få en smisk av statens pisk som norrmännen säger — så kan den saken ordnas på olika sätt. Det får emellertid enligt min mening under inga förhållanden ske i den villkorliga domens form, ty därigenom grumlar man ett av de värdefullaste inslag som vi har i vårt straffsystem. Justitieministern skakar på huvudet, men jag frågar: Varför har det under förarbetena till nuvarande lag om villkorlig dom ansetts olämpligt med en kombination av frihetsberövande och villkorlig dom? Den omständigheten att tanken kommer från strafflagberedningen känner jag mig inte besvärad av. Jag har haft en annan uppfattning än strafflagberedningen i många frågor, och på denna punkt deklarerar jag att jag inte kommer att gå med på att man förstör den villkorliga domen genom att göra den till något annat än vad den är, genom att göra den till frihetsberövande i stället för till kriminalvård i frihet.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT (s):

Herr talman! Jag kände mig föranledd av de inlägg, som gjordes i debatten såväl av herr Göransson som av justitieministern beträffande Långholmens evakuering, att begära ordet.

Jag vill för kammaren nämna, att när den Nothinska kommittén år 1948 kom till ett avtalsresultat mellan Stockholms stad och kronan, hade man från statens sida framför allt det önskemålet att man åt Stockholms stad och dess befolkning skulle bevara ett av de vackraste områdena i Stockholm såsom fritidsområde för allmänt ändamål och bli av med den föga vackra prydnad, som anstalten där ute i dag utgör.

Vi har väntat på att någonting skulle ske. Avtalet föreskriver nämligen att anstalten, såvida icke särskilda skäl föreligger, skall vara utrymd den 1 juni nästa år.

Vi har under de sista månaderna tagit upp denna fråga, då vi tyckt oss märka

Anslag till fångvårdsstyrelsen.

att inga åtgärder vidtagits, och vi har därför också från stadens sida uppvak-
tat justitieministern för att förhöra oss
om hur läget är. Jag hälsar med till-
fredsställelse den förklaring, som herr
statsrådet i dag avgivit inför kammaren
och som tyder på en positiv inställning
till ett genomförande av avtalets bestäm-
melser beträffande utrymningen av
Långholmen.

Jag vet att det kan sägas, att den be-
stämmelse om uppskov, som är formule-
rad på det sätt, jag nyss nämnde, möjli-
gen kan av någon tolkas såsom en force-
majeureklausul. Jag vill emellertid till-
lägga att vi från Stockholms stads sida
icke kan såsom force majeure godkänna
det förhållandet, att ingenting har åtg-
gjorts. Jag är glad över den positiva
inställning som nu kommit till synes,
och jag hoppas att om evakueringen inte
kan bli klar till den 1 juni 1955, den ändå
kan ske inom de närmaste åren.

Det är herr statsrådets förklaring som
jag ville tacka för, herr talman.

Sedan överläggningen ansetts härmed
slutad, bifölls vad utskottet i den nu
ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkterna 29—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis
till avgörande statsutskottets utlåtande
nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsutgif-
ter för budgetåret 1954/55 under tolfte
huvudtiteln, avseende anslagen inom ci-
vildepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd föredrag-
ning av statsutskottets utlåtande nr 24, i
anledning av Kungl. Maj:ts i statsverks-
propositionen gjorda framställningar an-
gående anslag för budgetåret 1954/55
under statens allmänna fastighetsfond, i
vad propositionen avser utrikesdeparte-
mentets verksamhetsområde, bifölls
vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis
till avgörande statsutskottets utlåtande
nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda framställ-
ningar angående anslag för budgetåret
1954/55 under försvarets fonder m. m.

Punkterna 1—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis
till avgörande statsutskottets utlåtande
nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda framställ-
ningar angående anslag för budget-
året 1954/55 under statens allmänna
fastighetsfond m. m., i vad propositionen
avser handelsdepartementets verk-
samhetsområde.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsut-
skottets utlåtande nr 27, i anledning av
Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen
under tionde huvudtiteln gjorda fram-
ställningar angående anslag för budgetåret
1954/55 till Lotsverket: Säkerhetsanstal-
ter för sjöfarten, bifölls vad utskottet i
detta utlåtande hemställt.

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 januari 1954 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 28, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker;

2) förordning angående tillverkning av brännvin;

3) förordning om ändrad lydelse av 1 § och 25 § 2 mom. förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit;

4) förordning om ändrad lydelse av 12 § 2 mom. förordningen den 1 juli 1918 (nr 564) angående vissa alkoholhaltiga preparat m. m.; samt

5) lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

dels besluta, att den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan skulle från och med den 1 april 1954 i viss angiven del erhålla ändrad lydelse på sätt propositionen visade;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att — i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder — meddela föreskrifter rörande restitution av tillverkningskatt och däremot svarande del av tull för det lager, som Aktiebolaget Vin- & spritcentralen innehade den 1 april 1954.

I propositionen hade bland annat förordats en genomsnittlig höjning av omsättningskatten å spritdrycker med ca

tre kronor per liter jämte en härav betingad höjning av utskänkningskatten i syfte att i stort sett bibehålla den nuvarande relationen mellan utminuterings- och utskänkningspriserna. Vidare hade i propositionen framlagts förslag till annan utformning av beskattningen av spritdrycker och vin i syfte att åstadkomma en ur såväl nykterhetssynpunkt som teknisk synpunkt lämpligare avvägning av beskattningen. Skatteändringarna hade föreslagits skola träda i kraft den 1 april 1954.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker var i nedan angivna delar så lydande:

1 §.

För rusdrycker, som försäljas här i riket, skall, i den utsträckning och i den ordning nedan sägs, till staten erläggas dels omsättningskatt och dels utskänkningskatt.

2 §.

1 mom. Omsättningskatten upptages vid detaljhandelsbolags inköp av rusdrycker och utgår, där ej annat i 2, 3 eller 4 mom. stadgas,

a) för spritdrycker dels med en grundavgift av 8 kronor för liter, om dryckens alkoholhalt överstiger 40 volymprocent, 7 kronor för liter, om alkoholhalten är lägst 35 volymprocent och högst 40 volymprocent, samt 6 kronor för liter, om alkoholhalten understiger 35 volymprocent, och dels med en procentavgift motsvarande 47 procent av utminuteringspriset; samt

b) för vin, vars alkoholhalt överstiger 14 volymprocent (starkvin), dels med en grundavgift av 2 kronor för liter och dels med en procentavgift motsvarande 25 procent av utminuteringspriset samt för annat vin (lättvin) med en procentavgift motsvarande 33 procent av utminuteringspriset.

Utminuteringspriset utgöres av det belopp, som, skatten inberäknad, betingas vid varornas utminuterung.

4 mom. Vid tillämpning av bestämmelserna i 1 mom. skall, oavsett alkohol-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och halten, för cognac och annan eau-de-vie alltid utgå grundavgift med 8 kronor för liter.

5 §.

För spritdrycker och starkvin, vilka utskänkas, skall till staten erläggas utskänkningskatt med belopp, motsvarande för spritdrycker 40 procent och för starkvin 30 procent av varornas utminuteringspris.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I:72 av herr *Gustaf Elofsson* och II:97 av herr *Carlsson* i Bakeröd, vari hemställts, att riksdagen måtte, under förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 28 icke kunnat i oförändrat skick bifallas, besluta att skattesatserna i fråga om omsättningsskatten och utskänkningskatten på spritdrycker skulle fastställas så, att utminuteringspriset på varje särskild sort av spritdrycker kunde bli cirka 1 krona per liter lägre än vad som avsåges i nämnda proposition och att den nuvarande relationen mellan utminuterings- och utskänkningspris kunde i stort sett bibehållas samt att som kompensations för det inkomstbortfall, som härigenom komme att uppstå, maltdrycks-skatten skulle höjas med 8 öre per liter till 50 öre per liter och läskedrycksskatten med 4 öre per liter till 25 öre per liter och att de nya skattesatserna för omsättningsskatten och utskänknings-skatten för spritdrycker, maltdrycker och läskedrycksskatten samt att de i förevarande proposition föreslagna skat-tehöjningarna å tobaksvaror skulle träda i kraft den 1 juli 1954;

II) de likalydande motionerna I: 210 av herr *Bergh* m. fl. och II: 277 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl., vari hemställts, dels att riksdagen måtte besluta, att nuvarande omsättningsskatt å spritdrycker skulle ändras på så sätt, att en fast grundavgift å 6 kronor per liter vid en alkoholhalt icke överstigande 35 procent, å 7 kronor vid en alkoholhalt av 35—40 procent och 8 kronor vid överstigande

utskänkningskatt å rusdrycker m. m. alkoholhalt utginge samt därutöver uttoges 41 procent av utminuteringspriset, varigenom prisökningen å t. ex. en liter absolut renat brännvin skulle kunna begränsas till 60 öre per liter mot 2 kronor 45 öre enligt regeringens förslag, dels att utskänkningskatt för spritdrycker uttoges med belopp, motsvarande 44 procent av utminuteringspriset;

III) de likalydande motionerna I: 324 av herr *Aastrup* m. fl. och II: 428 av herr *Kollberg* m. fl., vari hemställts, att riksdagen med antagande av de vid propositionen nr 28 fogade lagförslagen i övrigt måtte besluta dels att ändra det i 2 § 1 mom. a) förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker angivna procenttalet för procentavgift från 47 till 44 procent, dels ock att det föreslagna 4 mom. i samma paragraf skulle utgå;

IV) de likalydande motionerna I: 325 av herr *Anderberg* och II: 429 av herr *Braconier* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att 5 § förordningen angående omsättningsskatt på rusdrycker måtte erhålla en ändrad lydelse, innebärande att utskänkningskatten för spritdrycker skulle utgå med 6 kronor för renat egentligt brännvin av högst 40 % alkoholhalt, 8 kronor för annat egentligt brännvin och 10 kronor för övriga spritdrycker per liter;

V) motionen I: 71 av herr *Huss*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 28;

VI) motionen II: 25 av herr *Senander* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 28 med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker, m. m.;

VII) motionen II: 30 av herr *Dickson*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, 1) att nuvarande priser på t. ex. eau de vie och svenskt renat brännvin skulle sänkas med 2 kronor per liter, gällande per person en kvantitet om högst en liter för varje månad, 2) att

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

priset på nämnda kvantitet om högst en liter per person och månad ej skulle beröras av eventuellt beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 28, 3) att nuvarande priser på berörda sprit-sorter i vad rörde kvantiteter utöver en liter per person och månad (enl. 1) skulle höjas med 5 kronor per liter, vartill skulle komma den ökning som ett eventuellt bifall i tillämplig del av Kungl. Maj:ts proposition nr 28 kunde föranleda, 4) att hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte utfärda de föreskrifter och detaljbestämmelser, som erfordrades för förslagets genomförande, samt 5) att anordningen skulle träda i kraft snarast möjligt;

VIII) motionen II: 96 av herr *Larsson* i Stockholm, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 28 med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker, m. m.;

IX) motionen II: 143 av herr *Lundberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå den av Kungl. Maj:t föreslagna skattehöjningen på spritdrycker; samt

X) motionen II: 276 av herr *Petterson* i Degerfors m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att omsättningskatten å spritdrycker skulle höjas förslagsvis med 1 krona 50 öre, att omsättningskatten å starkvin skulle höjas från i propositionen föreslagna 25 till 30 procent, att skatten å läskedrycker skulle höjas med 6 öre per liter samt att skatten å cigarrer och cigarreigarretter skulle utgå med oförändrat belopp.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 28 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 324 av herr *Aastrup* m. fl. och II: 428 av herr *Kollberg* m. fl.,

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående om-

sättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker med de ändringar dels att 2 § 4 mom. utginge, dels ock att 2 § 1 mom. och ikraftträdandebestämmelserna erhöles den ändrade lydelse, som under punkten angivits;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående tillverkning av brännvin;

3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1 § och 25 § 2 mom. förordningen den 1 juli 1918 (nr 508) angående handel med skattefri sprit;

4) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 12 § 2 mom. förordningen den 1 juli 1918 (nr 564) angående vissa alkoholhaltiga preparat m. m.;

5) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen den 11 juni 1943 (nr 346) angående statsmonopol å tillverkning och import av tobaksvaror;

6) besluta, att den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan skulle från och med den 1 april 1954 hava den i propositionen föreslagna lydelsen; samt

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att — i hudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna grunder — meddela föreskrifter rörande restitution av tillverkningskatt och däremot svarande del av tull för det lager, som aktiebolaget Vin- & spritcentralen innehade den 1 april 1954; ävensom

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 72 av herr *Gustaf Elofsson* och II: 97 av herr *Carlsson* i Bakeröd,

2) de likalydande motionerna I: 210 av herr *Bergh* m. fl. och II: 277 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 324 av herr *Aastrup* m. fl. och II: 428 av herr *Kollberg* m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 325 av herr *Anderberg* och II: 429 av herr *Braconier* m. fl.,

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

3) de likalydande motionerna I: 325 av herr Anderberg och II: 429 av herr Braconier m. fl.,

4) motionen I: 71 av herr Huss,

5) motionen II: 25 av herr Senander m. fl.,

6) motionen II: 30 av herr Dickson,

7) motionen II: 96 av herr Larsson i Stockholm,

8) motionen II: 143 av herr Lundberg samt

9) motionen II: 276 av herr Petterson i Degerfors m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanten förut anförut och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Einar Eriksson, Brandt* och *Kollberg*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen mätte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 28 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 210 av herr Bergh m. fl. och II: 277 av herr Nilsson i Svalöv m. fl., de likalydande motionerna I: 324 av herr Aastrup m. fl., och II: 428 av herr Kollberg m. fl. samt motionen II: 276 av herr Petterson i Degerfors m. fl., antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker med de ändringar dels att 2 § 4 mom. utginge, dels ock att 2 § 1 mom. och ikraftträdandebestämmelserna erhöles den lydelse, som i reservationen angivits;

III) av herr *Sundström*, som ansett, att utskänkningskatten för spritdrycker bort bestämmas skola utgå med belopp, motsvarande 35 procent av varornas utminuteringspris, samt att utskottet förty bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen — — — (lika med utskottet) — — — herr Kollberg m. fl., antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker med de ändringar dels att 2 § 4 mom. utginge,

dels ock att 2 § 1 mom., 5 § och ikraftträdandebestämmelserna erhöles den lydelse, reservationen visade;

IV) av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen mätte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 28 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, med bifall i tillämpliga delar till de likalydande motionerna I: 210 av herr Bergh m. fl. och II: 277 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. samt till de likalydande motionerna I: 325 av herr Anderberg och II: 429 av herr Braconier m. fl., antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker med de ändringar dels att 2 § 4 mom. utginge, dels ock att 2 § 1 mom., 5 § och ikraftträdandebestämmelserna avfattades på sätt i denna reservation angivits.

I den av herr *Gustaf Elofsson* avgivna reservationen hade för 2 § 1 mom. och 5 § i förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker förordats följande lydelse:

2 § 1 mom.

Omsättningskatten — — — (lika med utskottet) — — — 3 mom. stadgas,

a) för spritdrycker dels med en grundavgift av 8 kronor för liter, om dryckens alkoholhalt överstiger 40 volymprocent, 7 kronor för liter, om alkoholhalten är lägst 35 volymprocent och högst 40 volymprocent, samt 6 kronor för liter, om alkoholhalten understiger 35 volymprocent, och dels med en procentavgift motsvarande 44 procent av utminuteringspriset; samt

b) för vin — — — (lika med utskottet) — — — varornas utminuteringspris.

5 §.

För spritdrycker och starkvin, vilka utskänkas, skall till staten erläggas utskänkningskatt med belopp, motsvarande för spritdrycker 38 procent och för starkvin 30 procent av varornas utminuteringspris.

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

I herr *Einar Erikssons* m. fl. reservation hade för 2 § 1 mom. i nyssnämnda förordningsförslag föreslagits samma avfattning, som förordats i den av herr *Elofsson, Gustaf*, avgivna reservationen.

I herrar *Velanders* och *Nilssons* i Svalöv reservation hade för 2 § 1 mom. och 5 § i förordningsförslaget förordats följande lydelse:

2 § 1 mom.

Omsättningskatten — — — (lika med utskottet) — — — 3 mom. stadgas,

a) för spritdrycker dels med en grundavgift av 8 kronor för liter, om dryckens alkoholhalt överstiger 40 volymprocent, 7 kronor för liter, om alkoholhalten är lägst 35 volymprocent och högst 40 volymprocent, samt 6 kronor för liter, om alkoholhalten understiger 35 volymprocent, och dels med en procentavgift motsvarande 41 procent av utminuteringspriset; samt

b) för vin — — — (lika med utskottet) — — — varornas utminuteringspris.

5 §.

För spritdrycker, vilka utskänkas, skall till staten erläggas utskänkningskatt med 6 kronor för liter renat egentligt brännvin av högst 40 procent alkoholhalt, 8 kronor för liter annat egentligt brännvin och 10 kronor för liter av andra spritdrycker.

För starkvin, som utskänkes, skall till staten erläggas utskänkningskatt med belopp motsvarande 30 procent av varans utminuteringspris.

Angående sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr **SJÖDAHL** (s):

I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 12 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A 1 på det sätt, att först föredrages Kungl. Maj:ts i sagda punkt behandlade förordningsförslag, sådant det av utskottet tillstyrkts, paragrafvis med ikraftträdande-

bestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan i punkten A 1 föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A 1.

Kungl. Maj:ts i punkten behandlade förordningsförslag, sådant det av utskottet tillstyrkts.

1 §.

Herr **ERIKSSON**, (s):

Herr talman! Den redan under hösten förebådade prisförhöjningen på spritdrycker framkallade som alla vet en våldsam reaktion ute i den allmänna opinionen. När sedan denna prisförhöjning helt felaktigt kom att sammankopplas med finansieringen av sjukförsäkringen, blev opinionen av naturliga skäl ännu mera irriterad. Sedan en mera vederhäftig upplysning kring frågan om spritpriserna nått fram till allmänheten har, såvitt jag kan bedöma, någon dämpning av irritationen kunnat förmärkas, men fortfarande står intresset kring frågan på högspänn, och dagens riksdagsbeslut i ärendet tilldrar sig säkert lika stort intresse som de nyss avslutade världsmästerskapstävlingarna på skidor i Falun, även om inte riksdagen i dag är i färd med att slå något världsrekord i fråga om priset på sprit utan vårt land, dess bättre, ännu synes ligga bland de mera moderata på detta område.

Som reservant i bevillningsutskottet har jag tillsammans med herrar Brandt och Kollberg i andra kammaren kunnat gå med på en höjning av spritpriserna, dock icke i samma utsträckning som föreslås i den förevarande propositionen, vilken rekommenderas av utskottsmajoriteten.

I propositionen framhålles, att den föreslagna höjningen av priset på sprit-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

drycker närmast är betingad av statsfinansiella skäl. Det är klart att detta motiv väger tungt, allra helst för den som i likhet med mig reservationslöst varit med om att biträda förslagen på statens utgiftssida. Därför har jag inte kunnat biträda framförda förslag om avslag på priset för höjningen. Däremot företräder vi nämnda reserveranter en något modifierad linje med en mindre höjning. Detta förslag kan visserligen sägas lida av den svagheten, att höjningen skulle vara otillräcklig för att tillföra statskassan de behövliga miljonerna, men därom kan man ha delade meningar, och jag ber att senare få återkomma till denna punkt.

Ett annat skäl för höjningen av spritpriserna framhålles av finansministern i propositionen, nämligen att det ur nykterhetspolitisk synpunkt är betänkligt med den reducering av priset på spritdrycker som kommit till stånd genom förändringar i penningvärdet. Även om jag personligen inte tror att spritprisernas höjd har något egentligt nykterhetspolitiskt värde, tvingas man väl dock medge, att finansministerns här citerade uttalande har en stark motivering. Jag skulle dessutom tro, att flertalet av alkoholkonsumenterna också är beredda att acceptera, att spritpriserna anpassas till den allmänna prisutvecklingen. Men, herr talman, samma flertal kommer att reagera mycket kraftigt, om man överstiger denna gräns och bara med en hänvisning till statsfinansiella skäl höjer priset på spritdrycker mera än den prishöjning, som har ägt rum på andra nyttighetsvaror.

Det är i huvudsak med denna motiveering, som vi reserveranter nu föreslår en begränsning av höjningen till genomsnittligen 2 kronor per liter i stället för propositionens 3 kronor. Vi har i reservationen sökt bevisa, att de 2 kronorna bättre låter sig anpassas till den höjning av den allmänna prisnivån, som ägt rum sedan spritpriserna senast var föremål för höjning. Om man skall ställa spritpriset i relation till levnadskostnadsindex, vilket också tycks vara finansministerns uppfattning när han pekar på vådan av den relativa sänkningen av

spritpriserna, gäller det självfallet att välja en tidpunkt för denna framräkning. Om tidpunkten kan man måhända ha delade meningar. De reserveranter, som jag representerar, har som tidpunkt för denna framräkning valt första kvartalet 1951. Den senaste höjningen av spritpriserna ägde rum den 1 december 1950, och i de priser som då fastställdes synes man ha något diskonterat det genomsnittliga prisindex, som man räknade med skulle äga rum i början av 1951. Om man accepterar den grunden för framräkningen, så har man att följa levnadskostnadsindex som från första kvartalet 1951 och till sista kvartalet 1953 har stigit från 188 enheter till 212, alltså en stegring med 12,8 procent. För dem, som nu anser att spritpriserna bör följa den allmänna kostnadsutvecklingen, bör alltså procenttalet 12,8 enligt vår mening representera den övre gräns, till vilken höjningen nu bör ske. Nämnda procenttal motsvarar nämligen en genomsnittlig höjning av spritpriset med cirka 2 kronor per liter eller just den höjning, som föreslås i den med II) betecknade reservationen.

Jag nämnde tidigare att jag personligen inte tillmätte spritpriserna något egentligt värde ur nykterhetspolitisk synpunkt. Det finns emellertid, herr talman, bland de nykterhetspolitiska bedömarena folk, som har den uppfattningen, att alltför kraftiga höjningar av spritpriserna kan få vådliga konsekvenser ur nykterhetspolitisk synpunkt. Jag vill här bara hänvisa till vad som anfördes av kontrollstyrelsen när den i sina förberedelser till den senaste höjningen av spritpriserna 1950 utarbetade sina fyra olika alternativ. Det tredje av dessa alternativ skulle komma att tillföra statskassan rent formellt de flesta miljonerna, men styrelsen förordade dock sitt fjärde alternativ med en mindre höjning och färre miljoner till statskassan. Kontrollstyrelsen befarade nämligen att höjningen enligt deras tredje alternativ med genomsnittligen 3 kronor per liter skulle komma att medföra ytterst besvärande olägenheter ur nykterhetspolitiska synpunkter. Finansministern följde den

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänknings-skatt å rusdrycker m. m.

gången kontrollstyrelsen och förelade riksdagen ett förslag efter den av kontrollstyrelsen förordade modifierade linjen. Jag tillåter mig nu, herr talman, att göra den reflexionen: Om en höjning av spritpriset 1950 med 3 kronor per liter kunde anses vådlig ur nykterhetspolitiska och andra synpunkter, kan man då inte i dag på samma sakliga grunder befara att en 3 kronors höjning i enlighet med utskottsmajoritetens förslag skulle ha samma vådliga konsekvenser? Själv nöjer jag mig med att ställa frågan. Besvaret av frågeställningen låter jag gå vidare till utskottets värderade företrädare.

Jag återkommer så till frågan om den formella brist i budgeten, som ett bifall till en mindre höjning av spritpriserna skulle föra med sig. Jag använder medvetet uttrycket formell när det gäller budgetbalanseringen. Det torde vara en omöjlighet att i nuvarande tidpunkt kunna räkna med ett reellt budgetutfall. Rent principiellt står jag emellertid på samma linje som utskottsmajoriteten, när den säger att i det nuvarande ekonomiska läget bör en underbalansering av budgeten undvikas. Då kommer förmodligen utskottsmajoritetens talesman att säga: Hur kan man med övertygelse tala om ett förslag som i realiteten skulle innebära just vad man vill förhindra, nämligen en underbalansering? Låt mig först få understryka vad som på den punkten framhålles i reservationen:

»Vi vill understryka angelägenheten av att budgeten blir balanserad, men har emellertid uppmärksammat, att riksräkenskapsverkets beräkningar av inkomsterna under ifrågakommande inkomsttitel visar en annan siffra än som angivits av kontrollstyrelsen vid dess uppskattning av inkomsterna av rusdrycksförsäljningen. Vi förmenar därför, att den minskning av skatteintäkterna, som skulle bli en följd av den av oss föreslagna lägre skattehöjningen, rimligen kan inrymmas i den felmarginal, med vilken man städe har att räkna på detta område. Av denna anledning förordar vi att inkomsttitlarna, oavsett den av utskottet föreslagna skattesänkningen,

upptages med av finansministern beräknade belopp.»

Till detta kan ytterligare anföras den uppenbara ovisshet man måste räkna med i fråga om utfallet av en prishöjning på sprit. Redan vid framräkningen av den merinkomst, som skulle tillföras statskassan med den i propositionen föreslagna höjningen, har medräknats en viss nedgång i spritköpen. Man har med andra ord att alltid räkna med en viss priselasticitet. Denna priselasticitet är självfallet beroende av hur kraftig höjningen av priset blir. Det kan ju också tänkas att priselasticiteten kan komma att påverkas i mycket hög grad, därest priset skulle komma att överstiga en viss psykologisk priströskel. Själv är jag övertygad om att därest priset på flertalet brännvissorter skulle i enlighet med som föreslås i propositionen komma att överstiga 20 kronor, kommer detta att kullkasta alla tidigare beräkningar av priselasticiteten. Det är därför, herr talman, mycket som talar för att den merinkomst, som genom prisförhöjningen på sprit skall tillföras statskassan, blir lika stor enligt reservanternas förslag som enligt utskottsmajoritetens förslag.

Jag vill så till sist framföra som min åsikt, att hela frågan om den förestående höjningen av spritpriserna fått en alldeles för stor plats i den allmänna debatten. Visserligen är det här en speciell känslfråga, men det rimmar illa med den nyktra balans det svenska folket alltid lagt i dagen när det gällt större och mera livsviktiga ting.

Jag tror emellertid att känslotänkandet i denna fråga skall kunna övervinnas med de sakliga motiv, som föreligger för en måttlig höjning av spritpriserna. Alkoholkonsumenterna kan säkert värdera sin vara på ett rätt sätt, om man inte bibringar dem den uppfattningen att det är nykteristerna som skall bestämma priset. För de den uppfattningen, accepterar de inte någon form av höjning. Men jag är också fullt medveten om de svårigheter som kan föreligga när det gäller att föra över spritprisedebatten på ett sakligt plan. När en le-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m. damot av denna kammare i en radiodebatt helt nyligen på fullt allvar hävdade, att det »ur rättvisesynpunkt vore fullt i sin ordning att statens kostnader för sjukförsäkringen betalades av alkoholkonsumenterna», då förvånar det inte, om den allmänna debatten får ett både okritiskt och känslöbetonat innehåll. En så fanatisk och horribel motivering för höjningen av spritpriserna måste ju framkalla våldsamma reaktioner och bidra till att diskussionen blir allt annat än saklig. Jag hoppas därför på att alla, som nu accepterar en höjning av spritpriserna, ändock bestämt vänder sig emot det slags motivering för höjningen som jag lämnat ett exempel på.

Därmed har jag, herr talman, redogjort för de synpunkter, som ligger till grund för det förslag vilket redovisas i den med II) betecknade reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Såsom framgick av den siste ärade talarens anförande, har ingen inom bevillningsutskottet velat gå emot en höjning i och för sig av spritdrycksbeskattningen, ehuru meningarna har varit delade med avseende på avvägningen av denna höjning. Regeringspartiernas representanter inom utskottet har med ett enda undantag — ett något originellt undantag — som vanligt demonstrerat sin utomordentliga respekt för departementschefen och alltså i huvudsak samt i princip accepterat propositionens linje. Folkpartiet har endast en oppositionell röst att uppvisa från utskottet, medan högerrepresentanterna i det hänseendet sträckt sig längst.

Herr Gustaf Elofsson blev väl något förvånad inför min karakteristik, berörande honom, såsom »ett något originellt undantag». Jag hoppas emellertid, att han inte tappade fattningen utan bibehöll sin sedvanliga balans, när han anade sig till att jag inte åsyftade hans person utan hans inställning, sådan den kommit till uttryck motionsledes och i avgiven reservation till utskottsbetänkandet. Det originella består egentligen

däri att herr Elofssons kärlek till pilsner och läskedrycker är så intensiv och uppskattningen av skattekraften hos konsumtionen därav så stor att icke något tillfälle till framhållande av angelägenheten av en skärpt beskattning av dessa drycker kan försittas. Av erfarenheten att döma behöver dock herr Elofsson inte vara orolig. Han behöver blott bida sin tid. Finansministern kommer nog, vad det lider, att beträda även den av herr Elofsson anvisade vägen. Att jag kan tänka mig något sådant sammanhänger med det allmänna statsfinansiella läge, i vilket vi nästan ständigt befunnit och befinner oss. Detta har sålunda icke uppkommit just nu — jag har anförut — det sammanhänger med utvecklingen av statens utgifter sedan många år tillbaka. Det faktum, som också framhållits i propositionen, att behovet av ökade statsinkomster icke kan täckas av direkt beskattning, är sålunda en följd av den hittills förda politiken, och detta ehuru företagsamheten och därmed produktionen givit ständigt stigande utbyte och de tekniska framstegen skapat förutsättningar för en fortsatt utveckling i samma riktning. Nödvändigheten att nå balans mellan statens löpande utgifter och inkomster måste emellertid för oss alla framstå såsom ofrånkomlig. Från denna utgångspunkt ligger det nära till hands att även i detta sammanhang understryka angelägenheten av att åtgärder icke bör föreslås eller genomföras utan att de slutliga utgifterna därför och sättet för finansieringen kan överblickas redan vid beslutets fattande — en tes som på senare tid åtminstone enligt läpparnas bekännelse vunnit anslutning på de flesta håll.

När jag inledde mitt anförande med att säga, att inom utskottet ingen velat gå emot en höjning i och för sig av spritdrycksbeskattningen, ville jag därmed inte förneka, att icke utrymme förelagat för stor tveksamhet därvidlag. Man kan sålunda fråga sig, varför ett ställningstagande till beskattningen av sprit och tobak icke kunnat anstå, tills den nu pågående utredningen rörande den indirekta beskattningen i dess helhet hunnit

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m. slutföras. Den diskussion om skattebördans fördelning på direkta och indirekta skatter, som ändock måste komma till stånd i vårt land, bör lämpligen icke tagas upp i detta sammanhang. Den Henrikssonska kommittén, som jag nyss apotroferade och som sysslar med frågan i hela dess vidd, har ännu inte presterat något material såsom underlag för en sådan debatt. Vi får alltså skjuta på detta problem, tills förutsättningarna föreligger för en mera ingående diskussion därom. För min del vill jag endast slå fast, att vi åtminstone på högerhåll näppligen är benägna att medverka till skärpningar i den indirekta beskattningen, där huvudsyftet är att höja den totala beskattningen. Vi vidhåller vår linje om en sänkning av den totala skattebörda, som pressar människorna.

Även andra synpunkter måste anses starkt tala för att ett ställningstagande till sådana förslag, som den föreliggande propositionen innefattar, något undanskjutits. Därvid tänker jag närmast på departementschefens inkoppling av nykterhetssynpunkten i motivkretsen. Det framstår såsom uppenbart, att dess beaktande har sin rätta plats i den proposition rörande rusdryckslagstiftningen, som vi inom den allra närmaste tiden har att förvänta på riksdagens bord. Jag utgår dock såsom självfallet från att departementschefen är ute i syfte att effektivt främja det svenska folkets »avalkoholisering» och att det alltså icke för honom blott gällt att vidga arsenalen av skäl för försvaret av propositionen, vars anammande på så många håll icke ansetts så alldeles självklart. Men är vad jag här tillät mig att med ett sammanfattande uttryck beteckna såsom det svenska folkets avalkoholisering ett väsentligt syfte för departementschefen, uppstår frågan, om infångandet av de många miljonerna, som också utgör ett huvudsyfte för departementschefen, verkligen kommer att lyckas. Ju starkare avalkoholiseringen kommer att framträda, desto blygsammare blir antalet infångade miljoner. När allt kommer till allt intar måhända departementschefen en tolerant hållning till utvecklingen i sistnämnda

hänseende, då han därigenom har utsikter att avbalansera den rätt allmänna inställningen att hans avsikt varit att konsumenterna av sprit och tobak skulle nödgas bära de ekonomiska konsekvenserna av sjukförsäkringens genomförande.

Jag är på det klara med att det inte alltid är så lätt för departementschefen att välja ståndpunkt. I förevarande sammanhang är detta dock måhända icke alltför besvärligt. Ställer han det ekonomiska utbytet av vad som här föreslås i förgrunden, har han alltid att räkna med ett tveklöst stöd från exempelvis herr Englunds sida och från dem som tänker som herr Englund, som hävdar den meningen, att det icke kan vara annat än rättvist att de, som bekajas av vissa alkoholvanor, får betala statens kostnader för sjukförsäkringsreformen, eftersom de enligt herr Englund är mer och oftare sjuka än andra medborgare!

Principer sådana som jämlikhet i beskattningen och skatt efter förmåga träder nämligen för herr Englund helt i bakgrunden. Detta belyses på ett klarläggande sätt av exemplet om stockholmaren med en årsinkomst av 8 000 kronor, som tar ut sina tre liter i månaden. Han får, om denna proposition av riksdagen anammas, på grund av sin spritkonsumtion en indirekt skatt på omkring 600 kronor om året, och dessa 600 kronor motsvarar ungefär 45 procent av hans totala skattebörda på grund av den statliga inkomstskatten.

Om emellertid departementschefen skulle ge företräde åt nykterhetssynpunkten, behöver han inte fästa något större avseende vid de varnande röster, som oroas av att en alltför hög spritbeskattning kan komma att föra med sig en illegal sprithantering i form av hembränning och smuggling etc. Herr Englund förkunnar nämligen, att det inte är någon fara för dylika följder; sådana har nämligen erfarenhetsmässigt framträtt med större styrka blott då spritskatterna varit synnerligen låga, exempelvis i början av 1930-talet.

Den mest intresseväckande principen, som här skyntar, är dock skatteskärp-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

ningens anpassning till den allmänna kostnadsutvecklingen, alltså till levnads-kostnadsindex. Departementschefen söker sålunda hävda, att vad som här föreslås icke utgör någonting annat än en sådan anpassning, och att den därför måste vara starkt motiverad. Att märka är emellertid till en början, att vi icke varit vana vid att anpassa våra avgöranden i skattefrågor, vare sig det rört sig om direkt eller indirekt beskattning, till levnads-kostnadsindex, samt att det gärna inte heller kan tänkas, att vi är beredda att utan vidare knäslätta en sådan princip i detta sammanhang.

Hur skulle exempelvis för sådant fall den direkta beskattningen i dagens läge te sig? Departementschefen skulle säkerligen vid en utsträckning av denna princip till den direkta statsbeskattningens område råka i en sådan situation, att det största medlidande från oss alla vore påkallat. Finansministern skulle nämligen då ha att inom en snar framtid åvägabringa en minskning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer och därmed jämställda genom anpassning till penningvärdeförsamringen, låt oss säga sedan början av 1930-talet, med det resultatet att avkastningen av densamma skulle stanna vid kanske 10 procent av vad som nu i sådan form indrages till staten. Jag har inte kontrollerat siffran, men om jag inte minns fel utgjorde avkastningen av den direkta statsskatten för fysiska personer och därmed jämställda i början av 1930-talet omkring 140 miljoner kronor, och då tänker jag mig, att man måhända kommer till ett sådant resultat som det här antydda.

En annan sak är att departementschefen vid tillämpningen av ifrågavarande princip synes skatta åt ett betydande godtycke. Den saken har belysts av herr Einar Eriksson. Finansministern låtsas nämligen inte på något sätt om den förskjutning av penningvärdet, som ägt rum före den senaste skärpningen av spritskatterna, som trädde i kraft med ingången av december månad 1950. Och denna skatteskärpning ansågs på intet sätt innefatta en anpassning till pen-

ningvärdet. Om man nu verkligen skall tala om en sådan anpassning blir frågan också den: Varför skall man utgå från läget årsskiftet 1950/51 och alltså ta hänsyn endast till förskjutningen i penningvärdet under tiden därefter? Det gör finansministern, och det gör herr Einar Eriksson. Vore det inte rimligare att som utgångspunkt ta exempelvis spritpriset under det sista förkrigsåret, alltså 1939, och låta det stiga i takt med levnads-kostnadsindex? När departementschefen inte accepterat en sådan utgångspunkt, är det väl endast därför, att resultatet ur fiskalisk synpunkt då skulle bli ett helt annat än det vartill han nu kommit. Spiritpriset från december 1950 låg nämligen bortåt 60 procent högre än det pris, som skulle ha erhållits, om det år 1939 gällande anpassats till levnads-kostnadsindex. Sedan 1950 har levnads-kostnadsindex stigit med 26 procent och spritpriset med 19 procent. Före den nu föreslagna höjningen ligger alltså detta pris i varje fall 50 procent högre än det bort göra, om man utgått från 1939 såsom basår och därefter följt levnads-kostnadsindex.

För mig är avvägningen av skatterna på sprit och tobak närmast en lämplighets- och skälighetsfråga. Och jag kan inte inse, att det föreliggande förslaget i det hänseendet fyller rimliga anspråk. Anses det nämligen att konsumtionen av sprit och tobak utgör någonting, som samhället bör tolerera, går det icke att utmäta skatten på denna konsumtion hur hög som helst.

Innan jag slutar detta mitt anförande, skulle jag beträffande utskänknings-skatten vilja säga, att propositionen på den punkten innefattar en prisklyfta mellan utminuterings- och utskänknings-priserna som är så stor, att den näppe-lige kan accepteras. Att låsa fast utskänknings-skatten vid utminuterings-priset medför jämväl bland annat den nackdelen, att utskänknings-skatten kommer att variera vid varje förändring i utminuterings-priset, oberoende av om detta förorsakas av förändringar i partipri-set, i omsättnings-skatten eller i systembolagens handelsmarginal. Det framstår

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
 väl också närmast såsom orimligt att i fråga om utskänknigen stegringen av skatten på vissa spritdrycker skall tre- eller fyrdubblas.

Vid övervägande av de skäl, som kan anses tala för den ena eller andra linjen vid lösandet av det spörsmål, som i den föreliggande propositionen aktualiserats, har jag och min medreservant inom utskottet stannat för beträffande utskänknigen ett bifall till de av herr Anderberg här i kammaren och av herr Braconier m. fl. i andra kammaren väckta motionerna och beträffande utminuterungen har vi ansett oss böra falla tillbaka på den av herr Hagberg i Mamö inom den Henrikssonska kommittén avgivna reservationen, som också redovisas i propositionen.

Jag bör kanske till sist inte dölja, att det enligt högerreservanternas inställning måhända hade varit bättre med inga höjningar alls än dem, vi nu är beredda att godtaga, även om dessa för den beskattade allmänheten innebär en väsentligt mindre belastning än regeeringsförslaget kommer att medföra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade, med IV) betecknade reservationen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag har flera gånger varit i tillfälle att delta i diskussioner här i riksdagen om höjningar av spritpriserna som föranletts av statsfinansiella skäl. Även nu framlägger finansministern en proposition där han åberopar såväl nykterhetspolitiska som statsfinansiella skäl.

Man kan ju fråga sig hur mycket staten skall kunna beskatta spriten och därigenom låta de människor, som begagnar denna vara, betala betydande statsutgifter som man beslutar innan man vet var man skall ta pengarna ifrån. Man har väl i det nu aktuella fallet liksom tidigare förlitat sig på den tanken att vi beslutar om utgifter, och får vi sedan inte inkomsterna att räkna till, höjer vi spritskatten för att få det hela att gå ihop. Jag kan inte underlåta att

rikta kritik mot finansministern för att han inte löser hela frågan om den nya rusdryckslagstiftningen på en gång, utan plockar sönder den på det sätt som här sker. Det finns naturligtvis två skäl till detta tillvägagångssätt. Först lägger finansministern fram en proposition om höjning av spritskatterna som beräknas ge honom en inkomst till statskassan på ytterligare cirka 100 miljoner kronor. Därefter meddelas i pressen att förslag inom en snar framtid skall framläggas om en ny rusdryckslagstiftning varigenom stora inbesparingar torde kunna göras. Jag förstår mycket väl att finansministerns tanke är att han nu skall ta denna punktbeskattning och sedan tar han även den andra inkomsten, när den kommer. Det hade väl varit lämpligt att vi hade fått bedöma det hela i ett sammanhang. Det kan tänkas att man då inte hade behövt tillgripa en så kraftig höjning som den nu föreslagna. För att stödja sitt förslag har finansministern också lagt om beräkningsgrunderna på det sättet att man skall övergå från att som förut beskatta efter volymen till att ta ut skatten i förhållande till spritstyrkan.

När man här talar om att spritpriserna inte har förändrats i takt med övriga prisstegringar, så vill jag erinra om att, såsom herr Velander tidigare har berört, spritpriserna steg inte mindre än två gånger år 1939 och att de sedan har stigit åren 1942, 1943, 1948 och 1950. Nu skall de också höjas i år. Jag tror nog att man kan säga att de har följt med i utvecklingen lika väl som alla andra priser, och man kan inte längre anföra det skälet i detta sammanhang.

När man studerar den kungl. propositionen blir man litet tveksam om hurvida man skall tro att det är statsfinansiella eller nykterhetspolitiska skäl som utgör motiveringen för dess förslag. Finansministern förklarar nämligen att först kommer spritkonsumtionen att gå ned, men efter en tid, anser han, kommer den på nytt att stiga, så att han får in det skattebelopp som han behöver. Är det detta resonemang som ligger till

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

grund för förslaget kan man ju inte tala om att det föreligger nykterhetspolitiska skäl för skattehöjningen. Därför att det finns en viss grupp människor i vårt land som missbrukar sprit bör man icke tillgripa den drastiska åtgärd som nu föreslås. Man skulle kunna använda ett mjukare tillvägagångssätt och därigenom inte lägga hela kostnaden för den fria sjukvården på dem som använder alkohol. I utskottet sades det visserligen att det ju inte är säkert att de pengar, som inflyter på den höjda spritskatten, kommer att tas in anspråk för den fria sjukvården, utan att de lika gärna kan sägas gå till försvaret eller något annat ändamål. Men ingen kan väl förneka, att om vi inte hade beslutat införa den obligatoriska sjukförsäkringen, så hade statens budget gått ihop, och då hade man inte behövt företa denna skattehöjning. Den höjning av spritskatten som nu föreslås innebär faktiskt att små inkomsttagare, som regelbundet nyttjar sprit utan att dock missbruka den, kommer att få en extra skattebelastning på 500—600 kronor mer än andra medborgare i landet.

Finansministern har enligt min mening inte heller tillräckligt beaktat de svårigheter som kan uppkomma genom att lönnbränningen och smugglingen kanske kommer att tillta. Man säger att det inte är någon risk för ökad lönnbränning och att vakten vid våra kuster är tillräcklig för att kunna hindra smugglingen. Jag är inte så säker på den saken. Resultatet kanske blir att folk kommer att skaffa sig spritdrycker av egen tillverkning, vilket kommer att innebära att statskassan inte får in några pengar alls på dessa drycker.

Jag föreslår i min motion, vilken herr Velander betecknade som originell, att staten även skall ta ut en högre skatt på läskedrycker och pilsner. Jag förstår mycket väl herr Velanders reaktion. Han räknar naturligtvis med att han kommer att få betala ett öre mer för den läskedrycksgrogg som han dricker, men det tror jag att han mycket väl orkar med om man betänker att priset på en liter brännvin ökas med 3 kronor.

Förbrukningen av läskedrycker i landet uppgår till 180 miljoner liter per år, vartill kommer 195 miljoner liter pilsner. Om läskedrycksskatten höjes med 4 öre per liter och skatten på pilsner med 8 öre per liter, skulle statskassan därigenom få in ytterligare 23 miljoner kronor per år. Jag har framlagt min motion icke för att vara originell, herr Velander, utan för att herr Englund och andra skall få delta i kostnader för den fria sjukvården. Svenska folket i gemen kommer säkerligen att känna sig generat över att veta att sjukvårdskostnaderna betalas med medel som influtit på rusdrycksbeskattningen. Man önskar nog över lag hellre själv betala den del av kostnaderna för sjukförsäkringen som nu skall täckas med den höjda spritskatten. Man kan säkert också mycket väl genomföra den av mig föreslagna lilla höjningen av skatten på läskedrycker och pilsner. Den skulle ju ha det goda med sig att en större del av svenska folket finge vara med om att bära utgifterna för den fria sjukvården.

Det finns också anledning att vid detta tillfälle erinra om vad det kostar att framställa en liter sprit. Vid leverans till Spritcentralen får vi som framställer denna vara 74,5 öre per liter, 50-procentig sprit. Spritcentralen späder sedan ut spriten till 40-procentigt brännvin. Omräknat betyder detta att Spritcentralen egentligen betalar 68 öre per liter brännvin. Finns det något enda varuslag som är hårdare beskattat än spriten? När producenterna förhandlar med Spritcentralen om priset på råvaran, är Spritcentralens representanter alltid mycket sparsamma. De förklarar att de måste vara ytterst återhållsamma och räkna med tiondels ören därför att man från finansdepartementets sida kontrollerar dem mycket noga. Det märkliga är emellertid att enligt propositionen skall systembolagen för sitt arbete ha en ersättning av 6,5 procent av utförsäljningspriset. Den som framställer själva råvaran får 68 öre per liter, medan den som säljer den får 1 krona och 15 öre för själva utminuterings. Jag måste verkligen fråga finansministern, om det inte finns

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m. anledning att iaktta samma sparsamhet då det gäller att ersätta systembolagen för deras arbete vid försäljningen som man tillämpar gentemot producenterna av råvaran. Man skulle nämligen även på den vägen kunna minska utgifterna och tillföra statskassan ytterligare medel. Jag är medveten om att det finns en bestämmelse som stipulerar att systembolagens överskott skall inlevereras till statsverket. Ett känt faktum är dock att om man har gott om pengar i plånboken eller i kassan, är man ofta inte så sparsam med utgifterna som om man har ont om pengar och måste räkna med vartenda öre. Finansministern måste ha ett stort förtroende för systembolagens sparsamhetsvilja, ty i annat fall skulle han inte ha handlat som han nu gjort. Jag tror att om hela rusdryckslagstiftningen hade lagts fram på en gång, så hade det varit möjligt att konstatera vilka inbesparingar som är att räkna med. Vi vet att finansministern har sagt, att enbart motboken kostar över 10 miljoner kronor om året. När den avskaffas kommer alltså 10 miljoner kronor att tillföras statskassan. Vidare kommer systembolagen i viss mån att avvecklas, och därigenom kommer statskassan att tillföras kanske 20 å 30 miljoner kronor. Allt detta hade tillsammans kunnat göra, att vi inte behövt tillgripa denna kraftiga höjning av spritpriserna som nu föreslås.

Varför behöver för övrigt försäljningsprovisionen vara så hög? Det är väl ingen som tror, att det är någon risk förenad med utminuteringen. Det går ju inte bort någonting vid försäljningen. Jag frågar er ännu en gång: har någon av er varit med om att på ett systembolag få köpa en liter brännvin på kredit? Nej, var och en måste betala kontant. Riskerna för förluster vid försäljningen är således mycket små.

Jag skulle sedan vilja övergå till att beröra förslaget ur nykterhetspolitiska synpunkter. Jag vill då först framhålla, att jag är beredd att stödja alla förslag som framkommer för att hjälpa de människor som inte kan behärska sig och uppföra sig ordentligt, när de använder

sprit, utan i stället många gånger blir en belastning för samhället. Det finns ungefär 200 000 människor i vårt land, som står under uppsikt på grund av spritmissbruk. Det är ungefär 0,7 procent av Sveriges befolkning. Jag tror att även om man höjer spritpriset till 50 kronor per liter, så skulle man inte få dessa människor att inta en annan ställning. Spritmissbruket är hos dem en sjukdom, och den måste botas på annat sätt än genom höjda spritpriser. Man medverkar i stället till att undergräva hemmens ekonomi. Spritmissbrukarna skaffar sig nämligen alltid i första hand sprit, och sedan kommer hemmen i efterhand. Jag tror alltså att när det gäller spritmissbrukarna får man gå in för en annan linje och se till att de blir omhändertagna på ett eller annat sätt.

Här har åberopats omtanken om statskassan. Det är självklart att man måste se till att debet och kredit går ihop. Jag tror emellertid inte att man behöver räkna med den risk, som finansministern har räknat med i sin proposition, där han säger att den höjda spritbeskattningen måste genomföras redan från och med den 1 april 1954, för att ingen hamstring skall äga rum. Var och en av oss vet att motboken ännu inte är avskaffad. Ingen kan alltså köpa mer än vad som finns inestående på motboken. Någon hamstring kan ju då inte ske. Finansministerns motiv är bara ett svepskäl för att han skall kunna gå ifrån det förslag, som skattekommittén framlagt, nämligen att höjningen skall träda i kraft den 1 juli 1954.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla tiden längre utan ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig avlämnade, med I) betecknade reservation.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det väsentliga för såväl regeringen i dess proposition som för utskottets mycket stora majoritet vid dess ställningstagande till denna fråga har varit att i nu rådande statsfinansiella läge skaffa de inkomster, som erfordras för budgetens balansering. Finansministern har i budgetförslaget räknat med att

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

utan dessa skatter, som skall ge sammanlagt ungefär 96 miljoner kronor, skulle man få en brist på ungefärligen motsvarande belopp, och det gäller redan den formella budgetbalansen. Dessutom är att räkna med att vissa reservationsmedel kommer att tas i anspråk, vilka egentligen också borde ha täckts med direkta inkomster.

Det skulle alltså bli en brist enligt den ena beräkningen på 100 miljoner kronor och enligt den andra beräkningen på 160 miljoner kronor. I varje fall måste denna brist täckas till ett belopp av 100 miljoner kronor. Att i en tid med full sysselsättning och med alla resurser tagna i anspråk medvetet underbalansera budgeten är ett brott mot vanliga samhällsekonomiska regler. En regering bör inte inbjuda riksdagen till att fatta beslut om en dylik underbalansering, och riksdagen bör icke självmant beträda en sådan linje. Vi måste i ett läge som det nuvarande få balans mellan utgifter och inkomster i vår budget. Det erkännes också av reservanterna mer eller mindre helhjärtat. Alla reservanterna i utskottet är med på att en viss del av denna underbalans i budgeten skall täckas med dessa skattemedel, men de olika reservanterna är det mer eller mindre helhjärtat. Den mest helhjärtade är min ärade vän herr Elofsson. Visserligen vill han inte gå med på regeringens förslag, men han vill anvisa möjligheter att få in motsvarande belopp; om hans beräkningar är riktiga, skulle på det sättet cirka 100 miljoner inflyta i budgeten. Vad som gör att utskottet inte kunnat reflektera på herr Elofssons linje är att den stora nykterhetspropositionen inom några veckor som bekant kommer på riksdagens bord och i sammanhang därmed en proposition rörande maltdryckerna och deras beskattning. Det är tydligt att man inte räknar med några nämnvärt ökade inkomster på det området, och utskottet har i den situationen inte ansett sig kunna förorda höjning av beskattningen på maltdrycker och läskedrycker för att undvika höjd spritbeskattning.

Vissa uttalanden av herr Elofsson gjor-

de att man undrade, om han — och det är ju mycket mänskligt — i detta ögonblick talade som bondeförbundets representant eller såsom representant för de i hans län mycket starka brännvinsbränneriantressena. Den sidan av hans debattinläggning är jag inte kompetent att gå in på; han får väl klara den saken med bränneriidkareföreningen i nordöstra Skåne, där han är medlem.

Högern har delvis tillstyrkt propositionen, men vill inte gå med på större höjning än en krona per liter; vissa andra reservanter är med på en höjning med i allt fall 2 kronor. Högerns bud innebär givetvis, att budgeten inte skulle komma att balanseras, men detta går i stil med hela högerns ställningstagande i skattefrågorna; man menar att man inte har något ansvar för utgifterna och därför heller inte något ansvar för att skaffa inkomsterna. Jag har litet svårt att förstå, hur högern kan komma till denna uppfattning, ty en högerman har väl samma intresse som en socialdemokrat av att försöka balansera budgeten, om han räknar med vissa utgifter som ofrånkomliga. Man kan inte här, liksom vissa ädla fåglar, sticka huvudet i busken.

Herr Velander sade bl. a. att högern inte vill vara med om en höjning av de indirekta skatterna, som i varje fall på längre sikt skulle innebära en höjning av den totala skattebördan. Man frågar sig vad som underförstås. Det kan väl inte rimligen vara något annat än att högern skulle kunna överväga att vara med om en höjning av de indirekta skatterna, därest följden bleve en sänkning av de direkta skatterna. Man vet att högern livligt önskar sänka de direkta skatterna, sänka förmögenhetsskatten och avskaffa kvarlåtenskapsskatten, och det förefaller nu som om högern skulle vara beredd att gå med på högre indirekta skatter för att bli kvitt eller få en minskning av skatterna på de större inkomsterna, förmögenheterna och arven. Om min tolkning skulle vara felaktig, vore jag för min personliga del, och jag tror även allmänheten i detta land, glad åt att från högerns sida få bekräftat att tolkningen är felaktig.

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

Herr Velander talade också om att en viss inkomsttagare — jag uppfattade inte, hur stor hans inkomst var — efter genomförandet av detta förslag skulle få en skatt på 600 kronor. Men eftersom herr Velander vill sätta skatten 2 kronor lägre än Kungl. Maj:t föreslår, är han i allt fall beredd att uttaga en skatt på ungefär 530 kronor av de 600 kronorna. Det är för all del fråga om en viss minskning, men största delen av beskattningen vill han dock vara med om, och den saken borde även omtalas.

Vid sidan av högerns partireservation finns en annan reservation, som måste betecknas såsom mera individuellt färgad, framburen och försvarad i denna kammare av herr Einar Eriksson; bland undertecknarna från andra kammaren står också herr Kollberg. Denna reservation går ut på att skatten skulle höjas med cirka 2 kronor per liter. Man vill motivera detta i första rummet med en jämförelse beträffande prisutvecklingen och levnadskostnaderna i allmänhet; den skulle motivera en höjning med enligt en uppgift 2 kronor 10 öre. Reservanterna menar tydligen, att eftersom detta förhållande mellan priserna förelegat en gång i tiden, låt oss säga år 1950, så skall det bibehållas i all framtid. Man vill helt enkelt beröva riksdagen dess fria prövningsrätt att döma efter förhållandena vid varje särskilt tillfälle och i varje speciell ekonomisk situation i vårt land eller i vår budget. Detta är en orimlig ståndpunkt.

Jag vill inte här gå in på det resonemang som förts om vad det rätta talet skulle bli, om man tar hänsyn till utvecklingen av löner och levnadskostnader. Jag vet att den s. k. indirekta skattekommittén hade kommit fram till att priset genomsnittligt skulle kunna höjas med 4 kronor. Herr Kollberg, som väl närmast står för motiveringen, har kommit fram till något mer än 2 kronor. Jag vill inte blanda mig i denna debatt. — Det må vara det ena eller det andra.

För mig är det avgörande, och för regeringen har det avgörande varit, att det här gäller att skaffa den inkomst, som erfordras för att få budgeten balan-

serad. Men det är alldeles uppenbart att man inte kan göra det utan att taga hänsyn till verkningarna ur nykterhets-synpunkt. Dessa verkningar har från herr Erikssons sida och även från herr Elofssons sida, efter vad jag förstår, mäkta överdrivits. Man talar om riskerna för en ökad hembränning. Jag vet inte, om det pågår någon egentlig hembränning här i landet. I varje fall har tidningarna, som brukar ta vara på allt sådant, mycket litet att berätta från den fronten. Innan man talar om risken för en ökad hembränning, måste man väl göra en jämförelse med den prisökning som nu skulle ske beträffande spriten. För en flaska renat — och man skall väl jämföra med den enklaste och billigaste spritsorten och inte med den dyrbara utländska konjaken, whisky eller ginen — blir det en höjning med 2 kronor 45 öre per liter eller, om man räknar med att det är tjugo 5-centilitrar i en flaska, 12 öre snapsen. Att denna ökning skulle betyda att svenska folket till stor del blev hembrännare, har jag utomordentligt svårt att förstå eller tro. Det svenska folkets allmänna levnadsstandard är lyckligtvis nu så stor, att man med denna ökning av priset inte gör någon avsevärd del till hembrännare. Men smugglingen, säger man, är en mycket farlig sak. Ja, men här får man först erinra sig att det inte finns någon makt i detta land som har möjlighet att hindra att riksdagen i år fattar ett beslut, varigenom motboken avskaffas. Från och med oktober nästa år blir således därigenom spritinköpen fria. Jag skulle knappast tro att någon hemfaller åt smuggling, när man vet att den langade spriten — efter vad jag från sakkunnigt håll erfarit — betingar ett pris av 40 kronor per liter, i vissa fall lär man vara uppe i 55 kronor per liter, d. v. s. ungefär detsamma som i kommunisternas hemland en liter vodka kostar i rubel. Jag tror alltså inte att man behöver riskera någon ökad smuggling på grund av denna höjning av priset för renat till ungefär 20 kronor litern. Jag tror att man helt och hållet kan bortse från dessa risker.

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

Från vissa reservanternas sida — jag tänker då närmast på herr Eriksson — har man varit angelägen att betona att budgeten skall balanseras. Det har också här understrukits med all styrka av herr Eriksson, att budgeten skall balanseras. Samtidigt föreslår man en sänkning av inkomsterna. Hur skall detta konststycke gå ihop? Jo, säger man i ett avsnitt av reservationen — som herr Eriksson läste upp och som jag skulle ha lust att också läsa upp, därför att jag tycker att det hör till de mera dyrbara delarna i denna reservation — eftersom kontrollstyrelsen haft en uppfattning beträffande inkomsterna av den höjda spritskatten och riksräkenskapsverket en annan uppfattning, kan man egentligen ha vilken uppfattning som helst.

Kontrollstyrelsen — den mest sakkunniga av dessa institutioner när det gäller spritskatter — har uppskattat inkomsterna av rusdrycksförsäljningen till 650 miljoner kronor, under det att riksräkenskapsverket — utan att jag kan hitta någon egentlig motivering härför — beräknat inkomstsiffran till 675 miljoner kronor. Med anledning av att kontrollstyrelsen och riksräkenskapsverket kommit till olika resultat, säger reservanterna, som saknar både den speciella sakkunskap, som finnes företrädd hos kontrollstyrelsen, och den allmänna sakkunskap beträffande inkomster och utgifter, som riksräkenskapsverket besitter, och som alltså anser sig lugnt kunna sätta ur spel både kontrollstyrelsens och riksräkenskapsverkets beräkningar, att skatteinkomsterna antagligen är mycket högre och att man alltid kan hitta några tiotal miljoner kronor till. Då man inte riktigt litat på sina egna tankegångar, säger reservanterna att den minskning av skatteintäkten, som skulle bli en följd av den av reservanterna föreslagna skattehöjningen, skulle kunna inrymmas inom den felmarginal, som man alltid kan räkna med på detta område. Det skulle vara ytterst farligt, om riksdagen allmänt hade den uppfattningen att alla ökade krav på utgifter skulle kunna klaras av inom felmarginalen. På detta sätt kan

man inte bara skapa möjligheter för täckande av utgiftshöjningar utan även förminska möjligheterna genom att låta felmarginalen verka nedåt. Det kan bli en tröst för en dålig logiker, om man så vill.

I denna diskussion har närmast herr Elofsson givit uttryck åt den synpunkten — som man så ofta hört i debatten i pressen — att denna skattehöjning skulle genomföras för att betala sjukförsäkringen. Jag tycker att ett sådant resonemang är nonsens. Jag var med en gång i Göteborgs stadsfullmäktige då det gällde att bevilja anslag till ett par teatrar i staden. Några ledamöter hade då, närmast av religiösa skäl, inte velat ge understöd åt de teatrar som nu uppbär sådant understöd, men de sade, att de till nöds kunde gå med på att bevilja teatrarerna understöd, om bara medlen härför togs av nöjesskattemedlen. Stadsfullmäktige, som inte ville stöta sig med dessa gamla hyggliga herrar, beslöt att understödet skulle tas av nöjesskattemedlen. Dessa ledamöter trodde att det på något sätt luktade nöje av de pengar, som användes på detta sätt, därför att de flöt in på nöjesindustrien. En känd tes är ju att pengar luktar inte, och de pengar, som samlas i statens kassakista ges ut för olika ändamål. Sjukförsäkringen kan lika väl betalas av förmögenhetsskattemedel som av andra medel. De inkomster, som beräknas flyta in genom spritskattehöjningen, beräknas till 70 miljoner kronor, under det att sjukförsäkringen för statens vidkommande beräknas kosta omkring 200 miljoner kronor. Jag anser, att det ytterst billiga resonemanget, att spritförbrukarna, till vilka även jag hör, skall betala sjukförsäkringen, är så ologiskt att det bör tas bort i detta sammanhang, herr Elofsson.

Men herr Elofsson undrade också, hur länge staten skulle fortsätta med att på detta sätt höja spritskatten. Jag har från regeringshåll hört, att man hoppas att man i fortsättningen inte skall behöva höja skatterna, utan att de ökade inkomsterna skulle användas för att minska skatterna. Jag ger denna förhoppning min välsignelse — om inte alltför önsk-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänknings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

värda ändamål därmed skulle trampas under fötterna — jag ber att få reservera mig en smula på denna punkt. Vad har då utskottet skrivit? Jo, utskottet har sagt, att det i detta sammanhang bör beaktas, att en avvägning av spritdrycks-skatterna nu sker så, att krav inte framkommer, som inom kort änyo aktualiserar höjningar i denna beskattning. De, som vet, hur ett utskott — och framför allt ett så försiktigt utskott som bevillningsutskottet — skriver, är medvetna om att det inte bara är en förhoppning ifrån utskottets sida utan även en mycket starkt uttalad önskan. Bevillningsutskottet menar alltså för sin del, att om nya krav på skatthöjningar av denna art framställes, skall utskottet — såvida inte något alldeles oförutsett inträffar — vara ytterst hårdflirtat när det gäller att gå med på en ytterligare höjning.

Detta är emellertid inte bara fråga om en höjning av skatterna. Det är också en fråga, som för mig är mycket betydelsefull, nämligen frågan om en omläggning av rusdrycksbeskattningen, en omläggning, varigenom får sig in på nya vägar, som man förut egentligen inte beträtt, åtminstone inte så målmedvetet. Man försöker nämligen att avväga beskattningen efter den risk ur nykterhets-synpunkt, som finns vid användandet av de olika rusdryckerna. Det är anledningen till att man beskattar de alkoholstarkare spritdryckerna mer än de alkoholsvaga. Detta medför att renat brännvin kommer att drabbas av en lägre beskattning än de starkare sorterna, akvavit och konjak. Enligt min mening är avsikten god; om det kan föra något gott med sig, bör man i varje fall göra ett försök.

Men det stannar inte vid det, utan man vill också avväga beskattningen så, att starkvin blir mindre beskattat än spritdryckerna och lättvin mindre beskattat än starkviner. För att ta ett exempel skulle medelpriset på spritdrycker, skatten inberäknad, bli 20 kronor och 73 öre, på starkviner 11 kronor och 35 öre och på lättviner 8 kronor och 20 öre, allt räknat per liter. Det är alltså en avvägning, varigenom man vill för-

söka att få folk, när det gäller spritdrycker, över till de mindre starka sorterna och om möjligt över till starkvin i stället för spritdrycker, till lättare viner i stället för starkvin. Det är på denna punkt som vi väntar att den nya ölbeskattningen alltså skall kunna sätta in. Jag vill minnas att det från finansministerns sida uttalats, att han ämnar genomföra en reform i ungefär den riktning som jag här skisserat. En spridning av beskattningen efter denna princip tror jag är synnerligen önskvärd, och den får mitt stöd. Det är inte bara i fråga om själva omsättningskatten som detta gäller, utan det förhåller sig på samma sätt i fråga om utskänkningspriserna. Man beräknar skatteprocenttalet till 40 procent när det gäller spritdryckerna, till 30 procent när det gäller starkvinerna, men i fråga om lättvinerna beräknas ingen utskänkningskatt alls. Detta betyder ju, att det måste bli en prissänkning på de lätta vinerna på restaurangerna, och utskottet har understrukit att man bör se till, att denna prissänkning verkligen äger rum. Jag skulle vilja tillägga att någon verklig reform inte nås, förrän man också tar bort restauratorernas rätt att när det gäller lättvinerna lägga på de priser de önskar.

Herr talman! Med hänsyn till behovet av att skaffa dessa pengar, med hänsyn till den nykterhetsreform som skymtar bakom det hela och med hänsyn till avvägningen av beskattningen alltefter spritens alkoholstyrka finner jag att utskottets rekommendation i det stora hela och i allt väsentligt för Kungl. Maj:ts förslag bör följas av riksdagens första kammare. Jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Utskottets talesman herr Sjö Dahl har tydligen ansett det vara fullt i sin ordning att denna skatteproposition kommer före den egentliga propositionen om nykterhetslagstiftningen. Jag tror att det var herr Elofsson i Vä som framhöll, att detta inte var riktigt, och

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å rusdrycker m. m.

jag vill gå ännu ett steg längre och säga att det är helt förkastligt att ta upp en del av detta stora frågekomplex till lösning utan anslutning till hela den stora frågan om nykterhetslagstiftningen.

Nu menar herr Sjö Dahl att skatterna är nödvändiga för att budgeten skall gå ihop och att vi därför måste ta propositionen. För egen del vill jag bara göra den stilla reflexionen, att det väl hade varit lämpligt att behandla denna proposition i samband med de förslag till besparingar som motionsledes kommit fram på olika håll.

Ett av de andra huvudargumenten är att spriten blivit billigare de senaste åren — både herr Elofsson och herr Velander har varit inne på detta. Jag vill belysa saken även från en annan synpunkt och nämna något om prisutvecklingen då det gäller utminuterung av en liter renat brännvin. Jag tror att det är åtskilliga av de närvarande som kommer ihåg, att utminuteringspriset på en liter renat brännvin under tiden 1929—1932 var 2 kronor och 65 öre. Det kan kanske finnas fall, då även en i övrigt rättrogn socialdemokrat kan hålla med om att uttrycket »den gamla goda tiden» kan vara berättigat. Sedan dess har priset så småningom ökats och föreslås nu höjt till c:a 20 kronor. När man talar om att rusdryckerna är »abnormt billiga» eller inte följt med i prisutvecklingen, så borde synes det mig, man ha gått tillbaka till åren omkring 1930. Sedan dess har priset på rusdrycker stigit 7- å 8-faldigt, medan levnadsomkostnaderna i övrigt knappast torde ha ökat mer än tredubbelt. Om man alltså vill göra en sammanfattning av detta, kan man säga, att spritvarorna på de senaste 20 åren blivit minst dubbelt dyrare än andra varor. Vare därmed tillräckligt talat om att spriten för närvarande skulle vara alltför billig.

Nu har emellertid finansministern inte nöjt sig med en höjning motsvarande hela kostnadsfördyringen sedan 1950, vilken uppgår till 12,8 procent. Han har föreslagit ett pris, som är drygt en krona mer än vad som motsvarar prisutvecklingen sedan 1950. Under sådana

förhållanden måste jag anse att de argument, som man i reservation nr II) anfört mot att sätta siffran så högt som finansministern gjort, i varje fall är berättigade.

Det har sagts i den allmänna diskussionen, att konsumenterna av rusdrycker och tobaksvaror får finna sig i att betala lyxskatt för dessa varor på samma sätt som konsumenterna av t. ex. pälsar och parfym. Nu vill jag verkligen ställa den frågan, om varor sådana som sprit och tobak, som användes av mer än hälften av vår befolkning, verkligen kan betraktas som några lyxvaror. Frågar man t. ex. några arbetare, får man i regel det svaret, att det är visst inte några lyxvaror.

Jag skall be att få komplettera den utredning, som herr Velander gjorde rörande de indirekta skatternas inverkan på den totala beskattningen och i synnerhet den verkan, som den nu föreslagna skattehöjningen skulle få. En arbetare eller tjänsteman med en beskattningsbar inkomst i Stockholm av 8 000 kronor har en statlig inkomstskatt av 1 320 kronor. Dricker han tre liter sprit i månaden, vilket får anses vara en ganska måttlig konsumtion — något vin är inte inräknad — blir skatten härför f. n. ungefär 470 kronor och med den ökning, som nu föreslås c:a 600 kronor. Man glömmer emellertid ofta skatten för tobak. Jag tycker att tobaksskatten över huvud taget har fått ett alltför litet rum i denna debatt. Det är ju allmänt bekant att ungefär tre fjärdedelar av kostnaden för en cigarrett utgöres av skatt. När vi har rökt en cigarrett till tre fjärdelarl och är beredda att slänga bort stumpen, har vi rökt upp vad som är skatt och har kvar vad som är varans egentliga värde. Nåväl, lägger man nu ihop de indirekta skatterna på tobak och sprit vid en genomsnittlig daglig konsumtion av 20 cigarretter å 12 öre styck, vilket inte kan betraktas som någon onormal konsumtion — får den arbetare, som jag här tog som exempel, i indirekt skatt till staten på sprit och tobak erlägga närmare 1 300 kronor. Med nu föreslagna tillägg skulle

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

hans indirekta skatt alltså i det närmaste uppgå till samma höjd som hans direkta statliga skatt. Det är kanske inte förmätet att tro att åtminstone den ekonomiskt beräknande genomsnittssvensk, som inte använder sprit eller tobak, tycker att det är ganska skönt att på det sättet kunna avlasta ungefär en tredjedel av sin statliga skattebörda på en tobaks- och spritkonsumerande kamrat.

Den skatthöjning, som man nu föreslår, har ju dessutom, särskilt om den kombineras med borttagandet av motboken, den mycket osympatiska konsekvensen att det blir en ransonering efter plånboken. Även det motiv, som här har framförts redan tidigare, att man skulle finansiera sjukförsäkringen med dessa pengar, är ju föga tilltalande. Det är heller inte med någon högre grad av säkerhet visat att de kalkyler, som man här har gjort, verkligen kommer att hålla. Att det uppkommer ett visst köpmotstånd, kombinerat med ökad smuggling och hembränning, den saken är ganska klar. I den riktningen, åtminstone vad beträffar hembränning och smuggling, har alla polismyndigheter, som hittills blivit hörda, uttalat sig. Vi behöver bara döma efter erfarenheterna i Norge för att finna den utvecklingen sannolik. Det är en utveckling som, såvitt jag förstår, helt hade förbigått herr Sjødahl.

Det hade varit av värde att höra någonting från bevillningsutskottet om hur det tänkt sig att saken skulle ordnas, om man nu inte får in de beräknade 96 miljonerna. Det finns ett färskt exempel från Norge, där statsinkomsterna är i fallande. Otivelaktigt hade det varit motiverat att bevillningsutskottet tagit upp även denna fråga, men det har utskottet inte ansett sig behöva göra. Tydligt anses det axiomatiskt att dessa pengar skall komma in. Det är alltså fråga om någonting liknande en barnatro på spritens obegränsade värde och innehavarnas av välfyllda plånböcker ständiga och villiga beredskap.

Jag vill i detta sammanhang ännu en gång understryka att tobaksbeskattningen ingalunda är mindre hård än sprit-

beskattningen. Vi torde väl i Sverige för närvarande ha en av de högsta tobaksbeskattningar som finns i världen.

Vilken ståndpunkt man nu än intar till dessa frågor, måste det väl förefalla som en rätt underlig logisk kullerbytta att samtidigt räkna med både ökade spritinkomster och förbättrade nykterhetsförhållanden. I detta syfte har man lagt kostnadsfördyringen särskilt på de starkare spritsorterna, men det underliga är att man samtidigt räknar med en oförändrad konsumtion. Det är en uppgift, som jag tycker vore värd en framstående illusionist, att visa, hur en kanin förblir en kanin på samma gång som den krymper till en liten råtta. Situationen måste ju uppenbarligen utveckla sig på så sätt, att antingen får vi in de pengar, som utskottet förutsätter, och då har propositionen inte fyllt sin nykterhetspolitiska uppgift, eller också får vi inte in de pengar som man beräknar, och i så fall har propositionen inte fyllt den budgetära uppgiften.

Ser man alkoholfrågan från medicinsk synpunkt, måste man säga att alkoholskadorna, sedan det nuvarande restriktionssystemet införts, spelat en relativt liten roll vid sidan av de stora folksjukdomarna, kräfta, tuberkulos, reumatism, polio, psykiska sjukdomar o. s. v. Häromdagen påpekade en författare i Svensk Läkartidning — och det är kanske inte första gången som det har sagts — att den svåraste folksjukdomen vi har är övergödning, fettsot. Den, som i 50-årsåldern eller senare väger 10 kg över normalvikten, har en överdödlighet av minst 10 %, och med ökad vikt ökas procentsiffran. En så stor överdödlighet tror jag inte att de såsom måttliga beräknade alkoholförbrukarna har, och de utgör ju som bekant flertalet av alkoholkonsumenterna. Jag kom att tänka på den synpunkten, när jag hörde på radiodebatten häromkvällen, då det gjordes gällande att spritskatterna var berättigade bl. a. därför att spritdryckerna medförde så stora kostnader för det allmänna, även om vederbörande inte var i tillfälle att ange någon specificerad summa vad dessa kostnader skulle uppgå

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
till. Jag kom då till den slutsatsen, att om man skulle tillämpa dessa synpunkter på andra liknande konsumtionsvaror, så skulle en av de befängda konsekvenserna bli, att vi skulle lägga en särskild skatt på smör och andra fettämnen, därför att feta personer uppvisar en betydligt större dödlighet än sådana som har normal vikt och därför att dessa ämnen särskilt bidrar till att öka fetman.

Herr talman! Jag skall be att få hemställa om bifall i första hand till mitt motionsledes framförda yrkande om avslag på propositionen och i andra hand till reservationen nr II av herr Eriksson m. fl.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta mitt genmäle gäller herr Sjödahls tidigare anförande. Det är säkerligen en överraskning för kammarens ärade ledamöter, att jag inlåter mig på en polemik mot herr Sjödahl; det brukar ju annars aldrig inträffa! Jag kände mig dock manad därtill på grund av hans uttalande beträffande högerns inställning i visst hänseende. Han insinuerade nämligen — jag tycker inte att ordet är för starkt — att högern nog kunde förutsättas vilja vara med om att höja den indirekta beskattningen, ifall att, vad som därigenom inflöte, finge användas för att sänka den direkta beskattningen.

Jag får då hänvisa till innehållet av mitt första anförande och vidare, eftersom herr Sjödahl ansåg, att det var synnerligen angeläget, att högern här bekände kort, ber jag att få återge ingressen i den motion från högerhåll, som väl kan betraktas som huvudmotion i sammanhanget. Den lyder som följer:

»Såsom vi i olika sammanhang tidigare framhållit, betraktar vi det såsom en av de väsentligaste uppgifterna i dagens ekonomiska läge att statens utgifter effektivt begränsas i syfte att kunna minska statens krav på del i de enskildas inkomster. Det bör därför icke utan tvingande skäl komma i fråga att öka skattebördan, vare sig fråga är om den

direkta eller den indirekta beskattningen. Det framstår visserligen såsom mest angeläget att åstadkomma en lättnad i fråga om de direkta skatterna, men en sådan lättnad får enligt vår mening icke köpas på bekostnad av en motsvarande höjning av de indirekta skatterna. I den mån diskussionen kring denna fråga aktualiseras kring speciella punktskatter, ter sig förslag till höjningar särskilt otillfredsställande. Dylika förslag bör i allmänhet få anstå tills de kan inplaceras i sitt rätta sammanhang, vilket endast kan ske i samband med en översyn av den indirekta beskattningen i dess helhet. Då en särskild utredning nu är i arbete för en sådan översyn, är det principiellt icke önskvärt att till behandling upptaga en delfråga.»

Med utgångspunkt från det faktum att en särskild kommitté är sysselsatt med att utreda frågan om den indirekta beskattningen i hela dess vidd, hävdade jag också den meningen, att det hade varit riktigast, att den i dag här aktuella frågan över huvud taget icke bort tagas upp i detta sammanhang.

Beträffande högerns inställning till frågan om indirekt och direkt beskattning kan jag komplettera de nyss återgivna motionsuttalandena med att säga, att när högern talar om skattesänkning, syftar man på den totala skattebörda, som pressar det svenska folket.

Herr Sjödahl undrade, varför högerreservanterna kunde acceptera den höjning av spritbeskattningen, som kommit till uttryck i reservationen nr IV till utskottets utlåtande. Det undgick förmodligen herr Sjödahl, att jag i mitt första anförande yttrade, att enligt reservanternas inställning det måhända hade varit bättre med inga höjningar alls än dem som vi nu är beredda godta, även om dessa för den beskattade allmänheten innebär en väsentligt lägre beskattning än regeringsförslaget.

Jag vill vidare säga herr Sjödahl att, när utredningen angående den indirekta beskattningen slutförts, är säkerligen högern beredd att pröva densamma och att ta konsekvenserna därav.

När högerreservanterna i dagens läge

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

har godtagit någon höjning av spritbeskattningen har det också skett för att vi om möjligt skulle få glädjen att vandra i sällskap med herr Sjödahl. I sitt anförande den 15 november 1950 i denna kammare, när vi sista gången var inne på en höjning av beskattningen av spritdrycker, hävdade nämligen herr Sjödahl, att denna beskattning nog var för hög men att man just då ändå var tvungen att godtaga den höjningen, som han hade varit med om att föreslå såsom kommittéledamot. Med denna herr Sjödahls inställning, som jag trodde, att han inte lämnat bakom sig, kunde jag tänka mig, att han skulle godta en mindre höjning än som han nyss har talat för. Jag skall tillåta mig att återge ett brottstycke av vad herr Sjödahl yttrade vid det tillfället. Han anförde: »Herr Elofssons beklagande av att spritbeskattningen har blivit så hög kan jag i mycket instämma i; denna beskattning är hög och det är inte enbart lyckligt. Det kan ju ha sina lyckosamma biverkningar, det vill jag inte förneka, men det är inte enbart lyckligt att denna beskattning nått en sådan höjd. När man emellertid nu har haft att välja på, vilket område man skall lägga den nödvändiga nya beskattningen, så har jag för min del liksom utskottet och regeringen — ty vi äro ju eniga på den punkten, även herr Elofsson, fastän med en liten smula gnäll — trots allt ändå tagit en höjning av spritbeskattningen.»

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! De reservanter, som jag representerar, beredde herr Sjödahl en verklig glädjestund genom det sätt på vilket reservationen skrivits. Jag vill inte förmena herr Sjödahl den glädje som kan komma honom till del. Vi är goda vänner, och jag känner mig tillfredsställd med att han är glad. Tyvärr kan jag inte motse samma glädje för min del av herr Sjödahls yttrande. Herr Sjödahl är alldeles övertygad om att utskottsmajoritetens förslag är det bättre när det gäller att åstadkomma balans i budgeten. På den punkten synes herr

Sjödahl inte ens vilja ta upp till resone-mang de risker som även utskottsmajoritetens förslag kan innebära. Som jag tidigare framhöll har man väl på detta område liksom på alla andra vissa psykologiska priströsklar som gör det omöjligt att på förhand beräkna utfallet av en prissättning. Visserligen har man erfarenhet av en viss priselasticitet på detta område, men jag är alldeles övertygad om att när man har kommit upp till ett spritpris av denna höjd, kommer ytterligare ökning att kullkasta tidigare erfarenheter av priselasticiteten. Därför tror jag att den reservation, som jag svarar för, måhända kan ekonomiskt sett komma att ge lika gott utfall som utskottsmajoritetens förslag.

Herr Sjödahl accepterar inte heller reservanternas ståndpunkt att spritpriset skall anpassas efter den allmänna prisutvecklingen. Herr Sjödahl gör gällande, att om riksdagen här i dag intar en sådan ståndpunkt, har den samtidigt avsvurit sig sina framtida möjligheter att rubba spritpriset från andra motiveringar. Herr Sjödahl representerar den fiskaliska linjen. Han anser att det är de statsfinansiella skälen som är de tillräckliga för att motivera denna höjning. Reservanternas har funnit finansministerns skäl för en höjning vara vida starkare. Finansministern framhåller just vådan av den relativa prissänkning som har skett. Denna motivering har vi reservanter ansett vara fullt berättigad och den, herr Sjödahl, kommer att kunna accepteras av alkoholkonsumenterna. De godtar alldeles säkert ett pris som följer den allmänna prisutvecklingen.

Vidare, herr talman, anklagade herr Sjödahl mig för att ha sagt att de spritpriser, som här föreslås av utskottsmajoriteten, skulle leda till illegal sprithantering. Nej, herr Sjödahl, det har jag aldrig sagt, och jag kommer heller aldrig att göra det. Jag tror inte på detta, och jag har följaktligen varken i reservationen eller i mitt anförande talat där-om. Jag bedömer över huvud taget, herr talman, inte denna fråga ur nykterhetspolitiska synpunkter, därför att det kan jag inte göra. Jag bedömer den utifrån

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
andra synpunkter, skälighetssynpunkter och synpunkten av vad som kan accepteras av de människor som ändå skall köpa denna vara.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Sjödahl sade att det inte fanns någon risk för hembränning eller smuggling. Det trodde inte heller den senaste talaren på. Jag skulle då vilja ställa en fråga till herr Sjödahl.

Jag sade i mitt anförande, att 200 000 människor i vårt land står under uppsikt för spritmissbruk, och om den nykterhetslag, som gäller, följs skall ingen av dessa ha motbok. Jag vill då fråga herr Sjödahl: Var får de spriten ifrån? Herr Sjödahl säger att de betalar 40 kronor per liter för renat brännvin. De, som använder sprit och har tilldelning, använder den ju själva. Då måste ju dessa människor få spriten av andra.

Herr **SJÖDAHL** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Velander att när jag tolkade högerreservanternas uttalande så som jag gjorde, utgick jag bl. a. från ett yttrande av högerns mycket framstående ledare mot herr Hagberg i kommittén för indirekta skatter. I fråga om behovet av ökad beskattning uttalade herr Hagberg: »Endast under den förutsättningen, att man genom en höjning av den indirekta beskattningen får möjlighet att justera den direkta beskattningen i sådan utsträckning att det totala skattetrycket blir mindre, är jag i nuvarande läge beredd att acceptera viss höjning av skattesatserna för sprit och tobak.» Härmed måste väl åsyftas en sänkning av den direkta beskattningen, och med högerns inställning till skattesänkning för större inkomsttagare, förmögenhetsägare och arvtagare vet man vad han åsyftade. Herr Hagberg tillade, att han tillstyrkte kommitténs förslag »med det uttryckliga förbehållet sålunda att de inkomster för statsverket, vilka må erhållas genom en

höjning av sprit- och tobaksskatterna, användes för att åvägbringa största möjliga sänkning av de direkta skatterna». Jag skulle kunna tänka mig den situationen, att man försökte sänka den direkta skatten för de små inkomsttagarna mot en viss höjning av den indirekta skatten. Men i den situationen står vi inte för närvarande.

Herr Eriksson trodde, att jag bara hade hänvisat till de fiskaliska synpunkterna. Tvärtom, jag tyckte att jag underströk efter bästa förmåga — men det räckte tydligtvis inte för min vän herr Eriksson — att jag ansåg för det första att budgeten måste balanseras och för det andra att man måste beakta prisutvecklingen. Om denna sedan kan motivera en höjning med 2 kronor eller 4 kronor, lade jag mig inte i. Men jag citerade utskottets utlåtande, som jag ställt mig bakom. Jag sade tillika att man måste godta höjningen under beaktande av den verkan den kan ha ur nykterhetssynpunkt, och jag diskuterade detta.

Herr Elofssons uttalande om varifrån de, som nu missbrukar sprit, får denna intresserar mig inte i detta fall. I fråga om hur ökningen av spritbeskattningen kommer att påverka dem, som lånar motböcker eller går till langare, kan jag ingenting säga med bestämdhet, men jag har den uppfattningen, att ökningen av skatten inte alls har någon inverkan därvidlag.

Herr **VELANDER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga herr Sjödahl, huru han kan finna lämpligt att i en polemik mot mig här i kammaren falla tillbaka på ett uttalande, som har gjorts av annan person i något tidigare sammanhang och som jag inte uppmärksammat. Jag kan därför inte heller gå in på den närmare innebörden av detta uttalande. I mitt anförande har jag ju sökt angiva vad som enligt min mening är högerns inställning. Den går ut på att vi inte kan skatta åt en sådan princip som att höja den indirekta beskattningen för att med

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

hjälp av den ökade avkastningen därav sänka den direkta beskattningen. För övrigt har herr Sjödahl framför sig och har dessutom i bevillningsutskottet haft tillgång till den motion från högerhåll, varur jag tillät mig att göra ett citat till kammarens protokoll.

Herr FRANZON (s):

Herr talman! De olika ståndpunkterna i denna fråga har ju redovisats nu, och det kanske inte återstår så mycket som man kan berika debatten med. Men studerar man vilka som står bakom utskottets förslag och vilka som står bakom reservationen, finner man att partilinjerna inte följs.

Jag har här ett urklipp ur Dagens Nyheter från i går. Där refereras en debatt i Stockholms stadsfullmäktige om parkeringsplatserna. Dagens Nyheter konstaterar, att debatten skar igenom partilinjerna, och skriver: »I övrigt fick man uppleva att partigränserna bröts, herrar Huss (fp) mot Yngve Larsson (fp) och Hans Karlsson (s) mot Thörn-lund (s).» Tidningen tillägger: »Det var sannerligen en ovanlig kväll.» Något liknande gäller kanske också denna fråga på det sättet, att under detta utskottsutlåtande, som dock rör en skattefråga och en fråga som alltid föranleder stor debatt i kammaren, står socialdemokrater, tre folkpartister och ett par bondeförbundare. Under en reservation står två socialdemokrater och en folkpartist. Det är som sagt ganska ovanligt, när det rör en skattefråga i riksdagen. Men det kanske bekräftar, att frågan inte är någon partifråga, även om varje parti kanske vill utnyttja den i den kommande valpolitiska debatten.

Nu tillhör jag utskottsmajoriteten. Innan jag tagit ståndpunkt till frågan, har jag noga övervägt de olika skälen. Jag har varit med i riksdagen vid åtskilliga tillfällen, då frågan om spritpriserna har behandlats, och varje gång har man höjt ett varningens ord. Man har talat om att inköpen skulle komma att minska, därför att priserna måste avskräcka, man har befarat att folk skulle köpa sprit på illegal väg och man har även varnat för

hembränning. Vi kan väl ändå konstatera att det tidigare liksom nu har rått missnöje varje gång spritpriserna ytterligare höjts, och det tycker jag är förklarligt. Men vi kan också konstatera att ingen av dessa förutsägelser, som man man har skrämt med, har gått i uppfyllelse. Spritinköpen har minskat strax efter en prishöjning, men så småningom har det återgått till en mera normal omfattning. Jag lämnar åsido frågan, om detta är glädjande eller inte.

Det är, herr talman, min stora respekt för en formellt balanserad budget som gör att jag ansluter mig till propositionen. Finansministern behövde 96 miljoner kronor, och dem har han fått på detta sätt. Somliga säger att inkomstbehovet hänger ihop med vårt beslut om sjukförsäkringen, och i någon mån gör det det, eftersom den reformen belastar budgeten med nya utgifter. Men vi tar ju in en summa på 957 miljoner kronor genom beskattningen av sprit och malt-drycker, och ingen kan väl klara ut, hur dessa miljoner fördelar sig på de olika anslagen, militära, sociala o. s. v. Det betyder således föga, vart dessa pengar går. Det gäller att balansera budgeten.

Jag kan försäkra kammarens ledamöter att när utskottet behandlade de olika motionerna, tog man — med utgångspunkt från att man borde vara anhängare av en formellt balanserad budget, som bevillningsutskottet alltid, åtminstone under alla de 16 år jag har tillhört utskottet, har beflitat sig om att få till stånd — samtidigt upp frågan om varifrån man skulle få den behövliga inkomstökningen, om man inte godtog de föreslagna spritskattehöjningarna. I herr Einar Erikssons m. fl. reservation sägs det att man alltid måste räkna med en viss felmarginal och att man kanske kan förlita sig på att budgeten ändå skulle bli balanserad. Det är ett sätt att resonera som jag måste säga förvånar mig, när det framförs från det hållet. Jag har tidigare hört det anföras från politiska motståndare — man har ju alltid diskuterat frågan om vad som skall anses vara en formellt balanserad budget.

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å rusdrycker m. m.

Man har också berättat mig inom utskottet att långt före den tid då jag var med där har det alltid varit en strängt iakttagen princip inom bevillningsutskottet att hålla på en formellt balanserad budget. Man har också nämnt att det tidigare hände att bevillningsutskottets ordförande har fått vandra över till statsutskottet och statsutskottets ordförande till bevillningsutskottet, när budgeten skulle balanseras, för att komma överens om en ökning eller minskning av budgeten med några miljoner kronor, allt i avsikt att formellt balansera den. Har man uppfattningen att detta är värdefullt såsom en redovisning för riksdagen, bör man inte medvetet underbalansera budgeten i en tid då man inte ur några andra synpunkter bör göra det. Då anser jag att man bör hysa den respekten för budgetens balansering att man ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag.

En hel del talare har i dag sagt att det hade varit lyckligare, om man fått behandla denna fråga samtidigt med propositionerna om ny nykterhetslagstiftning, som inom kort kommer på riksdagens bord. Jag har fattat en del talare så att hade spritfrågan i sin helhet tagits upp till debatt, skulle man kanske lättare ha funnit sig i den föreslagna skattehöjningen än man gör i dagens läge, och detta kanske kan vara riktigt. Jag och många med mig har ju alltid trott att när frågan om att slopa motboken och att tillåta inköp av vilka kvantiteter som helst kommer upp, kan ett sådant förslag inte framläggas utan att det åtföljes av förslag om höjda spritpriser. Nu kan debatten om motbokens slopande, som måste bli en lång och stor debatt, komma att föras utan att man behöver koppla in frågan om spritpriserna. Men även om man framlagt båda dessa frågor i ett sammanhang hade det nog varit svårt att diskutera dem samtidigt, ty det förslag som väntas i fråga om motbokens avskaffande blir enligt de upplysningar vi har fått ofantligt stort. Det kommer att framläggas i inte mindre än nio propositioner, ett utskott behöver mycket lång tid för att

behandla detta frågekomplex, och säkerligen blir det i riksdagens sista minut man får ta ståndpunkt till det. Den nu behandlade propositionen hör ihop med det statsfinansiella läget — finansministern behöver pengarna i budgeten, och budgeten måste man granska i god tid innan riksdagen avslutas.

Detta har för mig varit den viktigaste synpunkten när jag nu gått på utskotts-majoritetens linje.

Vad sedan beträffar diskussionen om indexberäkningarna och det berättigade i att höja priserna så mycket som föreslagits, skall jag inte gå in på dem, men jag ansluter mig ändå till utredningsmännens linje att man inte får betrakta förslaget som någon realhöjning, detta med tanke på att övriga varupriser har höjts kraftigare sedan den senaste spritprishöjningen. Då räknade kommittén med en ökning med 25 % eller 4 kronor per liter. I propositionen föreslås nu genomsnittligt en höjning med 3 kronor, och det betyder väl cirka 19 % i stället för 25. Godtar man prishöjningar på andra varor anser jag liksom finansministern att det inte är rätt att den ömtåliga vara, som spriten är, inte undergår samma höjning som dessa andra, när man nu tagit upp frågan ur rent ekonomisk synpunkt.

Ingen av reservationerna talar om, varifrån vi skall ta pengarna. I högermotionen säger man ifrån, att det ger en inkomst på endast 45 miljoner att följa motionens linje, d. v. s. cirka 50 miljoner mindre än finansministern behöver. Herr Einar Eriksson m. fl. säger däremot, att man bör kunna hålla sig inom felmarginalen, men de nämner inget belopp.

Den ende som anvisar en utväg, är Elofsson i Vä som anser, att man bör höja priserna på maldrycker och även på läskedrycker, vilka höjningar skulle kompensera bortfallet, om man följer hans linje. Den frågan kommer tillbaka. Det har signalerats att i samband med nykterhetslagstiftningen kommer maldrycksskatterna att diskuteras. Om skatten på den nuvarande pilsnern kommer att höjas eller om det blir en kraftig

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänknings-skatt å rusdrycker m. m.

skatthöjning på eventuellt starköl, det vet vi nu ingenting om.

Det föreliggande förslaget till spritbeskattning innebär någonting helt nytt, någonting som jag anser alldeles riktigt, nämligen att man beskattar alkoholhalten och inte det vatten som finns i flaskan. Godtar man den principen, tror jag knappast man kan höja maltdrycksskatten så mycket mera när det gäller pilsnern, och det är tvivelaktigt, om man över huvud taget kan höja skatten på läskedryckerna, såvitt detta inte framtvings av rent ekonomiska skäl, vilket framtiden får utvisa.

Bara en sak till, herr talman! Herr Elofsson kanske i någon mån vilseleder allmänheten i denna fråga, då han hänvisar till att finansministern sagt att 6 1/2 procent bör anslås till detaljhandelsmarginal för omkostnaderna, och då herr Elofsson på grundval av detta menar, att finansministern kunde pruta på denna marginal och kanske då också något sänka priserna. Jag tror inte att detta resonemang är medvetet vilseledande från herr Elofssons sida, men ser man på inkomstititeln i budgeten, finner man, att staten har en inkomst från detaljhandelsbolagen på 35 miljoner kronor för detta budgetår, d. v. s. en höjning med 2 miljoner kronor, och vad är detta? Det är den vinst som uppstår genom den marginal på 6 1/2 procent som nu blir större genom det nya förslaget. Skall man minska denna marginal till affärerna, kan man inte heller redovisa så stort överskott som nu, och då har man ytterligare en lucka i budgeten att täcka. Var man skall få de pengarna ifrån, har herr Elofsson inte påvisat.

Herr Elofsson säger, att om man ger systembolaget för mycket pengar, kanske det slösar mera. Jag har haft tillfälle att följa det största systembolagets verksamhet under en följd av år, och med den kontroll som finns över verksamheten när det gäller handhavande av ekonomien, vågar jag försäkra kammaren att det inte slösas med medel. Den största kostnadsposten är motboks-kontrollen. Kostnaderna för denna ingår i

marginalen. För alla systembolagen går motboks-kontrollen på sammanlagt mellan 7 och 8 miljoner kronor. Det är en utgift som kommer att försvinna, när vi får den nya nykterhetslagstiftningen i hamn, såvida man inte skall använda dessa pengar på något annat sätt.

Därmed, herr talman, har jag redovisat min ståndpunkt och även utskottsmajoritetens, och med detta ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Sedan nu de olika yrkanden, som väl kan framkomma, har blivit ställda och motiverade, kanske det kan tillåtas mig att litet tala om regeringens inställning till denna fråga.

Jag vill börja med att deklarerar, att frågan om en skatthöjning icke tagits upp i regeringen från annan synpunkt än den rent statsfinansiella. Budgeten blir icke balanserad utan ett tillskott på bortemot 100 miljoner kronor, och den fråga som uppställdes var: Varifrån skall de pengarna komma?

Man har ju gjort mycken affär av ett påstående att denna skatthöjning skulle vara direkt sammanknuten med sjukförsäkringen. Därom är väl egentligen ingenting annat att säga, än att beslutet om sjukförsäkring var det sista beslut som förra årets riksdag fattade, som medförde stora automatiska utgiftsstegringar. Det måste vara på det sättet att alla statens inkomster skall användas för att täcka alla statens utgifter. Vi har bara ett undantag i vår budget; det är bilbeskattning, vägunderhåll och vägbyggnad, och vi skall inte ha flera sådana specialbudgeter.

När det alltså gällde att finna en möjlighet att få in bortemot 100 miljoner kronor, fick man tillgripa en skatthöjning. Det var också klart att den måste ske genom någon av de traditionella skatteformer vi har, eftersom det inte förelåg något förslag om någon ny skattekölla. Då gällde det att avgöra vid vilken av de hittillsvarande skatteköllorna en höjning var möjlig, eller kanske rättare sagt, var de svagaste skälen talade

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

mot en höjning, ty en skatthöjning är inte något man gör för sitt nöjes skull.

Det är väl ändå inte så många i denna kammare, att det behövs en hand för att räkna dem, som i dagens läge skulle vara för en höjning av den direkta skatten. Jag tänker inte motivera varför, ty jag tror det är alldeles onödigt. Men om inte man kan gå på den direkta skatten, vad är då närmare till hands än att se över de indirekta skatter, som är lagda på umbärliga varor? Och när man ser över dessa indirekta skatter, ja, då talar de svagaste skälen mot och de starkaste skälen för en höjning av skatten på spritdrycker.

Nu har jag visserligen här i dag fått höra av herr Huss — han sade det ju inte direkt, men det måste vara hans mening — att sprit och tobak inte är några umbärliga varor, utan att tre liter i månaden och 20 cigaretter om dagen måste anses som en högst ordinär förbrukning. Herr Huss, jag kan skaffa bättre medicinsk sakkunskap som vederlägger den uppgiften. Men om herr Huss skulle ha rätt — vilket han icke har — är det klart att det finns anledning att ompröva frågan om spritbeskattningen, ty den höga beskattningen på sprit har alltid haft som biuppgift att verka nedtryckande på spritbruk och spritmissbruk. Om man inte utgår från detta är hela denna beskattning naturligtvis alldeles för hög. Men utifrån den utgångspunkten har vi hittills betraktat denna sak.

Genom penningvärdets starka förändring efter år 1950 har beskattningen på spriten blivit relativt sett lindrigare. Skattens nedtryckande verkan på spritbruk och spritmissbruk har med naturnödvändighet blivit svagare. Då uppställer sig den frågan, om det är ett samhällsintresse att låta detta tryck på spritbruk och spritmissbruk minskas. Vidhåller vi den gamla linjen finns det väl starka skäl att vi söker upprätthålla det tryck som denna skatt fick år 1950.

Men, som sagt, man kan naturligtvis ha delade meningar om det här gäller umbärliga varor eller ej. Man kan självfallet också diskutera om de höga skat-

terna verkar nedtryckande på konsumtionen. Det är mycket svårt för oss att utifrån våra svenska erfarenheter avgöra detta, därför att vi har haft relativt höga spritpriser jämsides med ett ransoneringsystem genom motboken. Det är omöjligt att renodla och klargöra vad den ena eller andra faktorn har för inverkan. Om vi emellertid går till andra länder, t. ex. Danmark, där man inte haft några ransoneringsåtgärder men en mycket hög spritskatt under 30 års tid, är utslaget otvetydigt: såväl spritbruk som spritmissbruk har minskat under inverkan av denna faktor. Den saken kommer vi inte ifrån.

Men det är väl lika uppenbart att det inte går att lösa nykterhetsfrågan med höga spritskatter. Det har ju inte heller gått att lösa den med förbud eller med motboken. Vi måste komma till den slutsatsen, att för att motarbeta spritbruk och spritmissbruk måste vi använda ett otal medel, där varje medel i och för sig har ganska liten verkan men där den samlade effekten blir avgörande. Därför är det inte möjligt att rasera den dammbyggnad mot spritbruk och spritmissbruk som vår nuvarande spritbeskattning utgör. En sak är att vi kan finna att den inte behöver bli högre, men en annan sak är att avstå från den verkan som den redan har.

När jag nu för detta resonemang går jag ut ifrån som självklart att kammarens ledamöter är väl underkunniga om alkoholens inverkan på vårt samhälle och om alkoholskadorna. Kanhända har herr Huss rätt däri, att de medicinska alkoholskadorna inte är värre än skadorna genom barnförflamning och andra folksjukdomar. Men herr Huss kanske har någon känsla för alkoholbrukets betydande ekonomiska och sociala skadeverkningar? Jag tror inte att det sammantaget finns någon folksjukdom, som vållar det svenska folket och det svenska folkhushållet sådana skador som alkoholbruket, men jag utgår som sagt ifrån att alla här är införstådda härmed och att jag för den skull inte behöver diskutera den sidan av saken närmare.

Jag vill alltså ha sagt, att när man

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

från rent statsfinansiella utgångspunkter bedömer vilken skattehöjning som lämpligen bör tillgripas, kan man inte komma ifrån att de starkaste skälen talar för att vi i så fall bör välja spritbeskattningen. Tobaksskatten har fått följa med — med mindre styrka i argumenten men också med mindre höjning. Det har heller inte talats så mycket om den här i dag, och jag skall inte heller gå in på den saken.

Jag bestrider således att det finns ett nykterhetspolitiskt moment i denna skattefråga, såvida man nu inte anser att vi skall ändra den ståndpunkt som vi tidigare intagit.

Men sedan vi väl kommit till den uppfattningen, att vi fick lita till en höjning av spritskatterna, uppkom en annan fråga, nämligen det väckta förslaget huruvida man skulle lägga om spritbeskattningen att gälla en beskattning efter alkoholhalt. Det är klart att man kan säga, att det egentligen är någonting som inte behövde vara med här, ty det är en klart nykterhetspolitisk fråga och borde väl ha kommit i samband med den stora nykterhetspropositionen. Det kan naturligtvis diskuteras. Sedan förslaget hade varit ute på remiss förelåg det emellertid en sådan samstämmighet från alla hörda myndigheter — alla tyckte att en beskattning efter alkoholhalt var en riktig princip — att jag inte räknade med att den föreslagna omläggningen skulle möta något motstånd. Då vi nu ändå skulle röra vid spritbeskattningen ansåg jag därför att vi kunde ta upp denna fråga samtidigt, vilket ju innebär en teknisk fördel. Det var skälet till att detta moment kom med.

När man talar om spritbeskattningen kan man väl inte heller se bort ifrån att alla skatter på umbärliga varor har ett drag av frivillighet. Här talas ju vitt och brett om att svenska folkets stora massa består av skötsamma människor, som väl kan ta vara på sig själva och som kan bruka sprit med omdöme och måttlighet. Det är naturligtvis riktigt. Men därav följer väl också att den stora massan av Sveriges folk har tillräckligt omdöme för att fråga sig själv: Har jag

råd att betala den skattehöjning, som här är föreslagen, eller har jag det inte? Den som inte har råd kan ju komma ifrån skattehöjningen genom att minska sin konsumtion. Även om herr Huss anser att tre liter i månaden är en ganska ordinär förbrukning, skulle jag inte tro att någon tycker att det skulle ske någon egentlig skada, om människor nöjde sig med 2,5 liter. Minskar den, som har den högsta tilldelningen på motboken, sin konsumtion med sex liter per år, så blir det ingen skattehöjning för hans del. När nu herr Huss subsidiärt anslutit sig till herr Eriksson blir enligt det förslaget skillnaden två liter om året. Det blir det hela. Om alltså folk, som tycker att herr Erikssons linje är den rätta, bestämmer sig för att bara använda 34 liter om året, så blir deras spritkonsumtion inte dyrare än enligt propositionen.

Nu vet vi av erfarenhet att våra sprit-skatter inte kommer att bli så höga genom omläggningen, att den medför en så stor minskning av förbrukningen, att det blir mindre inkomster för staten än vi räknar med. Men det är en sak för sig. Man kan ändå inte komma ifrån att när människorna, den stora majoriteten av Sveriges befolkning, bestämmer sig för att köpa ut lika mycket sprit som förut till det högre priset, så har de ju också gjort den bedömningen, att de kan betala detta högre pris, vill betala det och har råd att betala det. Man kan väl ändå inte komma ifrån att på det sättet en skatt på en umbärlig vara i alla fall har vissa förmildrande drag jämfört med den direkta skatten, som är en tvångsskatt, eller jämfört med tullar, margarinnaccis och liknande, vilka ligger direkt på varor, som människorna måste köpa för att leva.

Nu har i den reservation, som herr Einar Eriksson m. fl. avgivit, inte gjorts någon invändning mot den huvudtes, som finns i den kungl. propositionen, nämligen att man borde återställa spritens realpris till vad det var år 1950. Men i reservationen göres gällande att i propositionen har räknats fel — det har inte varit en sådan försämring av

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

penningvärdet, som Kungl. Maj:t har räknat med, utan den har varit väsentligt mindre, nämligen 12,8 procent.

Jag vill gentemot detta säga, att det kom fram en proposition på hösten 1950 i ett indexläge av 171. Det beslutades en höjning av spritskatten. Den trädde i kraft den 1 december 1950. Den 15 januari fick vi veta vad levnadskostnaderna var för december 1950. De var 171. Nu gör herr Eriksson — eller rättare sagt herrar Kollberg och Aastrup — på det viset, att de går fram till mars 1951 och tar det indextal, som då förelåg. Att de gör det motiverar de med att skatten var avpassad för en tänkt höjning av prisläget. Man har inte funnit något annat belägg härför än vad kontrollstyrelsen sade i sitt förslag, nämligen att man inte behöver vara så förfärligt rädd för hembränning och smuggling, därför att vid avtalsförhandlingarna vid nyår kommer lönerna sannolikt att stiga. Men det är det enda som skulle visa, att vi hade förtidsdiskonterat pristegringen från år 1950. Det är verkligen ett gungfly man står på!

Nu tillåter man sig alltså från reserveranternas sida att säga, att skatten blir högre med Kungl. Maj:ts förslag än vad som svarar mot penningvärdesförsämringen. Det gör den inte! Herr Sjö Dahl har framhållit, att penningvärdesförsämringen var bortemot 25 procent, medan skattehöjningen ju är 20 procent. Det blir alltså snarast en minskning. Nej, då var det någonting annat år 1950.

Det sägs nu från en del håll, att det föreliggande förslaget leder till hembränning och smuggling. Ja, det var vi rädda för år 1950. Och varför? Såsom herr Eriksson och hans medreservanter säger fanns det då två alternativ att välja på, det tredje och det fjärde. Det tredje var högre, det fjärde lägre. Kontrollstyrelsen rekommenderade och Kungl. Maj:t tog det lägre av fruktan för hembränning och smuggling. Det var inte så underligt, ty det tredje alternativet innebar en skattehöjning på 21,5 procent och det fjärde alternativet en höjning på 18 procent, och denna höjning skedde vid ett tillfälle, när penningvärdet se-

dan förra gången skatten fixerades hade stigit med 5 procent. Den gången, herr Eriksson, var det fråga om en rejäl skattehöjning, och då fanns det viss anledning att befara smuggling och hembränning. Men det är det inte nu, eftersom det förslag, som här föreligger från utskottets sida, inte innebär någonting annat än att skattens realvärde fastställles till vad det var den 1 december 1950.

Låt mig emellertid återgå till utgångspunkten igen. Frågan i dag är alltså, om här skall beslutas en inkomststegring, som fyller gapet i budgeten, för att få till stånd en balanserad budget. Det kan man ju också ha delade meningar om. De som roar sig med att rekommendera en underbalanserad budget kan ju göra det, men det har ännu ingen gjort. Det fordras 96 miljoner kronor, av vilka 71 miljoner kommer på spritskatten.

Nu kanske någon säger, att skatten efter detta blir så hög att det verkligen blir en minskning i bruket av sprit. Ja, tänk om det vore så lyckligt! Tänk om vi med denna skattehöjning hade kommit dithän att spritbruket verkligen gick tillbaka! Då skulle jag faktiskt våga acceptera en underbalansering av budgeten. Jag skulle med andra ord då förtidsdiskontera den ökning av nationalinkomsten, som ett mindre spritbrukande folk skulle komma att skapa. Jag skulle faktiskt diskontera den ökning i skatteinkomst, som en hög produktion då skulle medföra. Så radikala medel vågar vi emellertid inte tillgripa, och därför är inte heller detta förslag så radikalt. Vi får nog vara glada, om vi med dessa medel kan hindra en stegring av spritbruket. Pengarna kommer nog in — tyvärr.

I detta sammanhang skulle jag vilja ta upp frågan, varför denna sak kommer separat, varför den inte tagits upp i samband med den stora nykterhetspropositionen. Jag vill då erinra om att det om några dagar kommer ett komplex av propositioner, där huvudpropositionen är på 637 sidor och har inte mindre än åtta drabanter. Det är väl ingen som tror att detta stora material hinner bli färdigdiskuterat i riksdagen förrän i denna riksdags sista timme. Det fanns

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

inga tekniska möjligheter för mig att koppla samman frågan om hur nästa års budget skall kunna balanseras med ett förslag, där resultatet inte kommer fram förrän *efter* den tidpunkt då jag måste ha för riksdagen presenterat de kompletterande beräkningarna rörande budgeten. Det är inte möjligt att göra på det sättet, och därför har denna fråga kunnat tagas för sig själv, så mycket mer som förslagen i nykterhetsfrågan ju i allt väsentligt kommer att avse ett ikraftträdande per den 1 oktober 1955. Dessa förslag berör sålunda icke budgetåret 1954/55, i vars budget det nu är fråga om att få balans.

Jag kommer tillbaka till frågan, om vi skall få dessa 71 miljoner eller ej. Herr Elofsson vill ju ge dem, men han vill samtidigt vägra att godkänna principen om att spritbeskattningen skall läggas efter alkoholhalt. Jag tror att den principen är så värdefull, att vi inte kan släppa den. Jag tror inte vi kan lägga skatt på läskedrycker och pilsner för att slippa en beskattning av de starkare spritdryckerna.

Högerns förslag skall jag inte tala mycket om — herr Velander har haft det besvärligt nog som han haft det här en stund! Det är litet uppseendeväckande att man inte står för sina gärningar. Nu skall jag kanske inte tala om högern, därför att jag vet ju inte om det är högern. Det är ju här, såsom herr Franzon sade, en del oreda i partilinjerna, och det är ju ingen skada med det. Det är kanske litet oreda i högerlinjen också, inte vet jag.

Men bakom herr Velanders reservation finns en motion, och där läser man i alla händelse att en skattelättnad inte får »köpas på bekostnad av en motsvarande höjning av de indirekta skatterna». Detta är en djärv deklARATION, ehuru väl jag nog lagt märke till ordet »motsvarande», herr Velander; det kan ju hända att listigheten i det hela ligger just i det ordet. Längre fram i motionen får man läsa: »Vi har för avsikt att i annat sammanhang föreslå en sänkning av den statliga inkomstskatten. I samband härmed synes det bli nödvändigt

att på annat område få fram en viss inkomstökning.» Och så föreslår man höjning med 1 krona per liter.

Det är visserligen sant, herr Velander, att denna krona inte på något sätt motsvarar en tioprocentig sänkning av den direkta skatten. Men man kan väl ändå inte komma ifrån att högern här har att lägga sina bitar i ett pussel, där resultatet skall avpassas pro et contra tills man kommer fram till att det är möjligt att sänka den direkta skatten med 10 procent. Och det lär inte kunna bestriidas, att en av dessa pusselbitar är den ökade inkomst som spritskattens höjning skulle medföra. Och behövs denna spritskattehöjning, herr Velander, när man nu har högerns starka tro på att det skall vara möjligt att framlägga ett hållfast förslag om 10 procents sänkning av inkomstskatten? Tvingar man inte alkoholkonsumenterna, såsom det sagts i denna debatt, att ställa sig frågan: »Jaså, är det vi som skall betala skattesänkningen för nykteristerna?» Ty det är ju också ett tema i detta sammanhang, att alkoholkonsumenterna genom spritskattehöjningen betalar skatt för nykteristerna. Men jag skall inte fördjupa mig i den diskussionen, ehuru jag inte alls är rädd för att göra det; det skulle antagligen vara intressant att diskutera frågan inte minst med herr Huss vid något tillfälle, då vi får mera gott om tid.

Herr Einar Eriksson vägrar mig 24 miljoner kronor; jag vet inte om herr Eriksson kan beräkningarna bakom motionen, men jag kan dem, och jag vet hur det ligger till. Först och främst anses det att jag har räknat för optimistiskt, när jag utgått från en priselasticitet av 0,35; det skulle innebära att skatten ger 8 miljoner mindre än jag räknat med. Och sedan föreslår reservanterna 1 krona lägre skatt, vilket enligt deras egna beräkningar gör 16 miljoner. Detta blir 24 miljoner, antingen jag räknat fel eller ej, herr Eriksson. Nu har jag nog inte räknat fel! Kommittén hade som bekant två alternativ i fråga om priselasticiteten, 0,3 och 0,4. Det fanns skäl för bägge alternativen, och vi valde 0,35, vilket böra vara tämligen väl avvägt. Det är

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

24 miljoner herr Eriksson vägrar mig, och man talar om att detta ligger inom felmarginalen. Säg mig, herr Eriksson: Hur många av anslagen i riksstaten och av statens inkomstposter kommer väl inte då att ligga inom felmarginalen? Det blir en lustig dans med budgetpolitiken i denna riksdag, om man mera allmänt börjar resonera på det sättet, att en inkomst eller utgift på 25 miljoner ligger inom felmarginalen och inte är något att bry sig om! Det får nog bli nya toner i svensk finanspolitik, innan man kan tillämpa sådana principer. Jag tror att vi, som tillhör det gamla gardet, inte precis är intresserade av att gå över till en sådan lättfärdighet.

Eftersom det inte finns några starka skäl mot skattehöjningen och eftersom den erfordras för att vi skall kunna få en hyggligt balanserad budget, hemställer jag, herr talman, att denna kammare ville besluta i enlighet med utskottets förslag.

Herr HUSS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern framhöll att min uppgift, att 20 cigaretter per dag skulle vara ungefär en normal konsumtion, lätt kunde gedrivas av annan medicinsk expertis. Men, herr Sköld, detta är inte någon medicinsk fråga, utan en statistisk fråga. Den är i lika hög grad en statistisk fråga som om herr Sköld anser att genomsnittskonsumtionen av ägg per dag och individ i Sverige är 1 och jag uppskattar den till 0,75. Det är en fråga som endast kan utredas genom en gruppundersökning.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Jag var redan på förhand inställd på att bli åtskilligt illa åtgången av finansministern.

Jag har tidigare i mitt anförande sagt att reservationen uppenbarligen lider av den svagheten, att ett genomförande av dess förslag inte skulle tillföra statskassan de behövliga miljonerna. Jag vågar emellertid, herr finansminister, inte nu göra några påståenden — och har inte

heller gjort det tidigare — om att finansministern skulle ha räknat fel i sin proposition. Utan vi har tagit oss friheten att välja en utgångspunkt för framräkningen av en höjning av spritpriserna som vi ansett har kunnat motiveras och, herr statsråd, accepteras av dem, som skall betala priset. Jag har tidigare, herr talman, sagt att alkoholkonsumenterna alldeles säkert är villiga att acceptera en höjning av spritpriserna, motiverad på sakliga grunder. Men de får inte bibringas den uppfattningen, att det är nykteristerna, som skall bestämma priset, eller att det enbart är av fiskaliska skäl som höjningen genomföres.

Finansministern sade att spritköpen är frivilliga. En sänkning av förbrukningen skulle således för den enskilde betyda, att han kan bibehålla sin nuvarande beskattning. Den, som förbrukar tre liter i månaden, sänker sin förbrukning till två liter och får följaktligen behålla sin nuvarande beskattning. Men, herr finansminister, hur går det då att få in de erforderliga miljonerna? Ty detta skulle ju totalt sett innebära att man fick räkna med samma statsinkomst efter höjningen av spritpriserna som med den nuvarande beskattningen.

När vi har talat om att man diskontrollerade en viss stegring i levnadskostnaderna genom fastställandet av bl. a. spritpriserna 1950, kanske det är svagt, herr statsråd, att hänga upp vår motivering på vad dåvarande finansministern framhöll i proposition nr 255 vid 1950 års riksdag, i vilken uttalades, att man med hänsyn till den omedelbara prisstegringseffekten på vissa områden av de väntade lönehöjningarna finge räkna med en icke oväsentlig förskjutning uppåt av prisnivån under början på 1951. Den gången tycks man, enligt vår mening, ändock ha räknat med en viss diskontering vid framräkningen av de priser, som då fastställdes.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Herr Eriksson ställde till mig frågan, hur det skulle gå att få in de behövliga miljonerna, om alkoholkon-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och sumtionen skulle minska. På detta svårade jag i mitt anförande. Frågan gällde den situation som uppkommer, om det mot all förmodan skulle gå så lyckligt, att dessa skattehöjningar ledde till en konsumtionsminskning.

Jag ber i min tur att få ställa en fråga till herr Eriksson. Herr Eriksson har mer än en gång sagt, att den höjning av spritskatten, som herr Eriksson föreslår, »accepteras av alkoholkonsumenterna». Skulle inte herr Eriksson vilja visa mig den fullmakten! Hur vet herr Eriksson att de inte accepterar den höjning jag har föreslagit?

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag får från början erkänna att jag inte kommer att få kännning av den nya beskattning, som utskottet i dag föreslår, då jag varken begagnar sprit eller tobak. Jag har emellertid begärt ordet, då jag anser att det beskattningssystem, som sammanhänger med den föreslagna beskattningen, är orättfärdigt.

Den indirekta eller dolda skatten, som lägges direkt på konsumenten, drabbar främst de små inkomsttagarna med de stora familjerna. Den träffar den inkomstgrupp, som i stället behöver få sin skattebörda lättad. Såsom framgår av betänkandet är detta endast den första etappen till förslag om skärpt indirekt beskattning, som kommer att framläggas av 1952 års kommitté för indirekt beskattning. Att man inte längre kan gå den direkta beskattningens väg är sant, när det gäller de mindre inkomsttagarna. Arbetarna känner skattetrycket betydligt hårdare nu än förr. Den direkta skatten har nästan fördubblats, och därtill kommer att just denna grupp får bära den tyngsta bördan av den indirekta skatten.

När i dag debatten gäller att genom höjda skatter skaffa inkomster till staten är alla partirikningar utom kommunisterna ense om att genom den indirekta skatten skaffa fram dessa pengar. Även om några variationer på beloppen uppvisas, är alla eniga om principen, me-

dan kommunisterna yrkat avslag. I dag talas inte om nödvändigheten av skattesänkning från vare sig högern eller folkpartiet, men så drabbar ju icke heller den i dag föreslagna skattehöjningen de stora kapitalintressena utan den stora allmänheten som konsument. Även om det kan sägas, att den föreslagna skatten drabbar alla lika som konsumenter, så tages den likväl ut av det stora flertalet med de låga inkomsterna. Det blir de 65 procent av inkomsttagarna, vars årsinkomst understiger 8 000 kronor, som kommer att få bära den största bördan.

Den nya skatten kommer att betyda, att den som köper sin lagliga rätt av spritdrycker får en ytterligare skattebörda av omkring 175 kronor enbart för inköp av sprit. Röker han dessutom cigarrer ökas skattebelastningen med mellan 15 och 20 kronor. Tillsammans får således spritkonsumenten och cigarrrettrökaren en extra skattebörda av omkring 200 kronor per år, om riksdagen godkänner det framlagda förslaget till nya sprit- och tobaksskatter.

Den brist i statsbudgeten som finansministern skall täcka genom den föreslagna spritskatten beräknas inbringa omkring 96 miljoner kronor. För vår del anser vi, att dessa pengar kunnat anskafras på annat sätt. Vi har i motioner till riksdagen framlagt två alternativ, dels en ökad bolagsbeskattning från 40 till 50 procent, som skulle inbringa dubbelt det belopp som den nya spritskatten kommer att ge, och dels en nedskärning av de höga militära anslagen.

Det kan i detta sammanhang framhållas, att det svenska folket enligt den statliga inkomstberäkningen för budgetåret 1954/55 i indirekt skatt får betala 3 000 miljoner kronor, vilket är 40 procent av budgeten. Av denna indirekta beskattning svarar sprit- och tobaksskatten för halva beloppet eller 1 500 miljoner. Som jämförelse kan nämnas, att under år 1952 hela bolagsskatten inte uppgick till mer än 981 miljoner kronor, trots de stora vinster som bolagen tillgodogjort sig under denna tid.

Beträffande motiveringen till att de

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningsskatt å rusdrycker m. m.

höga spritpriserna skulle verka nykterhetsfrämjande måste jag säga, att jag inte kan dela en sådan uppfattning. Erfarenheten visar, att restriktioner och höjda spritpriser inte medför ökad nykterhet utan i stället leder till svåra sociala skadeverkningar. Höga spritkostnader leder till ökad nöd och ökat lidande för familjer och anhöriga.

En hel del folk uppfattar också den stora höjning som inträtt på de mera folkliga sprit- och tobakssorterna som ren klasspolitik, då finare viner och cigarrer i allmänhet inte skattebeläggs så hårt och i vissa fall erhåller skattelättnader. Skulle de höga priserna vara nykterhetsfrämjande skulle utan tvivel det svenska folket i dag vara helnyktert, men då så inte är fallet, måste man utgå ifrån att receptet om höga spritpriser inte gör den verkan man tänkt sig.

Beträffande den motivering, som framlagts om att spritpriserna inte skulle ha höjts i samma takt som övriga priser och att dess andel av samtliga statliga inkomster minskat under senare år, får jag säga, att det är ett cyniskt resonemang. Redan nu utgör den statliga inkomsten på sprit och tobak nära en tredjedel av inkomst- och förmögenhetsskatten. Borde man inte nu i stället för att ånyo höja denna skatt införa ett sådant taxeringssystem, att de miljarder som nu årligen undandragas beskattning genom olika transaktioner från bolag och de stora inkomsttagarna i stället komme att beskattas. Då skulle troligen ett mångdubbelt skattebelopp komma staten till godo.

För övrigt är resonemanget om att spritpriserna inte stigit i takt med övriga priser felaktigt. Om man tar år 1939 som utgångspunkt för en jämförelse och använder socialstyrelsens levnadskostnadsindex vid beräkningen, så uppgick detta index för spritdrycker år 1939 till 112, och det hade stigit med 12 procent från 1935, som då var basår. Men i september 1953 stod index i 337 enheter enligt samma beräkningsgrunder. Stegringen sedan 1939 hade alltså varit 200 procent. Tobakspriset hade under samma tid stigit med 153 procent. Ytterst få va-

ror har stigit i samma takt som sprit och tobak. Vart skulle det bära hän, om så snart en vara stiger i pris alla andra varor omedelbart skulle höjas i samma takt. Följden bleve en prisskruv, som aldrig upphörde att verka.

När löneavtalet slöts i höstas och nu i vår utlovades en stabilisering av priserna samt prissänkningar. Sedan nu de stora löneavtalen slutits och godkänts med förlitande på detta löfte, föreslår regeringen dessa höjda priser på spriten, vilka kommer att medföra de stora ökade konsumtionsutgifter som jag redan nämnt.

Erfarenheterna visar också att höga spritpriser medför en växande illegal trafik av smuggelsprit och hembränning med alla dess följder. Jag har svårt att tro, att de nu föreslagna skattehöjningarna skulle ge något annat resultat än ett ökat antal lagbrott i form av smuggling och hembränning.

De föreslagna skattehöjningarna har också framkallat protester av en lång rad både fackliga och politiska organisationer, däribland även socialdemokratiska partiorganisationer. Man kräver att i stället för skattehöjning staten minskar de enorma försvarsutgifterna och ökar skatten för företagen och de stora inkomsttagarna.

Även om man nu frångått den första motiveringen för den höjda sprit- och tobaksskatten med att den tillkom för att finansiera sjukförsäkringsreformen och i stället nu förklarar, att den helt budgetmässigt tillkommit för att täcka budgetbristen, blir skattehöjningen inte mera acceptabel, då den kommer att få bäras av den minst bärkraftiga delen av svenska folket.

Med vad jag således framhållit vill jag, herr talman, yrka bifall till motionen nr 25 i andra kammaren om avslag på Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 28.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! För att ingen skall tro att kommunisterna har en principiellt avvisande hållning till indirekta skatter,

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

även om herr Norling gör sken av det här, vill jag erinra om att i hans mönsterland Sovjet gick enligt officiella rapporter av statsinkomster på 458 miljarder rubel inte mindre än 300 miljarder på indirekta skatter, d. v. s. två tredjedelar. Jag vill också erinra om att på detaljhandelspriset på bomullsvaror uttogs 77 procent i omsättningsskatt, på yllevaror 66 procent och på trikåvaror 59 procent etc.

Herr Norling säger, att vi i stället bör ta ut högre skatter på bolagen. Vet herr Norling, att om ett bolag har en vinst på 1 miljon kronor, så går 500 000 kronor till skatt och 500 000 kronor till aktieägarna. Hos aktieägarna beskattas denna summa återigen. Det sannolika är, att av miljonen går 750 000 kronor till skatter, medan 250 000 stannar kvar hos de enskilda.

Herr Norling framhöll vidare, att man borde minska på försvarsutgifterna. Ja, gärna det! Men försök få storebror i öster att göra början. Han använder 15 procent av nationalinkomsten för försvaret, medan vi nöjer oss med tredjedelen av denna procentsats.

Herr NORLING (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjö Dahl försökte komma ifrån frågan genom att hänvisa till vad Sovjetunionen tar in i indirekt beskattning. Nu känner jag inte till varifrån herr Sjö Dahl har fått dessa uppgifter — jag för min del känner inte till dem.

Jag vill emellertid säga några ord i anledning av herr Sjö Dahls yttrande angående den indirekta beskattningen i Sovjetunionen. Här i Sverige tar de som äger produktionsmedlen ut ett merpris på alla varor som tillverkas och dessa merpriser utgår i stora vinster och profiter till dem som äger produktionsmedlen. I Sovjetunionen äger staten produktionsmedlen, och just de vinster, som här går till privatkapitalismen, motsvaras i Sovjet av den indirekta beskattningen, som herr Sjö Dahl påvisade att man där tar ut. Dessutom tillkommer, att vi här i Sverige har ganska höga direkta skatter,

vartill kommer de indirekta skatter, som staten tar ut av skattebetalarna. Vidare har vi alltsedan kriget haft stigande priser. I Sovjetunionen är det mycket låga skatter, och dessutom har man där företagit mycket kraftiga prissänkningar på nästan samtliga konsumvaror, vilket visar att förhållandena i socialismens land är de rakt motsatta mot förhållandena i ett kapitalistiskt land.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar det som herr Norling sade i slutet av sitt anförande vill jag nämna, att en liter vodka 1951 kostade 52 rubel, medan priset på motsvarande vara här kommer att bli cirka 20 kronor per liter. Är det detta herr Norling menar när han talar om »raka motsatsen»?

Herr Norling frågade, varifrån jag hämtat mina uppgifter. Jo, det är officiella ryska uppgifter, som lämnats till ECE, Ekonomiska kommissionen för Europa, av vilken Sovjetunionen är medlem.

Herr ENGLUND: (fp):

Herr talman! När man lyssnat till denna debatt är det inte utan att man blir pessimistisk beträffande genomslagskraften hos offentliga utredningar. Frågan om spritskattens verkningar har varit föremål för ingående utredningar av två nykterhetskommittéer, en som arbetade 1928—1934 och som gjorde ingående studier vid resor till Danmark, och vidare den senaste nykterhetskommittén, som ägnat inte mindre än ett femtiotal sidor åt att närmare fixera dessa verkningar. Det har skett med de förnämliga matematiska hjälpmedel, som numera finns tillgängliga på detta område, och man har kommit till det resultatet, när man spaltat bort inflytandet från andra faktorer, att spritskatten i alla sammanhang och i alla de stater, som studerats, varit ett verksamt medel att pressa ned spritkonsumtionen.

Det anmärkningsvärda är, att denna nedpressning av konsumtionen icke,

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänningsskatt å rusdrycker m. m.

som man här i Sverige allmänt tror, är begränsad till de skötsammaste folkelementen. Om dessa därför, för att tala med propositionens språk, har elasticiteten 1, d. v. s. inte ökar sina utgifter för sprit därför att priset stiger, så gäller detta också elementen på den motsatta kanten av helt andra skäl, nämligen därför att man där på sprit offerar allt som blir över när de elementära livsbehoven tillfredsställts och detta oavsett om spriten är dyr eller billig. Det är detta som ger en förklaring till den nedgång i missbruket i samband med spritskattehöjningarna, som har iakttagits i Danmark såsom det mest typiska exemplet. Danmark har, det är en intressant tillfällighet, haft statistik på den grövsta av alla alkoholskador som samhället kan registrera, nämligen delirium tremens, från 1870 och fram till närvarande tid. Från 1870 till 1910 sjönk genomsnittskonsumtionen i Danmark från 20 till 10 liter per invånare. Deliriumfrekvensen höll sig emellertid under denna tid, som hade ett utomordentligt lågt brännvinspris, konstant. I denna sänkning av genomsnittskonsumtionen hade således missbrukarna under denna period ingen andel.

Men redan när den första prishöjningen genomfördes i Danmark 1912, vilken ökade priset på en flaska brännvin från 55 öre till 72 öre, sjönk deliriumfrekvensen till hälften. När den stora spritskattehöjningen kom 1917 och 1918 och höjde priset från 1 krona litern till 12:50, så reducerades deliriumfrekvensen praktiskt taget till obefintlighet. Den professor i psykiatri, som hade att behandla dessa fall på Köpenhamns hospital, talade vid tiden före prishöjningen om att man vadade i delirium tremens. När den förra svenska nykterhetskommittén efter prishöjningen intervjuade honom om förhållandena då, sade han: »Mina herrar, jag kan inte längre undervisa om delirium tremens därför att jag inte längre har något åskådningsmaterial!» Från 500 deliriumfall år 1916, året före skattehöjningen, minskade deliriumfrekvensen under 1920-talet till 20 fall, d. v. s. av 100 deliranter försvann de 96. Den föreställningen, att en spritskattehöjning

skulle lämna missbruket oberört, är sålunda felaktig. Apropå vårt »ordspråk» att »brännvinet aldrig kan bli för dyrt» sade danskarna vid det tillfället och smilade med sina underfundiga leenden, att även de hade haft ett sådant ordspråk före skattehöjningen, men att de inte längre hade det.

Dessa verkningar kan följas i England, Holland, Schweiz och Tyskland. Det förvånar mig att doktor Huss har så bristfälligt sinne för de möjligheter, som matematiska relationer bjuder, att han tror att det är en logisk motsättning att få både en sänkt spritkonsumtion och en höjd skatteintäkt. Att elasticiteten ligger någonstans emellan 0 och 1 och inte vid 1 eller därutöver innebär, att man i detta fall har ett sällsynt exempel på kombination av gynnsamma egenskaper, nämligen den egenskapen hos spritskatten, att sänkt spritkonsumtion ständigt går i par med ökad skatteintäkt för finansministern. Alla finansministrar har inte varit på det klara med detta. En holländsk finansminister gjorde en gång en felspekulation. Men de engelska, som har varit mera tränade, har aldrig gjort detta misstag.

Doktor Huss' anförande var även ur andra synpunkter anmärkningsvärt. Att en läkare kan säga, att 36 liter om året är en rimlig konsumtion hos skötsamma befolkningselement, måste jag sålunda betrakta som anmärkningsvärt. Från selskiftet finns en norsk undersökning som genom stickprov i Oslo lyckades registrera normmännens alkoholvanor. Denna visade att de skötsamma brukarna genomsnittligt drack 12 liter om året. De lindriga missbrukarna drack 30 och alkoholisterna 57 liter. Herr Huss' definition på ett måttligt bruk befinner sig således någonstans i gränsområdet mellan lindrigt missbruk och alkoholism.

Så väsentlig har förbättringen varit i Danmark, att en parlamentarisk representant för den danska nykterhetsrörelsen helt nyligen i en internodisk debatt — det är ju nykteristerna i ett land som i allmänhet är missnöjda med förhållandena — gav den förklaringen, att efter den danska spritskattehöjningen, som

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusedrycker m. m.
sänkte konsumtionen till något under 1 liter, är spriten icke längre något problem i Danmark. De svårigheter som finnes kvar är knutna till ölet. Uttalanden av likartad innebörd har givits från England.

En detalj i debatten här i dag har gällt spritskatten och den olaga handeln. Vi har i detta land haft rika erfarenheter av olaga handel. År 1920 hade vi ett lågt brännvinspris. Då var det 2 146 förselser mot brännvinstillverkningsförordningen. År 1950 — det sista år för vilket uppgift föreligger — var siffran 257. Antalet spritbeslag är ungefär detsamma nu som i början av 20-talet, men hela spritsmugglingen har ändrat karaktär. Från att ha varit en kommersiell spritsmuggling med särskilda spritskonare avser spritsmugglingen nu små kvantiteter insmugglade från vanliga fartyg. Den genomsnittliga beslagsmängden var under första hälften av 1920-talet 55 liter, och år 1951 var den 2 liter.

Med andra ord, karaktären av denna olaga hantering har undergått en mycket gynnsam utveckling. Det kan sättas i direkt sammanhang med förändringen i spritpriset. Hela 1920-talet kämpades här i landet mot spritsmugglingen. Den ansågs då så allvarlig, att en sådan kapacitet som herr Bergvall — som skall tala efter mig här — måste avkopplas från sitt normala arbete för att bli chef för en särskilt organisation för att bekämpa spritsmugglingen. Men det behövdes inte mera, mina damer och herrar, än att man åren 1932—1933 höjde skatten så att spritpriset åkte upp från 2 kronor 65 öre till 4 kronor 35 öre för att den olaga hanteringen skulle helt och hållet ändra karaktär. Från att tidigare ha varit en hantering, som byggde på smuggling, blev det nu en handel med överlåtelse.

Ett grundelement beträffande denna olaga hantering är ju att den sker i en marknad, som har ett väsentligt högre pris än den laga handeln. Det har redan herr Sjödahl påmint om. Priset har varit flera gånger den laga varans pris. När brännvinet kostade ungefär 3 kro-

nor, kostade smuggelvaran 15 kronor. I dag kostar den olaga varan fortfarande ungefär två å tre gånger så mycket som den laga varan.

Att en så obetydlig prishöjning som 2 kronor 45 öre på renat brännvin skulle omvandla hela strukturen av den olaga hanteringen är så osannolikt att man icke har anledning att räkna med det. Jag medger visserligen, herr talman, att det är svårt att följa kontrollstyrelsen i dess nykterhetspolitiska modeväxlingar. Men dagens kontrollstyrelse, som har yttrat sig över herr Henrikssons förslag och nykterhetskommitténs betänkande, har beträffande herr Henrikssons förslag sagt ifrån att den inte tvekar inför en prishöjning med 33 procent. Beträffande nykterhetskommitténs förslag har kontrollstyrelsen till och med varit en så utpräglad anhängare av spritbeskattningens höjning, att styrelsen, även om motboken skall bibehållas, vill ha en sådan skattehöjning, att realpriset minst kommer upp till den högsta efterkrigsnivån och därefter bibehålles vid denna nivå. I motsats till reservanterna siktar kontrollstyrelsen således på den högsta prisenivån och vill ha ändringar i förhållande till den.

Dessutom har denna instans, som har den bästa kännedomen om den olaga hanteringen, numera kommit till den ståndpunkten att om man skall avskaffa motboken, skall man göra en ytterligare prishöjning av det danska formatet. I det sammanhanget diskuterar styrelsen effekten av en sådan prishöjning, som ju är av en helt annan storleksordning än den som det här är fråga om, och säger: »För Sveriges del vill det dock synas, som om utrymme för närvarande skulle finnas för en stark höjning av spritpriserna, utan att någon nämnvärd ökning på den illegala hanteringen behöver befaras. För de missbrukare, som redan nu betala 30—40 kronor eller mera för en liter brännvin, torde även en mycket stark prishöjning icke verka avskräckande, och dess direkta effekt på det grova missbruket synes därför vara tvivelaktig.»

Med dessa korta kommentarer har jag

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

berört grundelementen, ABC i fråga om beskattningens verkan på konsumtion, missbruk och olaga handel. Det norska exempel, som herr Huss var inne på, skall jag inte trötta kammaren med att ta upp, inte därför att det inte kan diskuteras mycket ingående, utan därför att det betänkande som avgivits av det norska spritmonopolet fyller så små anspråk i fråga om utredning. Det är vaga uttalanden av några poliskommissarier. En sådan utredning skulle i svensk förvaltning aldrig ha lagts till grund för ett bedömande av dessa spörsmål. Det finns därför ingen anledning att ta upp det norska betänkandet till mera ingående övervägande.

Det återstår, herr talman, bara ett enda spörsmål, och det är det som har varit poängen i den offentliga debatten. Herr Eriksson gjorde i sitt första anförande mycket av just den punkten. Jag är överraskad över att man när det talas om en försäkring — vi talar ju om en sjukförsäkring — kan finna en tankegång om den ökade risken och en höjd avgift med hänsyn till denna ökade risk så onaturlig. Här finns, herr Eriksson, en rad försäkringsbolag som har en premiedifferentiering från denna synpunkt. I detta fall användes alkoholvanans olikhet som ett indicium på olika risker. Kunde man skilja riskerna genom fingerprovet eller på vilket annat sätt som helst, skulle man lika väl kunna använda det. Man behöver inte gå och fråga efter orsakssammanhangen bakom denna differens i fråga om risken. Man tar helt enkelt denna differens till utgångspunkt för olika premiesättningar. Det finns åtminstone fyra livförsäkringsbolag, som har skapat speciella grupper med förmåner vid betalning av premier till livförsäkring. Det finns ett bilförsäkringsbolag, numera ett av de allra största i landet, som kan bjuda sina nyktra försäkringstagare väsentligt bättre förmåner därför att de har en skadefrekvens, som med 35—40 procent understiger den genomsnittliga.

En tanke, befryndad med herr Erikssons, var verkligen uppe i försäkringsutredningen när den skulle behandla des-

sa frågor. Herr Åman var ordförande i den. Det gjordes några antydningar där om att det här egentligen var en otillbörlig förmån; de nyktra bilförarna skulle egentligen pressas in i den allmänna bilförsäkringen och bära sin del av de större skador, som de övriga åstadkom. Den synpunkten vann emellertid inte gehör inom utredningen, och den har icke hindrat Kungl. Maj:t att ge det företag som har dessa lägre premier ny koncession.

Jag skulle tro att vi på denna punkt kommer in på en frågeställning som det är mycket angeläget att riksdagen någon gång tar upp till omprövning. Vi har fått en väldig stegring av alkoholskadorna i samhället och en stegring av de sociala förmånerna, som gör att samhället i vidgad omfattning får, över olika former av sådana förmåner, betala dessa skador. Vi har alla varit med om dessa nya socialförsäkringar, men det är självklart att vår syn på dem något beror på om man — med en terminologi som en determinist kan göra erinringar emot och som jag, eftersom jag inte här håller en filosofisk föreläsning, inte skall gå in på att försöka analysera — bedömer socialvårdsbehovet som oförvållat eller självförvållat. Jag upprepar ännu en gång att jag bara använder dessa termer utan att för min del ge en definition av dem.

Om det nu är så att en mycket stor andel av dessa skador — och det har nykterhetskommittén visat — i någon rimlig mening är självförvållade och står i direkt relation till omfattningen av alkoholbruket hos de drabbade — är det då i strid med rättsmedvetandet att koppla in en försäkringsavgift, eller vad man nu vill kalla det, som gör att de i någon mån får bestrida kostnaderna för dessa skador och att inte ta ut det hela över den direkta skatten?

Jag är mycket förbluffad över högerens ståndpunkt i detta fall. Här har högeren under många år talat, skrivit och arbetat för att de svenska spararna inte skall plundras ut utan favoriseras av staten. Här har vi en faktor, spritbrukets omfattning, som har en mycket intim korrelation till frånvaron av sparsam-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

het. Är det inte rimligt att ni som tillhör högern för en gång skull i praktisk politik satsar på sparsamheten? Vill ni inte ge de män, som är sparsamma, några favörer i detta sammanhang? Nykterhetskommitténs undersökning, som har fått mycken reklam men som tydligen inte har lästs av debattörerna här, visar — och det är ju inte någon absolutistisk majoritet som står bakom detta, utan i denna kommitté har absolutisterna varit i minoritet — att på de studerade alkoholskadorna går gränsen för den sociala belastningen icke mellan s. k. måttliga brukare och missbrukare, utan den går mellan absolutister och nästan absolutister. Och för straffregisterkriminaliteten exempelvis finner man, om man utnyttjar kommitténs material, att den till 80 procent är beroende på överrisken hos alkoholbrukarna, och av dessa 80 procent ligger 30 på de måttliga.

Jag tror således, att denna opposition inte är särdeles välgrundad, och jag tror också, att när den så starkt inriktar sig mot denna skattehöjning detta delvis beror på att den icke känner det nu nämnda sammanhanget.

Man behöver inte på beskattningens område studera mycket historia för att finna, att de doktriner i fråga om beskattningen som nu är för oss självklara, i sitt initiala skede bedömts som mycket förkastliga. Den store demokratiska lärofadern John Stuart Mill t. ex. sade om inkomstskatten, att den är en mild form av rofferi från samhällets medlemmar. Det var positionen då. Jag tror, herr talman, att en fortsatt analys av orsakssammanhanget på dessa områden och en prövning av rättsmedvetandets reaktion mot bakgrunden av det faktiska materialet skall — jag vill inte vara så optimistisk att jag säger ge mig rätt — men ändå medföra, att herr Erikssons och andras påståenden om orättfärdigheten i denna anordning inte kommer att te sig så självklara, som de tett sig för många här i dag och som de tett sig för många som har protesterat emot finansministerns och utskottets förslag.

Herr HUSS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Englund bestrider att det föreligger någon logisk motsättning mellan det budgetära syftet och det nykterhetspolitiska syftet i denna proposition. Jag vill då fästa herr Englunds uppmärksamhet på att denna motsättning erkännes även av finansministern. Han sade, att han inte trodde att hans spekulationer om ökade statsinkomster skulle slå fel men att han i sådant fall skulle finna en tröst i det förhållandet, att man i stället vunne en ökad nationalinkomst genom den minskade spritförbrukningen.

Sedan anmärkte herr Englund på att jag såsom läkare betecknade 36 liter som en rimlig konsumtion. Jag använde inte uttrycket rimlig, jag använde uttrycket ordinär och utgick då helt naturligt ifrån den ranson som för närvarande utgör den normala ransonen för en man över 30 år. Jag vet inte i vilken omfattning den tas ut, men i mycket stor utsträckning tar väl män över 30 år ut sina tre liter i månaden.

Till slut vill jag framhålla, att när herr Englund säger att vi inte erkänner ett orsakssammanhang mellan propositionen och de åsyftade nykterhetspolitiska verkningarna, måste man komma ihåg att den nykterhetshistoria som herr Englund skisserar har utvecklats sig på betydligt olika sätt i Sverige och Danmark. I Danmark slog man till med en mycket stor ökning av skatten på en gång, och den chockverkan man på det sättet fick har haft en helt annan effekt än den ökning med ett par kronor åt gången som har karakteriserat vår svenska nykterhetspolitik.

Herr ERIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Englund besitter en utomordentligt stor sakkunskap på det nykterhetspolitiska området. Den är imponerande, men den är samtidigt rätt avskräckande, därför att om man, som nu herr Englund gjorde, lägger sitt för svar på den sats han själv präglade, att det vore ur rättvisesynpunkt riktigt att

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
alkoholkonsumenterna betalade kostnaderna för sjukförsäkringen, skulle det leda till verkligt orimliga konsekvenser. Herr Englund kan ju med precis samma skäl säga, att vi bör höja tobaksskatten därför att det är cigarettrökarna som förorsakar de flesta eldsvådorna här i landet och att de då bör betala kostnaderna för det svenska brandväsendet. Dit leder ju ett resonemang av denna art.

Men det är intressant att lyssna, och jag tror att om herr Englund tillhörde den krets av människor som någon gång tar en snaps, skulle hans statistik och vetande bli både fylligare och mänskligare.

Herr ENGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det är någon som sagt att cigarettrökningen skulle betala brandskadorna. Jag råkade i radiodebatten citera några finansteoretiker, vilka som enda försvar för den indirekta beskattningen anförde sådana exempel för att visa att en indirekt skatt kunde vara ett lämpligt bidrag till täckande av vissa kostnader. Dessa män, som på alla andra punkter underkände argumenteringen för en indirekt skatt, fann således de synpunkter rimliga som har betingat min ståndpunkt här i dag. Det betyder naturligtvis inte vare sig för dessa teoretiker eller för mig att sådana kategorier som de nämnda skall betala hela kostnaden.

Beträffande herr Huss är det ju uppenbart, att han använde det trick som förordas av Schopenhauer: att använda orden i två betydelser. Herr Huss talade om en ordinär konsumtion, och när en läkare talar om en ordinär konsumtion, är det ju rimligt att man misstänker, att han menar en konsumtion som håller stånd för en läkares prövning och inte en konsumtion som rent faktiskt är ordinär, även om den sedan är ett mycket avancerat missbruk.

Herr BERGVALL (fp):

Herr talman! Jag har haft anledning att flera gånger förut tala här i riksdagen

i spritfrågor, och jag skall göra det även denna gång när det gäller förslaget om den höjda spritbeskattningen. Jag gör det därför att jag tycker att det är ett genomgående drag i svensk diskussion på detta område, att man utomordentligt lättsinnigt bagatelliserat frågan om en höjd spritbeskattning genom att man rör sig med tesen att på umbärliga varor kan läggas hur höga skatter som helst. Finansministern kom åter till detta resonemang gång på gång.

Ja, mina damer och herrar, vad menas med umbärliga varor? Det är väl alldeles självfallet, att i den meningen är spriten en fullständigt umbärlig vara att vi inte behöver använda sprit för att tillgodose något oundgängligt behov för att leva och existera. Det är alldeles självklart. Men låt mig ge mig ut på en vandring från morgonen till kvällen med damer och herrar ledamöter av första kammaren. Även med dem som inte är några specifika sprätthökar och lättsinniga i fråga om kläder, mat och andra saker utan mycket spartanska, skall jag från morgonen och till kvällen konstatera, att ni förbrukar massor av varor som är umbärliga i den stränga meningen att de icke är nödvändiga för människans uppehälle och livets fortbestånd. Hela begreppet umbärliga varor är enligt min mening vida överansträngt i debatten. Skall man resonera om skatteproblemen här, tror jag att man bör ge sig in på det vida mer realistiska resonemang som företrädaren till den nuvarande finansministern, hans partivän herr Wigforss, använde en gång i en debatt i andra kammaren — jag har inte kontrollerat hans ord utan tar dem ur minnet efter många år — då han utan vidare konstaterade, att det inte tjänar mycket till att här stiga upp och tala om att sprit är en i högsta grad umbärlig vara. När man skall konstatera vad som är umbärligt eller oumbärligt, då frågar man inte efter vad man själv anser vara umbärligt, utan man går ut och tittar på de breda samhällslagren i vårt land och ser efter vad de är villiga att avstå ifrån. Ty det är det som bör vara vägledande, då man skall bedöma effekten och verkningarna

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

av en skatt, när man ser den ur denna speciella synvinkel. Och ur den synpunkten, sade han, finner jag det rimligt och naturligt att man inte heller motiverar hur höga spritskatter som helst utifrån det resonemanget, att det är frågan om umbärliga varor.

Det lär nog vara rimligt och riktigt att även på detta område göra en avvägning. Man lär väl få konstatera, att stora grupper av medborgare i vårt land, som inte har alltför mycket av detta livets goda men som är skötsamma, präktiga och hyggliga människor, kommer att fortsätta — och detta är ju ytterst alla de fiskaliska intressenas stora förhoppning — sin spritkonsumtion i inte alltför förminskad form utan i tämligen oförändrad omfattning, och det betyder med andra ord, att de tar de pengar, som de använder till sprit, från andra, understundom nödvändigare behov.

Den synpunkten tycker jag man bör hålla i minnet i detta sammanhang. Och när finansministern säger att en skatt å en umbärlig vara ju alltid har ett drag av frivillighet över sig, så är det alldeles riktigt. Det är bara det felet med det resonemanget att vi i så fall har förfärligt många frivilliga skatter här i landet och att, om medborgarna kände frivilligheten tillräckligt starkt, man uppenbarligen måste koppla in ett särskilt konsumtionstvång, om det inte skulle gå ekonomiskt alldeles på tok. Det är i icke ringa utsträckning en lek med ord detta, mina damer och herrar, att tala om skatt på umbärliga varor. Därmed har jag inte reagerat mot att man beskattar spriten, ty jag tror att man bland många utvägar måste välja även den att lägga en skatt på en vara av den typen.

När vi nu diskuterat spritskatterna här, har en grupp talare bemödat sig mycket noga att framhålla att vi absolut inte bör blanda in de nykterhetspolitiska motiven, ty dem skall vi diskutera nästa vecka, nästa månad eller om två månader. Vi bör hålla oss utomordentligt strängt till de statsfinansiella. Men knappast någon av dessa talare — jag har inte hört dem alla — som så mönstergillt velat dela upp debatten i en nyk-

terhetspolitisk och en statsfinansiell debatt, har hunnit över hälften av sitt anförande, förrän han snubblat och börjat röra ihop de nykterhetspolitiska och de statsfinansiella problemen. Inte heller den respekterade finansministern undgick denna sammanblandning — vi skall inte tala om min vän här bakom mig, herr Englund. Han talade uteslutande om nykterhetspolitik, och på sätt och vis är detta utomordentligt resonligt från hans utgångspunkter. Låt oss bara inte påstå att vi renodlar denna debatt från det nykterhetspolitiska motivet, ehuru det är opportunt från vissa utgångspunkter att göra gällande något sådant, eftersom man i det förslag som nykterhetskommittén har avlevererat gjort ett rätt stort nummer av att man skulle genomföra den stora reformeringen av svensk nykterhetslagstiftning utan några höjda spritskatter. Om jag får vara ytterligt vanvördig, herr talman i första kammaren, kan jag nämna att jag därvidlag tillåtit mig använda de gamla kända orden: Fan tro't, sa Relling. Och jag börjar bli bönhörd mycket tidigare än jag beräknade att bli, ty nu är de nykterhetspolitiska motiven redan inkopplade i skattesammanhanget, och massor av dem som i kommunala församlingar och på andra håll varit entusiastiska för reformen, därför att de trott att ingen höjning av spritskatten skulle komma att vidlåda den, befinner sig nu i en obehaglig situation.

Sedan vill jag ge herr Sjödahl en elege — vilket jag inte kan ge herr Englund, som företräder en helt annan uppfattning i detta avseende — när herr Sjödahl talar om denna ytterst billiga sammankoppling av sjukförsäkringen och spritskatten, som han fann orimlig och oriktig. Herr Englund fann den helt logisk och riktig. Men, herr Sjödahl, handen på hjärtat, låt oss lyssna på den offentliga debatten, sedan förslaget om höjda spritskatter kom fram: Särskilt från socialdemokratiskt håll har man, det kan inte förnekas, herr Sjödahl, i viss mån sökt minska impopulariteten hos den höjda spritskatten genom att knyta samman den med sjukförsäkring-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

en. Tiden är långt framskriden, och jag skall inte uppta kammarens tid med att anföra belägg härför, men om herr Sjö-dahl så önskar, står jag gärna till tjänst, ty jag har papperen här framför mig. Men det är bara bra, om vi kan göra slut på denna sammankoppling, ty jag delar herr Sjödahls uppfattning, att den är ytterst billig.

I fråga om det resonemang som herr Englund förde vill jag rekommendera till kammarens begrundan, vart det skulle leda om herr Englunds principer vann tillämpning i andra skattesammanhang än i fråga om spritskattesystemets utformning. Vi kan föreställa oss hur det svenska skattesystemet komme att se ut, därest herr Englund fick utföra sina resonemang över hela fältet. Han har dragit dessa kausalitetslinjer delvis litet godtyckligt, delvis kanske motiverat. Tänk er hur det svenska skattesystemet skulle komma att se ut, om det formades efter herr Englunds linjer! Min tanke svindlar faktiskt inför den föreställningen. Jag vill inte neka till att den känsla som jag närmast känner är en skräckblandad ångest för att se herr Englund som målsman för svensk skattepolitik. Det skulle nog föra ganska långt, om vi skulle gå hans väg över huvud taget.

Tillåt mig sedan, herr talman, att ett ögonblick snudda vid den nykterhetspolitiska synpunkten — jag får väl som många andra ledamöter här snubbla något. Där har vi alla de värdefulla statistiska undersökningar, som herr Englund varit med om. Det är ett intelligent genomarbetat material, som en gång i världen gjorde honom till en trogen anhängare av förbudet och som under en tidigare period av hans liv, då Ivan Bratt framträdde, kom honom att ta livligt intryck av Ivan Bratts läror. Sedan har herr Englund kanske i vissa fall blivit litet mera skeptisk. I fråga om dessa utredningar om de höjda spritskatterna och deras nykterhetsfrämjande effekt är det bara en sak, som för mig framstår såsom självklar, om över huvud taget något orsakssammanhang skall gälla,

nämligen att en höjning av priserna måste under i övrigt lika förhållanden verka svagast på den, som har det största begäret till spriten, om jag får använda det uttrycket, och starkast på den, för vilken spriten är en umbärlig vara. Det måste ligga i sakens natur, att under i övrigt lika förhållanden måste effekten bli starkare där motståndet är mindre och svagare där motståndet är större.

Jag skall, herr talman, inte förlänga debatten. Jag tror att vi får tillfälle att diskutera denna fråga ytterligare om en eller annan månad. Jag vill bara konstatera, att jag inte är samma övertygade anhängare som herr Englund till de höjda spritskatternas system.

Vad de olika förslagen här beträffar kan jag utan vidare konstatera, att det är klart att man kan säga, att en penningvärdeförsämring i och för sig kan motivera, att man ser över olika skatter, i detta fall spritskatterna, ty faktum är ju att den gamla skatteskalen får en mindre effekt per volymenhet om penningvärdet sjunker. Jag tycker dock icke att detta är ett fullgott skäl för att höja skatterna, ty jag tycker att man understundom skulle kunna bära med jämmod, om några skatter blev lägre tack vare penningvärdets försämring. Vanligen medför ju en dylik förändring av penningvärdet en högre skatt. Jag erkänner emellertid att den kan vara motiv för en översyn. Men när man har en så kraftig beskattning som den svenska spritskatten utgör, anser jag det absolut inte rimligt att man höjer den med mera än som motsvarar penningvärdeförsämringen. Detta har lett mig fram till den reservation, som är avgiven av herrar Einar Eriksson, Brandt och Kollberg.

Det är självklart att man på denna punkt kan föra det resonemang, som herr Sköld gjorde, nämligen att man icke kan leda i bevis, att när man beslöt sig för den nuvarande spritskatten hösten 1950, man diskonterade den pristegring, som kom första kvartalet 1951. Man kan naturligtvis inte leverera avgörande bevis för en sådan diskontering, men så stark var väl ändå då föreställ-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
ningen om att en viss prisstegring skulle komma till stånd, att man över lag räknade med den, vilket också antytts i den av herr Einar Eriksson m. fl. avgivna reservationen.

Jag vill tillägga att till dags dato tillhör jag de oförbätterliga optimister, som inte definitivt har gett upp hoppet om att vi skall kunna få i någon mån sänkta priser, d. v. s. ett stegrat penningvärde, vilket ju propagerats för från många håll. Jag vill inte ge upp det hoppet. Likaväl som man förra gången diskonterade en kommande prisstegring — vilket jag tror att man gjorde — tycker jag att den omständigheten, att man måhända kan räkna med sjunkande priser i dag, skulle mana till *någon* försiktighet med prishöjningar. Från den utgångspunkten kom jag fram till att det maximum, som jag kan sträcka mig till, är den skattehöjning, som föreslås i den av mig åsyftade reservationen.

Herr Sköld talade mycket emfatiskt om att det är nödvändigt att höja sprit-skatten för att fylla ett hål i budgeten. Finansministern polemiserade också kraftigt mot ett uttryck i reservationen, nämligen att det låg »inom felmarginalen». Vi får väl fler budgetdebatter längre fram under denna riksdag och kan då utförligare diskutera om budgeten är balanserad eller inte. Tills vidare inskränker jag mig till att ställa den retoriska frågan: Tror kammarens ledamöter att herr Sköld skulle vara urständsat att hålla ett mycket förträffligt anförande för att motivera att det ur budgettekniska synpunkter vore fullt försvarligt att stanna vid reservationens förslag, om han, när han framlade sin proposition, hade beslutat sig för att stanna vid den skattehöjning som föreslås i den reservation som jag för min del här förordar? Jag tror herr Sköld om att ha den kapacitet som behövs för att visa, att det förslaget fyller de statsfinansiella anspråken.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herrar Einar Eriksson, Brandt och Kollberg.

Herr ENGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är angeläget för mig att framhålla, att den anslutning som jag tidigare givit det brattska systemet och som herr Bergvall anspelade på, hade en helt annan karaktär än den anslutning som jag för ögonblicket skänker metoden med höga spritskatter. Emot en aggressiv tendens i den svenska nykterhetsrörelsen hävdade jag på sin tid, att Bratts planer var så intressanta att de borde få en chans att prövas. Jag var således anhängare av ett experiment. Det fanns då inget material, med ledning av vilket man i förväg kunde bedöma effekten av detta experiment. Men om jag i dag är utpräglad anhängare till en hög spritbeskattning såsom ett nykterhetspolitiskt instrument, är jag det därför att det nu är möjligt att på grundval av liknande experiment i en hel del andra länder fastställa, att verkningarna av en hög spritbeskattning varit gynnsamma.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Det torde knappast vara möjligt att över huvud taget diskutera en sänkning eller höjning av spritpriserna utan att detta föranleder en ivrig debatt, då ju meningarna på detta område är mycket delade.

Det förslag till höjning av spritbeskattningen, som vi nu har att ta ståndpunkt till, motiveras med statsfinansiella skäl. De statsfinansiella synpunkterna är naturligtvis det viktigaste i detta sammanhang, men jag hoppas att jag inte gör herr Bergvall ledsen, om jag påpekar att även nykterhetspolitiska synpunkter kan anföras till stöd för en höjning av spritpriserna. Om man studerar effekten av de prishöjningar på sprit som förekommit i andra länder måste man konstatera, att de höjda priserna obestriddligen haft en nykterhetsfrämjande effekt. Jag förvänar mig faktiskt över att man här i Sverige så litet tycks vilja beakta vad som förekommit i andra länder på detta område. De som är motståndare till höjning av spritpriserna förklarar bara, att de inte tror på

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.

de höga prisernas nykterhetsfrämjande effekt. Om vi ser på förhållandena i Danmark, kan man emellertid konstatera, att de där tillämpade höga priserna otvivelaktigt lett till att spritkonsumtionen i Danmark är mycket mindre än i vårt land. Av nykterhetskommitténs betänkande, del 5, framgår, att konsumtionen av 50-procentig alkohol år 1949 i Sverige var 5,1 miljoner liter mot blott 1,1 miljon i Danmark. Den låga siffran för Danmark är utan tvekan ett resultat av den prispolitik som där förts.

Jag konstaterar alltså, herr talman, att den höjning av spritbeskattningen som nu föreslås främst motiveras av statsfinansiella skäl, men jag vill understryka att vi här även kan anlägga nykterhetspolitiska synpunkter. Härtill kommer att rättviseskäl måste anses tala för att den prishöjning som drabbar praktiskt taget alla andra varor även skall få slå igenom på spritdryckerna.

När man talar om de statsfinansiella synpunkterna har den föreslagna höjningen av spritskatten sammankopplats med genomförandet av sjukvårdsreformen på så sätt att man sagt, att man behöver dessa pengar för att täcka kostnaderna för den fria sjukvården. Jag vill dock erinra om att denna sammankoppling inte är riktig, då vi inte på detta sätt delar upp inkomsterna i statskassan på olika specialbudgeter. Även om det i och för sig vore befogat att alkoholistanstalterna bekostades med medel från spritbeskattningen, kan vi inte räkna på detta sätt. Man skulle ju då också kunna säga, att kostnaderna för tandläkarhögskolan och folktandvården borde täckas av inkomster på chokladskatten. Hela resonemanget är emellertid felaktigt, då vi i budgeten inte gör någon sådan uppdelning av inflytande medel. Om någon till äventyrs tycker att det är oriktigt att staten måste ha dessa pengar för att täcka utgifterna för sjukvårdsreformen, kan man ju lika bra säga sig att pengarna från spritskatten skall användas till att täcka kostnaderna för vårt försvar eller vårt undervisningsväsen.

I fråga om spritpriserna gjorde herr

Huss vissa jämförelser med början av 1930-talet och konstaterade att de starka prisstegringarna sedan dess knappast var befogade. Då frågar man sig, om utgångspunkten för den jämförelse som herr Huss gör med början av 1930-talet är riktig. Men om han kommer fram till det konstaterandet, tycker jag att resultatet skulle bli, att han inte skulle acceptera de nuvarande spritpriserna utan att han i konsekvens därmed skulle yrka på en sänkning. Över huvud taget anser jag att man, när man på detta sätt jämför olika år, ofta gör sig skyldig till det felet, att man bara gör jämförelsen utan att konstatera om man har en riktig utgångspunkt, men detta är egentligen det väsentliga, ty annars är det ingen mening med att göra en dylik jämförelse.

Beträffande sedan denna felmarginal, som man liksom herr Eriksson talar om, när man inte riktigt kan få finanserna att gå ihop, har ju finansministern redan ställt frågan, vad resultatet skulle bli, om vi under hela riksdagsperioden räknade med diverse felmarginaler på det ena eller det andra anslaget och sedan mot slutet av maj månad summerade ihop dem. Det kan självfallet uppstå felmarginaler, men vi skall väl inte i en viss fråga redan från början förutsätta att det har blivit en felmarginal, utan vi måste väl sträva efter att få balans. Sedan blir det ju ändå vissa oundvikliga felmarginaler.

Jag skulle sedan också vilja beröra ett par punkter i herr Huss' anförande. Jag tyckte liksom herr Englund att det var rätt anmärkningsvärt, att herr Huss betecknar 3 liter i månaden som en normal eller ordinär konsumtion. Herr Huss svarade finansministern beträffande cigarettterna, att det inte var någon medicinsk bedömning utan en statistisk beräkning, att det användes 20 cigaretter per individ och dag. Under sådana förhållanden får man väl tänka sig, att herr Huss hade någon liknande beräkning beträffande spriten, vilken också nämndes i detta sammanhang. Vilken statistisk beräkning stöder sig herr Huss på, när han säger att 3 liter i månaden eller 36 liter om året är en normal eller ordi-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och när konsumtion? Det är ju, herr Huss, den högsta tilldelning vi har, och då kan man väl inte säga att en konsumtion av 3 liter är en normal konsumtion. Jag kan inte exakt säga hur stor grupp det är som får denna tilldelning på 3 liter, men om man skall belysa denna fråga riktigt får man tänka på att detta är den högsta tillåtna konsumtionen. Dessa 36 liter om året gör i alla fall, om man räknar med en jämn förbrukning under året, något mer än 2 snapsar om dagen. Herr Huss har väl inte tänkt på hur spriten skulle konsumeras, om det skulle bli på lördagar och söndagar eller om det skulle vara en jämn konsumtion. Det har redan tidigare nämnts, att försäkringsbolagen i ansökningsblanketterna frågar: använder ni dagligen sprit? Det är en så pass viktig sak ur medicinsk synpunkt, att ett jakande svar på denna fråga kan föranleda höjda premier. Det finns också flera försäkringsbolag, vilket också tidigare framhållits här i dag, som sagt klart ifrån att deras undersökningar visat, att de kan ge en lägre premie till den som är nykterist.

Herr Huss talade om avlastningen av skatter från nykteristerna till dem som använder alkohol. Det blir väl tillfälle att senare återkomma till denna fråga. Till dess vi kommer fram till den debatten kanske herr Huss kan beakta, att det värsta i det fallet inte är utgifterna för alkoholistanstalter och andra saker som följer i alkoholens spår utan den mycket stora sänkningen av produktionen på grund av spritkonsumtionen. Det blir en större frånvarofrekvens på måndagar, en större olycksfallsprocent och sämre resultat på grund av en större kassationsprocent. Det är svårt att beräkna hur stor produktionssänkningen blir, men jag skulle tro att den blir betydligt större än hela den utgift som svenska folket nu lägger på sprit- och maltdryckerna. Det kan ju hända att vi så småningom får fram siffror i det fallet, men jag vill konstatera att här faktiskt föreligger en övervältring av skatt på nykteristerna från dem som använder alkohol. Ty om produktionsresultatet sänkes på det sätt som antag-

ligens sker, är det nykteristerna som får vidkännas obehagen av att spritbruket leder till sådan sänkt produktion.

Herr Huss nämnde att de medicinska skadorna inte är så stora; jag förmodar att han inte syftade på alkoholskadorna över huvud taget, ty här har redan påvisats att dessa skador är mycket stora. Nykterhetskommittén har i det fallet gjort visa konstateranden och säger efter en sammanfattning, att man finner de anförda siffrorna vittna om att alkoholmissbruket har sådan storleksordning, att det måste ge anledning till stark uppmärksamhet från statsmakernas sida. Vi vet att kommittén inte var sammansatt av enbart nykterister, och därför kan det inte vara fråga om någon subjektiv uppfattning. Yttrandet bygger i stället på resultatet av de undersökningar som gjorts.

På grund av det sagda vill jag konstatera, herr talman, att propositionens förslag synes välmotiverat ur statsfinansiella och, jag drar mig inte för att också säga nykterhetspolitiska synpunkter. Det innebär en i förhållande till andra priser rättvis avvägning. Jag kan således helt och fullt ansluta mig till det tidigare framförda yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr HUSS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Bengtson har angripit några av mina synpunkter och ståndpunkter, vill jag bara helt enkelt konstatera, att vi båda måste röra oss med vissa antaganden. Herr Bengtson sade t. ex., att alkoholbruket leder till sänkt produktion, men han kunde inte precisera storleken av denna sänkning. På samma sätt har det varit, när jag resonerat om vad jag kallat den ordinära konsumtionen av sprit och tobak; jag har utgått från något som man på en höft kan anse vara vanligt förekommande. Man kan över huvud taget inte föra en absolut exakt diskussion på detta område.

Herr Bengtson fann det anmärkningsvärt att en läkare kallat högsta tilldelningen rimlig eller normal; jag sade inte »normal» utan »rimlig». Jag vill en-

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
 dast framhålla för herr Bengtson, att denna siffra, tre liter sprit i månaden, inte inbegriper någon vinkonsumtion men att sådan förekommer i ganska stor utsträckning vid sidan av den spritkonsumtion jag talat om.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle avslås; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Norling* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § av Kungl. Maj:ts i bevillningsutskottets betänkande nr 12 punkten A 1 behandlade förordningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Norling* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 11.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

2 §.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF** (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr I).

Herr **ERIKSSON** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med II) betecknade reservationen.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr IV) såvitt den avser denna paragraf.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna paragrafen yrkats 1:o) att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, och herr *Eriksson*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i de vid betänkandet avgivna, med I och II betecknade reservationerna; samt 3:o), av herr *Velande*, att kammaren skulle godkänna det förslag till paragrafens lydelse, som förordats i den av honom och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet anförda, med IV betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velande* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Velanders* yrkande.

Herr *Eriksson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt

Förordningsförslag ang. omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker m. m.
 efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående 2 § i förevarande förordningsförslag antager bifall till herr Velanders yrkande i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herrar Gustaf Elofssons och Erikssons yrkanden i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 52.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner bevillningsutskottets förslag beträffande 2 § av Kungl. Maj:ts i utskottets betänkande nr 12 punkten A 1 behandlade förordningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herrar Velanders och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velanders* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 25.

Därjämte hade 19 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

3 och 4 §§.

Godkändes.

5 §.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF** (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med I) betecknade reservationen.

Herr **VELANDER** (h):

Jag får hemställa om bifall till den med IV) betecknade reservationen.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o) att förevarande paragraf skulle godkännas; 2:o), av herr *Elofsson, Gustaf*, att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av honom vid betänkandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Velanders*, att kammaren skulle godkänna det förslag till paragrafens lydelse, som förordats i den av honom och herr Nilsson i Svalöv vid betänkandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velanders* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och

godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 5 § av Kungl. Maj:ts i bevillningsutskottets betänkande nr 12 punkten A 1 behandlade förordningsförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herrar Velander och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 25.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Aterstående delar av ifrågavarande förordningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna A 2—A 7 och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandets av statens tobaksmonopol; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om ändring av 28 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Om lika lön för män och kvinnor.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående lika lön för män och kvinnor.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 75, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade fru *Nilsson* och herr *Hagberg* i Stockholm hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:ts hemställa om förslag till lag på grundval av art. 23 moment 2 i den av Förenta Nationerna år 1948 antagna »Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna» samt att sådant förslag måtte framläggas i så god tid, att lagen — vid bifall av riksdagen — kunde träda i kraft under år 1955.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet återgivit det åberopade momentet i berörda förklaring, så lydande: »Envar har utan åtskillnad rätt till lika lön för lika arbete.»

För egen del hade utskottet anfört:

»Förenta Nationernas förklaring om människans rättigheter har antagits såsom en gemensam riktlinje för nationella och internationella åtgärder. Den innehåller bl. a. en deklARATION om lika lön för lika arbete.

Likalönskommittén har i sitt nyligen avlämnade betänkande framhållit, att principen om lika lön i samma befattning numera genomförts i det statliga lönesystemet men att dock vissa avvikelser från likalönsprincipen alltjämt föreligger. Kommittén har sammanfattningsvis uttalat, att den påbörjade utjämningen av lönerna för män och kvinnor bör fullföljas snarast möjligt genom successiva åtgärder. Betänkandet är för närvarande föremål för remissbehandling. På den privata arbetsmarknaden har löneutvecklingen gått i riktning mot större likställighet mellan män och kvinnor. Parterna på arbetsmarknaden har principiellt anslutit sig till likalönsprincipen. Däremot har de, då de i annat sammanhang än det nu förevarande yttrat sig i frågan, avstyrkt, att den reglerades genom lagstiftning. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning och anser, att frå-

Om lön under extra helgdagar.

gan bör lösas genom fria förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motion, II: 75, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr PERSSON, OLA (k):

Herr talman! Detta ärende hör till dem, som återkommer år från år. Att saken upptagits även i år, beror på rådande missnöje med att likalönsprincipen för män och kvinnor icke blivit av riksdagen i lag godkänd och fastställd.

Utskottet har i sin standardskrivning i anledning av dessa återkommande motioner även i år sagt, att parterna på arbetsmarknaden principiellt anslutit sig till likalönsprincipen men att de avstyrkt att den reglerades genom lagstiftning, varför utskottet anslutit sig till denna uppfattning och ansett, att frågan borde lösas genom fria förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Men frågan gäller ju att få principen i lag fastställd. Hur mycket arbetet skall betalas blir däremot en fråga som arbetsmarknadens parter har att avgöra.

Jag ber att få yrka bifall till motionen nr 75 i andra kammaren.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Såsom herr Persson anført, är detta ingen ny fråga, och den ligger till ungefär precis på samma sätt som i fjol. En omständighet har emellertid kommit till. Den kommitté, som sysslat med frågan om det statliga lönesystemet, har avgivit ett betänkande, som är föremål för prövning av olika remissinstanser. Bland annat detta förhållande har motiverat utskottets ståndpunkt utöver vad herr Persson här anført beträffande inställningen till lagstiftning eller icke på detta område. Vi har olika meningar i detta fall, och det kommer väl vi att ha i fortsättningen också.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekom-

na yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om lön under extra helgdagar.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om lön under extra helgdagar.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 12, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Norling* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till lag angående arbetsgivares skyldighet att utbetala lön för extra helgdagar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 12, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Utskottet har i år liksom förra året yrkat avslag på motionen nr 12 i denna kammare om att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till lag angående arbetsgivares skyldighet att utbetala lön för extra helgdagar. Utskottet har motiverat sitt avslagsyrkande med att denna fråga inte är en parlamentarisk fråga utan en förhandlingsfråga mellan arbetsmarknadens parter, som således skulle falla utom ramen för statsmakternas reglering. Då i motionen framförts den meningen att statsmakterna redan infört principen att besluta om lön för arbetsfria dagar, nämligen i semesterlagen om semesterersättning, så anför utskottet att semesterlagen har utformats med hänsyn till de särskilda skäl som inverkar vid bedömningen av denna fråga och att redan i förarbetena till lagen om semester av år 1938 framhållits, att lagstiftningen om semester betraktas som en social skyddslagstiftning och som ett ur rekrea-

tionssynpunkt nödvändigt undantag från den principiella avtalsfriheten.

När bestämmelserna om helgdagars förläggning ändrades genom 1952 års kalenderreform, så skedde detta i samband med en jämnare fördelning av de extra helgdagarna över hela året. Man ansåg att ur rekreationssynpunkt det var lämpligt att förlägga en helldag mellan midsommar och jul på så sätt att en ledighet av två dagar uppstode. För min del betraktar jag en reform om betalning för extra helldagar också som en social skyddslagstiftning, nämligen skydd mot inkomstbortfall. Det antal extra helldagar per år, under vilka de timavlönade mister inkomst, uppgår till cirka tolv dagar, och då detta inkomstbortfall sker vid tider, då man enligt traditionen förbrukar mera för uppehållet än vanligt, blir den ekonomiska förlusten så mycket mera kännbar.

Att frågan om betalning för extra helldagar blir mer och mer aktuell på arbetsplatserna, känner alla till som har kontakt med arbetarna. Under de senaste dagarna har Textils avdelning nr 1 i Norrköping uttalat, att den kräver en snar lösning av frågan om betalning för helldagar. Det skapar en bestående olust bland kollektivavtalsanställda, när man ser, att de som arbetar under andra avlöningsformer inte får vidkännas inkomstminskning för dessa extra helldagar, som enligt statsmakternas beslut skall vara arbetsfria. Det tryck, som utövas från arbetsplatserna för att få denna fråga löst, framgår bl. a. av ett anförande som Metalls förbundsordförande Geijer nyligen hållit vid ett möte med avdelning 1 i Stockholm. I anslutning till frågan om tryggheten på arbetsplatsen yttrade förbundsordföranden enligt referat i pressen: »Ett annat krav som alltmer tränger sig fram är betalning för vissa helldagar. Det är ingen orimlig tanke och i flertalet europeiska länder är detta verklighet i större och mindre grad.» Sverige kommer således långt ifrån i täten, även om riksdagen skulle besluta en sådan reform att lön utgår under helldagar.

Om lön under extra helldagar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Utskottet kan i ett avseende vara överens med herr Norling, nämligen att det alldeles säkert i många fall skulle vara till fördel, om lönen utbetalades på sätt som här är föreslaget. Jag tror inte, att vederbörande skulle få större årsinkomst än vad de har med det nuvarande utbetalningssättet, men de skulle kanske vinna den fördelen, att de lättare kunde disponera över sina inkomster. Enligt utskottets uppfattning är detta emellertid en så utpräglad avtalsfråga, att i den mån det finns intresse bland arbetstagarna för en lösning i den riktning som herr Norling anser vara den bästa, så kommer alldeles säkert krav härom att framföras på avtalsvägen, och frågan får kanske på så sätt sin lösning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen, dels ock motioner, som väckts i anledning av propositionen; samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående

Anslag till Svenska spannmålsaktiebolaget.

upphävande av lagen den 28 juni 1935 (nr 455) om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 3, med anledning av vissa utav Kungl. Maj:t i propositionen angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 gjorda framställningar beträffande lantushållning i allmänhet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.**Anslag till Svenska spannmålsaktiebolaget.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 68 000 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 328, av herrar *Senander* och *Hagberg* i Stockholm, vari hemställdts, att riksdagen måtte — under uttalande av att skäl i nuvarande läge ej föreläge att täcka uppkomna exportförluster på brödsäd med statsmedel — fastställa det under förevarande punkt begärda reservationsanslaget till 33 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II: 328, till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisa ett reservationsanslag av 68 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Näslund* och *Widén*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr PERSSON, HELMER (k):

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig, inte minst därför att behandlingen av de andra frågorna på dagens föredragningslista dragit långt ut på tiden men också därför att det blir anledning att senare i vår återkomma till denna fråga. Då vi väckt en motion i detta ärende, vill jag emellertid göra några korta kommentarer.

I fjol vår beräknade man, att det för Spannmålsbolagets verksamhet utöver reservationsmedlen erfordrades en summa av 33 miljoner kronor. Nu ser vi, att den ökade skörden och nedgången i världsmarknadspriserna gör det nödvändigt att uppräknat anslaget med ytterligare 35 miljoner kronor, som avser att täcka förluster vid export av 250 000 ton spannmål. Jag är mycket väl medveten om att riksdagen genom tidigare beslut i viss mån är bunden av lämnade garantier. Vår motion syftar i nuvarande läge till att markera, att vi vill ha slut på den politik som så demonstrativt strör ut subventioner över godsägare och storbönder. Verkningarna av denna politik belyses bland annat av det förhållandet, att priset på jord i de distrikt där man odlar vete har stigit fantastiskt under senare år: det talas om priser på upp till 7 000 kronor per har åkerjord.

Det blir som sagt för oss tillfälle att senare nagelfara detta slag av politik, och jag nöjer mig därför med att med denna korta motivering yrka bifall till vår motion.

Herr NÄSLUND (fp):

Herr talman! Jag har på denna punkt antecknat en blank reservation till utskottets utlåtande, och jag skall med några få ord ange anledningen till denna reservation. Den har tillkommit för att markera, att jag och större delen av den meningsgrupp jag företräder inte varit med om att utställa den växel, som riksdagen nu får vara beredd att in-

Anslag till Svenska spannmålsaktiebolaget.

lösa. Vi har gång efter annan i såväl reservationer som motioner fäst uppmärksamheten på det mindre kloka i att på ett visst stadium binda spannmålspriserna på sätt som skett. Nu presenteras för oss en räkning på denna frikostighet som slutar på inte mindre än 68 miljoner kronor. Detta har föranlett mig att fästa uppmärksamheten på att enigheten inte varit hundra procentig, att det funnits en grupp betänksamma personer, som inte underlåtit att påpeka detta tidigare. Detta påpekande motiveras än kraftigare av att man för några veckor sedan i Jordbrukarnas Föreningsblad kunde läsa en enträgen uppmaning till jordbrukarna av en professor i växtodling, att de så mycket som möjligt skulle så värvete, därför att spannmålspriserna nu är bundna.

Herr talman! Eftersom vi har anledning att senare återkomma till denna sak skall jag nu inte längre uppta tiden. Jag skall inte heller ställa något yrkande, ty det är alldeles klart att riksdagsmajoriteten är förpliktad att infria de åtaganden den gjort, men jag har känt mig föranlåten att påminna om dessa saker, så att de inte helt och hållet skall falla i glömska.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för förevarande utskottsutlåtande äskas ett anslag på 68 miljoner kronor till täckande av kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet, som det heter i utskottsutlåtandet. I den motion, till vilken herr Persson nu yrkat bifall, begäres ett anslag på endast 33 miljoner kronor. När jag säger bara 33 miljoner är det i förhållande till vad som äskas av Kungl. Maj:t. Skillnaden mellan motionens och propositionens förslag är alltså 35 miljoner kronor.

Jag skulle vilja fråga herr Persson: Hur har motionärerna tänkt sig att denna skillnad på 35 miljoner kronor skulle täckas? Varifrån skall man ta dessa pengar? Statsmakterna har ju på sätt och vis utfäst sig att svara för de kost-

nader och brister, som kan komma att uppstå för Spannmålsaktiebolaget. Skulle man nu komma och säga ifrån att vi inte betalar mer än 33 miljoner, vore det för mig dunkelt, vad som komme att inträffa. Kanske man kan få en förklaring av herr Persson på den punkten? Han står ju motionärerna nära.

Jag skall inte fortsätta längre utan ber med dessa få ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! I den kommunistmotion som behandlas i samband med detta utlåtande från jordbruksutskottet sägs det: »Vi betecknar det som fullkomligt orimligt, att statsmakterna med tiotals miljoner kronor skall premiera den ökning av spannmålsodlingen utöver landets egna behov, som godsägare och större jordbrukare under senare år framdrivit i rent spekulativt syfte.»

Denna motion har inte lämnat folkpartiet någon ro, utan även det har måst bidra med sitt strå till stacken. Herr Näslund säger, att folkpartisterna vill hålla sig fria i denna fråga, ehuru han inte kan neka till att pengarna måste betalas.

Jag skall be att få anföra ett par siffror och vill då nämna, att nettoimporten av vete till Sverige under 1950—53 utgjorde något över 70 000 ton. Häri ingick 1951 års stora import på grund av svartrostskadorna och 1952 års import på grund av de svåra bärgningsförhållandena. Bland importen må nämnas — det kan ju kanske intressera herr Persson — 109 000 ton ryskt vete år 1952, som kostade omkring 70 kronor per deciton cif. Det är i mycket stor utsträckning sådana höga importpriser som har gjort, att förlusterna har blivit så stora. Dessutom kan nämnas, att den inhemska prisnedsättningen i följd på vete kostade Spannmålsbolaget 13 miljoner kronor för det vete som måste inlösas från lagren.

Sedan kan vi också för exakthetens skull nämna, att nettoimporten av råg under samma tid, 1950—1953, uppgick

Anslag till Svenska spannmålsaktiebolaget.

till cirka 40 000 ton. Detta är en siffra som kan intressera herr De Geer från Lesjöfors. Dessa 40 000 ton importerades nämligen från Argentina och påtvingades jordbruket på grund av Sveriges stora fordringar i Argentina för exporterade industriprodukter. Jag vill erinra om att herr De Geer i årets remissdebatt riktade en mycket kraftig anmärkning mot att Spannmålsbolaget hade försålt 52 000 ton vete till Brasilien förra året till priser, som efter då rådande förhållanden var ganska goda. Men herr De Geer hade ingenting att anmärka mot att industrien påtvingade jordbruket en import år 1951 av 40 000 ton råg från Argentina till ett pris av ungefär 70 kronor per deciton, vilket nu innebär en förlust på mer än 40 kronor per deciton. Vi vet alla, att priset på brödsädesmarknaden uti i världen har sjunkit mycket starkt på sista tiden. Från början av år 1953 till januari 1954 sjönk t. ex. priset på argentinskt vete från 61 till 40 kronor per deciton och priset på argentinsk råg från 46 till 24 kronor per deciton. På så sätt har också exportvärdet av vårt brödsädesöverskott förra året sjunkit med ett belopp av inte mindre än ungefär 75 miljoner kronor. Nu hade vi ända till år 1950 ett vetepris på endast 30 kronor till odlarna, medan importpriset då var ungefär 70 kronor.

När man har sådana jämförelsepunkter, tycker jag inte, att man skall säga alltför mycket om att spannmålsodlarna, som det står i kommunistmotionen, har spekulerat.

Herr DE GEER (fp):

Herr talman! Jag vill bara inlägga en stilla gensaga mot den föregående talaren, som sade, att industrien hade tvingat fram en import av råg och vete från Argentina. Det har säkert industrien inte haft någonting med att göra.

Herr PERSSON, HELMER (k):

Herr talman! Herr Tjällgren frågade mig, hur det skulle bli, om vårt förslag

skulle vinna gehör. Jag har ju här tidigare sagt, att vid med vår framstöt vill bl. a. markera, hur nödvändigt det är att man får en förändring till stånd när det gäller politiken inom nämnda område av jordbruket. Om jag inte är felunderrättad, arbetar för närvarande en utredning med prissättningen av jordbrukets produkter. Senare i vår blir det ju tillfälle att ytterligare ta ställning till denna fråga, och jag är övertygad om att såsom utvecklingen går, måste det bli en förändring på detta område. Man må dra fram siffror hur mycket som helst, men det är dock kända fakta, att spannmålsodlingen har utvecklats till att bli oerhört exklusiv, och därför är det väl skäl i att riksdagen någon gång sätter stopp för dessa subventioner. Spannmålsodlingen är ju så exklusiv, att odlarna mycket väl kan bära de förluster som uppstår vid export av det överskott som det här är fråga om. Jag vill erinra om vad 1947 års jordbruksuppställning stipulerade. Det var en jordbruksuppställning som ju i mycket stor utsträckning har förvandlats till en kautschukuppställning. Den saken måste förr eller senare rättas till, och det är främst detta vi har velat markera med vår framstöt.

Herr NÄSLUND (fp):

Herr talman! Endast ett par ord till herr Näsgård!

Jag är medveten om att beträffande de förluster, som har uppstått på denna import, kan man diskutera, huruvida de inte togs till i överkant, men det vänder vi oss inte mot. Jag gör emellertid bestämt gällande att de huvudsakligaste förlusterna uppstått genom att 1952 års skörd gav ett saluöverskott på över 100 000 ton mera än som beräknats. Där har vi orsaken till förlusterna, och det är däremot som vi reagerat. Jag tycker att vi har så mycket större moralisk rätt att göra det som man kan påminna sig, hur det såg ut i hela övre Norrland. Där var det total missväxt till och med på vårsäd. Binder man priserna vid vissa belopp, så medför det en kostnad när

Anslag till Svenska spannmålsaktiebolaget.

det stora överskottet skall realiseras på en världsmarknad där priserna är ojämna. Det kostade 68 miljoner kronor på ett enda bräde. Jag hoppas, herr talman, att det är den sista räkningen som presenteras, men jag är inte riktigt övertygad om det.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Herr Näslund var mycket missnöjd över att 1952 års skörd lämnade ett överskott på 100 000 ton. Det är att märka att detta överskott i stor utsträckning tillkom på så sätt, att kvalitetsbestämmelserna ändrades på grund av de svåra bärgningsförhållandena. En betydande del av överskottet utgjordes av icke kvarnduglig vara. 1951 hade vi en stor brist därför att svartrosten härjade. Hur skall spannmålsodlarna, herr Näslund, kunna precis bestämma, hur stor skörd de skall få, så att det varken blir överskott eller brist? Om det blir brist, kostar det mycket att importera — det gjorde det 1951 — och blir det överskott, kostar detta också mycket pengar.

Till herr Persson skulle jag bara med anledning av hans anförande vilja säga, att han alltså anser det vara riktigt att förlusten på dessa 40 000 ton råg, som vi nödgades importera från Argentina för att åter få industriförsäljningarna dit i gång, skall betalas av de svenska spannmålsodlarna.

Till herr De Geer vill jag säga att hans yttrande här ställer hans missnöjesyttring under remissdebatten över att vi hade exporterat vete till Brasilien i en mera gynnsam dager. Jag förstår av hans inlägg nu att hans yttrande fällades, därför att han inte hade kännedom om de verkliga förhållandena.

Herr PERSSON, HELMER (k):

Herr talman! Jag tycker inte att det är så nödvändigt att herr Näsgård försöker att vara demagogisk här. Jag har inte alls sagt att de svenska jordbrukarna skulle betala förlusten på importen av råg från Argentina, utan jag talade

om hur förhållandena är nu. De inhemska priserna på spannmål är numera så exklusiva, att tidpunkten sannerligen är inne för jordbrukarna att bära de förluster som uppstår vid export av den kvantitet det här är fråga om.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det finns inga skäl att nu ge sig in i en jordbrukspolitisk debatt efter det mönster som tycks bli vedertaget för framtiden. Men jag vill bara för min del säga att den, som uppträder icke utan patos, skall sätta in sitt patos i dess sakliga sammanhang och låta sin ståndpunkt bli belyst av de reella fakta om vilka det här rör sig. Om man för ögonblicket från folkpartiets och kommunisternas sida hävdar en skyldighet för det svenska jordbruket att ta på sig utslagen av en abnorm världsmarknadssituation, då borde man ha företrätt samma inställning i ett skede, då världsmarknadssituationen var en annan och ur konsumenternas synpunkt långt ogynnsammare än den är i normala lägen.

Herr SVEDBERG, LAGE (s):

När jag hör debatten och lyssnar till herr Svärds anförande, måste jag säga några ord. När debatten började i detta ärende tänkte jag: »Högerns representanter sitter väl i startgroparna för att påminna kammaren om den ståndpunkt som högern intog när riksdagen tog ställning till dessa frågor.» Högern hade vid det tillfället väckt en motion som gick ut på att de förluster, som skulle uppstå, skulle omslutas av jordbrukskalkylen. Jag väntade att herr Svärd möjligen skulle påmint om den ståndpunkten i detta sammanhang.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

i ämnet väckt motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av viss kronoegendom; och

nr 5, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, över motioner angående tillämpningen av lotteriförordningen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 103 av herr *Lundqvist* m. fl. och II: 358 av fröken *Wetterström* och herr *Braconier* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att organisation, som kunde påvisas ha drivit verksamhet eller propaganda i samhällsfientlig riktning, icke måtte beviljas lotteritillstånd på grundval av 2 och 3 §§ i Kungl. Maj:ts lotteriförordning av den 19 maj 1939.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört: »De av motionärerna närmast åsyftade förhållandena torde avse lotterier, som vissa politiska organisationer beviljats för stöd till sin studieverksamhet. Utskottet vill erinra om att frågan om de av Kungl. Maj:t tillämpade principerna för beviljande av sådana lotteritillstånd nyligen behandlats i riksdagen. Våren 1953 besvarade nämligen statsrådet och chefen för handelsdepartementet i första kammaren en enkel fråga av herr *Lundqvist* och anförde därvid bl. a. följande:

Alltsedan 1946 har tillstånd regelmässigt lämnats åt sådana politiska organisationer, som tillhör ett i riksdagen representerat parti, att anordna lotterier till förmån för organisationens studieverksamhet. Denna praxis har följts även då det gällt lotterier, som kommunistiska ungdomsförbundet önskat anordna. Kungl. Maj:t har sålunda under året 1946—1952 vid fyra tillfällen beviljat detta förbund lotteritillstånd. Tillstånd har emellertid varje gång lämnats med den inskränkningen, att lottförsäljning endast får ske genom ungdomsförbundets egna organisationer.

Utskottet finner sig kunna dela den av departementschefen deklarerade uppfattningen angående de principer, efter vilka sådana lotteritillstånd, varom här synes vara fråga, bör beviljas.

Utskottet får sålunda hemställa, att de likalydande motionerna I: 103 och II: 358 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservationer hade avgivits av, utom annan,

1) herr *Axel Andersson* beträffande motiveringen;

2) herrar *Lundqvist* och *Braconier* samt fru *Ewerlöf*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 103 och II: 358, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att organisation, som kunde påvisas ha drivit verksamhet eller propaganda i samhällsfientlig riktning, icke måtte beviljas lotteritillstånd på grundval av 2 och 3 §§ i Kungl. Maj:ts lotteriförordning av den 19 maj 1939.

Herr LUNDQVIST (h):

Herr talman! I lotteriförordningen är som villkor för erhållande av lotteritillstånd bl. a. stadgat, att lotteriet skall anordnas till förmån för »välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål». Mot detta stadgande har jag givetvis ingenting att erinra. Emellertid är det ju så

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

— vilket även utskottsmajoriteten framhållit — att sedan år 1946 lotteritillstånd regelmässigt pläгат lämnas åt sådana politiska organisationer som tillhör ett i riksdagen representerat parti, varvid lotteriet förutsatts skola anordnas till förmån för organisationens studieverksamhet. Denna praxis har följts även då det gällt lotterier som kommunistiska ungdomsförbundet önskat anordna.

Jag kan, herr talman, till nöds förstå att man, när det senaste stora kriget äntligen tog slut och litet var hoppades på verklig fred och ömsesidig internationell lojalitet, jag kan till nöds förstå, säger jag, att man då i nu förevarande avseende kunde anse det lämpligt att jämställa samtliga i riksdagen företrädda partier.

Utvecklingen blev emellertid tyvärr icke den vi då hoppades på. På område efter område har vi ju smärtsamt fått konstatera detta. På olika områden har vi därför också redan för länge sedan nödgats radikalt ändra våra planer och dispositioner. Låt mig här som exempel endast få peka på utvecklingen på försvarets område, där vi ju tvingats gå in för en upprustning som väl ingen kunde tänka sig vid tiden för krigets slut.

Efter allt som på senare år har inträffat både inom och utanför vårt land, måste enligt min övertygelse en annan, mera realistisk kvalifikationsprincip vara starkt påkallad även när det gäller den fråga som nu föreligger till behandling. Att jämställa de demokratiska och t. ex. de kommunistiska organisationerna måste väl i dagens situation närmast få betraktas som en förolämpning mot de förra. Ingen kan eller vill väl på allvar bestrida, att den s. k. studieverksamhet som t. ex. det kommunistiska partiet och dess ungdomsförbund bedriver är fullständigt väsensskild från studiearbetet inom de demokratiska partiernas organisationer.

Jag vill emellertid inte nöja mig med detta konstaterande. I nära anslutning till statsministerns uppmärksammade deklaration i andrakammardebatten den 22 april 1952 vill jag därutöver kraftigt understryka, att det kommunistiska par-

tiets hela fostringsverksamhet är riskabel ur många synpunkter både för landet säkerhet och för många av de ungdomar som i god tro låtit locka sig till detta parti. Uppenbart är, att det här gäller en systematisk vilseledning främst av yngre element, en vilseledning som lätt kan ända i landsförrädisk gärning. Att från det allmännas sida på något som helst sätt stödja eller uppmuntra en verksamhet av detta betänkliga slag bör väl ändå inte komma i fråga. Det minsta man kan fordra, innan något stöd lämnas av det allmänna, är väl att organisationen i fråga håller måttet ur samhällsbevarande synpunkt.

Jag och mina medreservanter hemställer därför, att organisation som kan påvisas ha drivit verksamhet eller propaganda i samhällsfientlig riktning icke skall beviljas lotteritillstånd. Denna hemställan synes mig, herr talman, så rimlig och sakligt stark, att det vid ärendets behandling i utskottet väckte min mycket stora förvåning, att det endast var högerns representanter som hade denna uppfattning. Jag vill i det längsta hoppas på bättre framgång här i kammaren, även om bänkarna nu är ganska glest besatta.

Med vad jag nu har sagt ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den reservation, som avgivits av fru Ewerlöf, herr Bräconier och mig.

Herr ANDERSSON, AXEL (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga att jag anslutit mig till utskottets majoritet, då jag anser att det måste vara synnerligen olämpligt att låta ett parti, som dock är representerat i riksdagen, inta en särskild ställning. Min reservation avser egentligen bara motiveringen.

Under utskottsbehandlingen fick vi klart för oss att det praktiskt taget icke förekommit någon som helst kontroll över hur lotteriemedlen används i detta fall. Vederbörande begär att få anordna ett lotteri till stöd för studieverksamhet, sedan lämnar man in en skrivelse där man påpekar att pengarna är förbruka-

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

de och så händer ingenting mer. Jag anser att utskottet borde ha hållit på att när man söker ett lotteritillstånd till förmån för studieverksamhet, bör man också lägga fram en studieplan, och sedan bör en ordentlig redogörelse lämnas för hur studiearbetet har bedrivits, så att det framgår att studieplanen har följts. Nu menade många inom utskottet att vi visserligen kan göra det, men att det skulle vara mycket lätt att så att säga fuska i detta fall. Man visar fram en studieplan, men sedan begagnar man pengarna till propaganda och så gör man en falsk redovisning. Det är klart att det kan vara lätt att fuska på det sättet, men jag tycker nog att det är ett tecken på självuppgivelse, om statsmakterna icke anser sig ha resurser att utöva en ganska hygglig kontroll även då det gäller sådana här saker. Också i det kommunala beviljas ju dylika anslag till studieverksamhet, och där utövas en ganska sträng kontroll över att pengarna verkligen går till de ändamål som de är avsedda till. Det tycker jag borde kunna ordnas även i detta fall.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än det utskottet framställt, men jag tycker att det går litet för lättvindigt till när sådana här lotteritillstånd beviljas.

Herr ANDERSSON, LARS (bf):

Herr talman! Denna fråga är inte så gammal. Den var uppe våren 1953, då herr Lundqvist i en enkel fråga till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet var inne på samma ämne. Handelsministern svarade då: »Alltsedan 1946 har tillstånd regelmässigt lämnats åt sådana politiska organisationer, som tillhör ett i riksdagen representerat parti, att anordna lotterier till förmån för organisationens studieverksamhet. Denna praxis har följts även då det gällt lotterier, som kommunistiska ungdomsförbundet önskat anordna. Kungl. Maj:t har sålunda under åren 1946—1952 vid fyra tillfällen beviljat detta förbund lotteritillstånd. Tillstånd har emellertid varje gång lämnats med den inskränkningen,

att lottförsäljning endast får ske genom ungdomsförbundets egna organisationer.»

Utskottet har efter den diskussion, som förekommit i utskottet, ansett sig fortfarande böra kunna godtaga dessa riktlinjer för tilldelning av lotteritillstånd och följaktligen ansett sig böra hemställa om att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag vill säga herr Lundqvist, att det nog är många som delar herr Lundqvists uppfattning att kommunisterna med sitt förflutna måhända givit fog för en åtgärd sådan som herr Lundqvist här har tänkt sig. De krav, som herr Lundqvist framför, är inte nya. De har framförts mycket länge, och många flitiga röster har höjts för att kommunistiska partiet borde förbjudas. Det är på den punkten man kan ha delade meningar. Tror herr Lundqvist, att inkomsten för kommunistiska partiet från lotterimedlen har någon betydelse? Det förefaller, som om kommunisterna hade obegränsade medelsresurser när det gäller deras politiska verksamhet, och de är alltså inte beroende av lotteriinkomsterna.

Om Sveriges riksdag genom lagstiftning sätter kommunisterna i en särställning, exempelvis förbjuder dem att utöva sin verksamhet i form av studieverksamhet och härför tillåtes i likhet med andra att anordna lotteri, då ligger det mycket nära till hands för kommunistiska partiet att säga: »Vi är martyrer.» Jag undrar, herr Lundqvist, om det inte är lättare för det svenska samhället att kontrollera en verksamhet som får hållas på samma sätt som vi själva får hållas. Det är väl lättare att kontrollera den då, än om den »går under jorden». Detta har alltid anförts som motiv mot att göra någon särslagstiftning beträffande ett politiskt parti. Man har hellre låtit det vara verksamt och bekämpat det med de medel man har till förfogande.

Herr Axel Andersson efterlyser regler för medlens användning, och det kan kanske vara motiverat med sådana föreskrifter. Men jag tror, vilket utskottets majoritet även ansåg, att man har så litet att vinna med föreskrifter i detta

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

syfte. Som herr Axel Andersson själv sade, behöver det inte ha existerat några kurser, men det redovisas kursverksamhet ändå.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDQVIST (h) kort genmäle:

Herr talman! Till den siste ärade tälaren skulle jag bara vilja säga, när han talar om att förbjuda kommunistpartiet, så finns det ju icke varken i motionen eller reservationen en tanke än mindre ett ord om någonting sådant. Vad motionen och reservationen går ut på är ju endast, att vi inte ifrån det allmännas sida skall särskilt uppmuntra en verksamhet, som landets statsminister här i riksdagen förklarat vara landsfarlig och olycklig för det klientel som berörs av verksamheten. Det är ju en helt annan sak.

Herr Lars Andersson talade också om att man tvingade kommunisterna att gå under jorden. Varför skulle de så göra? Det är ju ingen som talat om att förbjuda partiet? Och det är väl inte billigare att bedriva verksamheten under jorden än ovan jorden?

Jag menar, att det är ett renlighetskrav, som man har rätt att ställa på statsmakterna, att om de deklarerar sin övertygelse om det riskabla med hela denna verksamhet ur landets och folkets synpunkt, så bör de också underlåta att ge särskilt stöd till denna verksamhets fortsatta bedrivande.

Sedan sade herr Axel Andersson, att det var olämpligt, att man placerade det kommunistiska partiet i särklass. Herr talman! Låt mig säga att det är inte *vi* som har placerat kommunisterna i särklass, utan det har de gjort själva, såvitt jag förstår.

Herr Axel Andersson talade vidare om att kommunisterna skulle lämna redogörelser, och att dessa skulle kontrolleras o. s. v. Ja, det finns tydligen fortfarande bläögd optimister! Jag tror inte att man vinner mycket med sådana bestämmelser.

Slutligen vill jag be mina ärade kamrater, för att jag inte skall behöva åter-

komma, att studera protokollet i andra kammaren nr 14 den 22 april 1952, särskilt sidorna 32 och 33, där statsministerns förut berörda deklaration förekommer.

Herr PERSSON, HELMER (k):

Herr talman! Herr Lundqvist försöker alltid ge intryck av att vara en vederhäftig man. Men här döljer han inte att han en lång tid envetet försökt fullfölja en mycket reaktionär linje. Jag måste konstatera, att den grådaskiga färgen sitter ännu mycket hårt fastmetad på högers fanor, även om man efter kriget har försökt att peta bort det allra mest grådaskiga. Men det är tydligt att det har misslyckats.

Herr Lundqvist säger, att den kommunistiska studiecirkelverksamheten är fullständigt väsensskild från de demokratiska partiernas. Jag tror nog att det är på det sättet att exempelvis det socialdemokratiska partiet och även bondeförbundet hävdar att deras undervisning är väsensskild från undervisningen inom högerpartiet. I varje fall torde man hävda det inom det socialdemokratiska partiet.

Sedan säger herr Lundqvist att det är en riskabel och vilseledande undervisning, som vi ger. Jag anser det anmärkningsvärt att herr Lundqvist stannar vid dessa floskler och inte går frågan in på livet. Herr Lundqvist borde ge exempel ur levande livet och inte bara hålla sig till dessa propagandafloskler.

Jag kan gentemot herr Lundqvist säga att i kommunisternas studiearbete ingår bland annat att verka för att sjukförsäkringen genomföres i detta land så fort som möjligt, ty det är en mycket bra reform för det svenska samhället. Högern däremot har i sin upplysningsverksamhet, som drivs med statsanslag, inpräntat hos sina medlemmar att vi måste i all oändlighet uppskjuta att genomföra bland annat sjukförsäkringen och de fria skolmältiderna. I högers undervisning ingår alltså att man vill försämra standarden på bland annat dessa områden, och i fråga om skolmältiderna har ju

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

den uppfattningen också tagit sig uttryck i en framstöt här i riksdagen. Det är verkligen också riskabelt och vilseledande att på det sätt som högern gör skapa misstroende mot det stolta verk, som vi har i Norrbotten, NJA. Denna undervisning måste jag dock anse vara mindre samhällsbevarande än vad vår undervisning är. Det är naturligtvis opportunistiskt, när man från högerns sida anklagar oss för att vi pekar på storbolagens stora vinster. Jag förstår att vår undervisning kan vara riskabel för den svenska storfinansen, men det betyder inte att den är riskabel för flertalet av det svenska folket.

Till herr Lundqvist, som är gammal högerman, vill jag säga att han borde stänga in sig i sin kammare och själv-rannsaka sig. Då kommer han säkerligen fram till den sanningen, att högerpartiet i detta land har avlat av sig alla de nazistiska formationer, som såg dagens ljus före och under andra världskriget. Det är de, som nu har gått under jorden.

Nåja, jag förlåter herr Lars E. Andersson för att han hängiver sig åt dylika opportunistiska utsvävningar. Han gör det av rent opportunistiska skäl, ty han vet att det är lögn, när han säger att det ser ut, som om kommunisterna hade obegränsade resurser. Då talar herr Lars E. Andersson mot bättre vetande. Han vet mycket väl att så icke är förhållandet.

Dessutom måste jag säga till herr Lars E. Andersson, att vi kommunisterna inte alls skäms för vårt förflutna eller för våra handlingar i nuet. Vi är tvärtom stolta över vårt förflutna utan att jag därför här vill ingå på några historiska betraktelser — meningen är ju inte att vi nu skall ha en lång kommunistdebatt.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag uttalar min tillfredsställelse över att utskottet så kraftigt har markerat en annan åskådning än vissa ledamöter inom högern har ådagalagt.

Herr PERSSON, KARL (bf):

Herr talman! Inom beredningsutskottet har vi nog varit ganska eniga om

att detta inte är rätta metoden att bekämpa kommunisterna. Det torde väl i stället vara den allmänna ekonomiska standardhöjningen och utvecklingen av de sociala välfärdsanordningarna i landet som medfört att jordmånen för kommunisterna i Sverige är så kärv. Det viktigaste sättet att bekämpa kommunisterna är nog att fortsätta på den vägen. Även den omständigheten, att den allmänna folkupplysningen i Sverige är så stor, torde i sin mån ha bidragit till att kommunisterna här i landet inte haft någon nämnvärd framgång.

Vi ansåg det därför i utskottet olämpligt att tillgripa en sådan metod som att kommunisterna inte skulle kunna få tillstånd att anordna lotterier för, som de i varje fall själva uppger, sin studieverksamhet. Den studieverksamhet, som kommunisterna bedriver, är kanske inte alltid så objektiv, men trots detta kan det kanske under densamma ibland sås något frö som faller i god jord.

Jag vill vidare påpeka att det här inte alls gäller att bevilja statsanslag utan det är bara frågan om huruvida ett sådant parti som det kommunistiska över huvud taget skall kunna få anordna ett lotteri och sälja lotter. Om kommunisterna får ett dylikt tillstånd torde väl resultatet bli att de själva får köpa de allra flesta lotterna. Man kan nog också utgå ifrån att om de inte får in pengar på detta sätt, kommer de att skaffa sig medel genom andra metoder, genom insamlingar eller varifrån kommunisterna nu får sina pengar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BERGH (h):

Herr talman: Herr Perssons reaktion måste kanske anses vara mer uppriktigt än klok.

När man läser klämman i reservationen, finner man nämligen att där föreslås, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:ts anhålla, att organisation, som kan påvisas ha drivit verksamhet eller propaganda i samhällsfientlig riktning, icke skall beviljas lotteritillstånd.

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

Herr Perssons reaktion innebär, om jag sätter den i förbindelse med detta yrkande av reservanterna, att han utan vidare presumerar att det kommunistiska partiet är en organisation som skall falla under den beskrivning som återfinnes i reservanternas kläm. Det är uppenbarligen mera uppriktigt än från hans utgångspunkter klokt.

Den andra reflexion, som jag vill göra när jag lyssnat till debatten, är att man helt visst kan ha olika meningar i denna fråga. Meningarna är inte alltid så diametralt motsatta som herrar Lundqvists och Perssons yttranden gav vid handen. Det kan finnas ståndpunkter däremellan, nyanser, som kan vara av den beskaffenheten att man kanske bör ta sig en funderare. Men även om så är fallet, kan jag inte finna att den argumentation, som utskottet har presterat i sin motiveering eller som utskottets talesman anfört här i debatten, är särskilt övertygande.

Man betraktar det som självklart att ett parti, som är representerat i riksdagen, därmed också skall ha legitimerat sig för det bistånd från det allmänna sida som beviljandet av lotteritillstånd kan anses innebära. Den slutsatsen är enligt min uppfattning inte riktig. Den förutsätter nämligen att vi inte bara accepterar att det finns kommunistiska representanter här i riksdagen. Det gör vi som goda demokrater. Men det är en sak. Men en annan sak är att anse det kommunistiska partiets verksamhet och propaganda så värdefulla ur samhälls- synpunkt, att samhället genom att ge lotteritillstånd bör befrämja eller rent av medverka till denna propaganda.

Jag vill alltså, herr talman, göra den reflexionen att man icke från den omständigheten att det kommunistiska partiet, om man nu i likhet med herr Persson får känna igen det på beskrivningen i klämman, är representerat i den svenska riksdagen, kan dra den slutsatsen, att det bör få stöd för sin propaganda. Detta är en anmärkning mot utskottets motivering, som jag har velat göra.

När det sedan gäller herr L. E. Anderssons motivering kommer jag till

ungefär samma uppfattning, att man drar vidare slutsatser än man är berättigad till. Herr Andersson framhåller att kommunistiska partiet inte är förbjudet och menar, att det följaktligen bör behandlas på samma sätt som övriga partier. Är den omständigheten, att partiet inte blivit förbjudet, också ett skäl för att man skall understödja det?

Min tredje reflexion har nära sammanhang med den nu nämnda. Skulle den omständigheten, att man avstår från att hjälpa ett parti, som inte förbjudits och som inte hindras i sin propaganda, betyda att man gör det partiet till martyrer? En sådan uppfattning synes mig innebära ett nytt exempel på hur man efter vad jag förstår drar för vida slutsatser.

När jag sedan övergår till en positiv kritik, skulle jag i likhet med herr Lundqvist vilja anknyta till vad statsministern sade i ett uppmärksammat anförande i detta hus. Han menade att man väl kanske inte kunde beskylla det kommunistiska partiet som sådant för att ha bedrivit samhällsfarlig verksamhet, spionage eller liknande utan att det var enskilda medlemmar inom partiet som var förvunna därtill. Men så gjorde han den i mina ögon mycket riktiga reflexionen, att det kommunistiska partiets propaganda genom sitt ständiga klander av vad som är svenskt och sitt ständiga förhållande av vad som är ryskt bereder en jordmån, som icke gagnar svenska intressen. Om detta är det verkligt relevanta i detta sammanhang, förefaller det mig ganska självklart att detta parti icke bör behandlas på samma sätt som andra när det gäller samhällliga favörer.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kamraren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Lundqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talman-

Ang. tillämpningen av lotteriförordningen.

nen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr *Lundqvist* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundqvist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 13.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, överdels motion om rätt för vissa studerande att åtnjuta rabatt å statens järnvägars busslinjer och dels motioner om rätt för värnpliktiga och vissa studerande att utnyttja veckoslutsbiljetter på statens järnvägars busslinjer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad m. m.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänknings-skatt å rusdrycker, m. m.; samt

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vartdera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes att till kammaren överlämnats följande kungl. propositioner, vilka nu var för sig föredrogos och lades på bordet:

nr 79, med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 § samt anvisningarna till 60 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 91, angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag;

nr 92, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.; samt

nr 93, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om kommuns och annan kommunal samfällighets utdebitering av skatt för år 1956, m. m.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 408, av herr *Sunne* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting m. m.;

nr 409, av herr *Holmqvist* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående polispersonalens avlöningsförmåner m. m.;

nr 410, av herr *Lodenius* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition

Interpellation ang. riktlinjer för rundradioverksamheten.

med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar, m. m.; och

nr 411, av herr *Larsson, Sigfrid*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättandet av en veterinärklinik i Hälsingborg.

Interpellation ang. riktlinjer för rundradioverksamheten.

Herr BENGTON (bf) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Sedan den svenska rundradion på 1920-talet började sin verksamhet har utvecklingen på radioteknikens område gått mycket långt. Helt andra tekniska möjligheter står nu till buds, och som en konsekvens härav bör de bestämmelser, som reglerar radioutsändningarna, anpassas efter den ändrade situationen. De bestämmelser, som utfärdades i rundradions barndom, motsvarar icke nutida krav.

Telestyrelsen har i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 februari 1954 angående ansökningar om tilldelning av våglängder för radioutsändning m. m. från flera olika företag framhållit, att de tekniska resurserna under den svenska rundradions första tid var så begränsade, att inom långvågs-, mellanvågs- och kortvågsbanden icke fanns tillräckligt utrymme för ett tillfredsställande utsändande av ens ett enda rundradioprogram över hela vårt land. Under senare tid har det våglängdsområde, som ligger inom det s. k. ultrakortvågsbandet, tagits i anspråk för rundradio, och härigenom har tekniska förutsättningar skapats för utsändande av rundradioprogram i stor omfattning.

Genom en i Atlantic City år 1947 antagen våglängdsplan fastslogs bl. a., vilka våglängdsband inom ultrakortvågsområdet som skulle användas för rundradio (inklusive television) inom den europeiska regionen. Vid en internationell konferens i Stockholm 1952 har sedermera utarbetats en detaljerad plan för fördelning av våglängder mellan rundradio- och televisionstationer i Europa inom vissa av dessa våglängdsband. Ut-

över denna nytillkomna möjlighet att sända flera radioprogram bör även framhållas de nät för högfrekvent överföring på telefonledningar (trådradio), som äro under anläggning på skilda håll i landet, vilka för närvarande medge användning av endast två våglängder men för vilka tekniska hinder att bygga ut näten för tre, eventuellt flera våglängder icke föreligger.

Som en sammanfattning av sin redogörelse för de tekniska resurser, som nu föreligger, säger telestyrelsen att utvecklingen resulterat i att tekniska förutsättningar numera föreligger att ordna distribution av flera än två riksrundradioprogram, omfattande tal och musik. Vad exempelvis Stockholm beträffar, finns där — om man bortser från talfrekvent överföring på telefonnätet — följande möjligheter att ordna samtidig distribution:

en våglängd inom mellanvågsområdet (d. v. s. den som redan användes av Stockholms rundradiostation),

två våglängder inom ultrakortvågsområdet band II,

ett flertal våglängder inom ultrakortvågsområdet band IV,

två eller flera högfrekventa, trådbundna överföringar (trådradio).

Trots att det numera föreligger väsentligt ökade tekniska resurser, som möjliggör utsändande av flera rundradioprogram, har dock alla ansökningar härom, som ingivits till myndigheterna, avslagits. Det är fullt förklarligt att sådana ansökningar tidigare icke kunnat beviljas, eftersom de tekniska förutsättningarna endast medgav utsändning av ett riksprogram. Nu har frågan i dess tekniska aspekter kommit i ett helt annat läge, varför avslag icke längre kan motiveras med hänsyn till de bristande förutsättningarna på detta område.

Tilldelning av våglängder för radio-sändning kan enligt gällande bestämmelser beviljas av telestyrelsen. Vid handläggning av sådana framställningar om tilldelning av våglängder måste emellertid hänsyn tas till den gällande överenskommelsen mellan Kungl. Maj:t och Aktiebolaget Radiotjänst angående rundra-

Interpellation ang. riktlinjer för rundradioverksamheten

dioverksamheten av den 14 juni 1947. Enligt denna överenskommelse omfattar rundradioverksamheten produktion av program (programverksamhet), distribution — trådlös eller per tråd — av programmen samt inkassering av de avgifter, som innehavare av mottagningsapparater har att erlægga. Radiotjänst skall handha programverksamheten på sätt överenskommelsen mellan företaget och Kungl. Maj:t bestämmer. Överenskommelsen preciserar icke vad som skall förstås med rundradioverksamhet och icke heller det snävare begreppet rundradions programverksamhet. Telestyrelsen framhåller emellertid att överenskommelsen mellan Radiotjänst och Kungl. Maj:t enligt dess mening icke lägger hinder i vägen för anordnande av överföring av tal, musik etc. över televerkets ledningsnät till vissa bestämda mottagningsplatser.

Eftersom de olika begreppen inte är fullt klara och klara riktlinjer över huvud taget rörande villkoren för radioutsändningar icke föreligger, har telestyrelsen ansett, att ansökningar om tilldelning av våglängder bör avgöras av Kungl. Maj:t tills vidare, och samtidigt har styrelsen i sin ovannämnda skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte fastställa riktlinjer för upplåtelse av sändningstid på rundradionätet åt utomstående samt villkor för meddelande av tillstånd att inneha och nyttja radioanläggning med utnyttjande av tillgängliga våglängder inom rundradions våglängdsband.

I samband med denna fråga angående riktlinjer för rundradioverksamheten aktualiseras också problemet om det rättsliga ansvar som bör åvila den, som bestämmer över rundradioprogrammets utformning. Det har länge känts som en beklaglig brist att klara ansvarsbestämmelser icke finns angående Radiotjänsts programverksamhet, medan däremot tidningspressens ansvarsbestämmelser är mycket noggrant utformade i tryckfrihetsförordningen. Om flera radioprogram kommer att sändas i framtiden, däribland televisionsprogram, kommer bristen på ansvarsbestämmelser att fram-

träda ännu mer markant. Om innehållet i ett radioprogram publiceras i en tidning, kan dennas ansvariga utgivare åtalas, ifall artiklarna kommer i konflikt med tryckfrihetsförordningen, men de, som utformat programmet i radio, går fria från ansvar. En sådan ordning kan ju inte anses tillfredsställande; det är fördenskull nödvändigt att någon motsvarighet till tryckfrihetsförordningen på rundradioverksamhetens område kommer till stånd. Under de livliga debatter om rundradion, som förekom under förra året, såväl i riksdagen som i tidningspressen, har allmänt framhållits betydelsen av att klara ansvarsbestämmelser kommer till stånd.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat den oklarhet som för närvarande råder såväl i fråga om handhavandet av administrativa ärenden rörande rundradions verksamhet som i fråga om det rättsliga ansvaret för rundradioverksamheten?

Ämnar statsrådet vidtaga åtgärder för utformande av klara riktlinjer på båda dessa här nämnda områden?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge framställas.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 23 februari 1954.

Sedan stenografen hos kammaren Gösta Torbiörn den 31 nästlidne januari avlidit, förordnades reservstenografen hos riksdagen Bengt Gunnarson att tills vidare uppehålla den sålunda ledigbliv-

na stenografbefattningen hos kammaren.

På därom gjord ansökning beviljades förste stenografen hos kammaren Albert Lundman tjänstledighet på grund av styrkt sjukdom från och med den 1 instundande mars tills vidare, så länge han vore förhindrad att uppehålla sin befattning. Till vikarie för Lundman under ifrågavarande tid förordnades stenografen hos kammaren Erik Hedelius och till vikarie för denne under samma tid kanslisten hos kammaren Göte Schenning. Reservstenografen Rune Söderström förordnades att från och med den

1 mars tills vidare under tiden för Schennings vikarieförordnande uppehålla den sistnämndes kanslistbefattning.

År och dag som ovan.

In fidem

G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 18.31.

In fidem

G. H. Berggren.